

U S T A W A

z dnia r.

o przywróceniu prawa do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa przez uregulowanie skutków uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w latach 2018-2025 ¹⁾²⁾

W poczuciu odpowiedzialności za ochronę wolności i praw człowieka, odbudowanie konstytucyjnego stanu praworządności, realizację podstawowych zasad, standardów oraz wartości demokratycznego państwa prawnego, zagwarantowanie niezawisłości wszystkich sędziów, przywrócenie działania sądów ustanowionych na podstawie prawa i zapewnienie pełnej niezależności sądownictwa, podważonych wskutek pozbawienia Krajowej Rady Sądownictwa w latach 2018–2025 tożsamości konstytucyjnej, a także w celu przezwyciężenia bezprecedensowego kryzysu wymiaru sprawiedliwości w Polsce oraz wykonania licznych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego, dążąc przede wszystkim do zapewnienia obywatelom i wszystkim jednostkom prawa do sądu, poczucia pewności prawa oraz zaufania do sędziów i sądów, stanowi się, co następuje:

Rozdział 1

Przepis ogólny

Art. 1. Ustawa reguluje skutki uchwał, podjętych w latach 2018–2025 w sprawach indywidualnych przez Krajową Radę Sądownictwa, ukształtowaną na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 3).

-
- 1) Niniejsza ustawa wykonuje wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 11 listopada 2023 r. w sprawie 50849/21 Wałęsa przeciwko Polsce.
- 2) Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, ustawę z 27 lipca 2001 – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawę z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych, ustawę z dnia 8 grudnia 2017 o Sądzie Najwyższym, ustawę z dnia 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców, ustawę z dnia 30 sierpnia 2019 r. o Państwowej Komisji do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 oraz ustawę z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw.

Rozdział 2

Uregulowanie skutków uchwał, podjętych przez Krajową Radę Sądownictwa w sprawach indywidualnych w latach 2018-2025

Art. 2. 1. Uchwały, o których mowa w art. 1, o przedstawieniu wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego są pozbawione mocy prawnej.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do uchwał, o których mowa w art. 1, w zakresie, w jakim stanowiły podstawę powołania:

- 1) sędziego sądu rejonowego w trybie określonym w art. 106xa ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 334, 1907 oraz z 2025 r. poz. 526, 820, 1172, 1178);
- 2) sędziego sądu rejonowego, którego uprawnienie do ubiegania się o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim wynikało z art. 15 ust. 11, art. 18 lub art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1139 oraz z 2018 r. poz. 1433);
- 3) sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, którego uprawnienie do ubiegania się o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim wynikało z zajmowania stanowiska asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym, na które zgłosił swoją kandydaturę przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3);
- 4) sędziego, który zrzekł się urzędu sędziego, a następnie powrócił na urząd sędziego i poprzednio zajmowane stanowisko, jeżeli poprzednio zajmowane stanowisko objął w inny sposób niż w wyniku wniosku o powołanie sędziego, przedstawionego Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez Krajową Radę Sądownictwa, ukształtowaną z zastosowaniem art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa, albo w sposób, o którym mowa w pkt 1–3.

Art. 3. 1. Osoba, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała stanowisko sędziego, na które została powołana w inny sposób niż w wyniku wniosku o powołanie sędziego, przedstawionego Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez Krajową Radę Sądownictwa, ukształtowaną z zastosowaniem art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa, albo na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 2, powraca z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy do pełnienia urzędu sędziego na tym stanowisku, z zastrzeżeniem art. 10 ust. 3 i art. 13 ust. 1.

2. Stosunek służbowy sędziego na stanowisku, o którym mowa w ust. 1, uznaje się za nieprzerwany.

3. Okres pracy na stanowisku sędziowskim, na które osoba, o której mowa w ust. 1, została powołana na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zalicza się do okresu, na podstawie którego nabywa się uprawnienie do wynagrodzenia zasadniczego w wyższej stawce.

4. Osobie, o której mowa w ust. 1, przysługuje wynagrodzenie zasadnicze w tej stawce, w jakiej otrzymywała je ostatnio zajmując stanowisko, o którym mowa w ust. 1. Jeżeli okres pracy na tym stanowisku od nabycia uprawnienia do tej stawki, z uwzględnieniem okresu, o którym mowa w ust. 3, uzasadnia nabycie przez osobę, o której mowa w ust. 1, uprawnienia do wynagrodzenia zasadniczego w wyższej stawce, przysługuje jej wynagrodzenie zasadnicze w tej stawce.

Art. 4. 1. W okresie 2 lat od wejścia w życie niniejszej ustawy:

- 1) sędzia sądu powszechnego, o którym mowa w art. 3 ust. 1, jest delegowany do pełnienia czynności sędziowskich w sądzie okręgowym albo w sądzie apelacyjnym, w którym zajmował stanowisko na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, albo do którego został przeniesiony;
- 2) sędzia wojewódzkiego sądu administracyjnego, o którym mowa w art. 3 ust. 1, jest delegowany do pełnienia czynności sędziowskich w Naczelnym Sądzie Administracyjnym, w którym zajmował stanowisko na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1;
- 3) sędzia wojskowego sądu garnizonowego, o którym mowa w art. 3 ust. 1, jest delegowany do pełnienia czynności sędziowskich w wojskowym sądzie okręgowym, w którym zajmował stanowisko na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, albo do którego został przeniesiony.

2. Rozpoczęcie okresu delegowania, o którym mowa w ust. 1, stwierdza prezes sądu, do którego delegowano sędziego. Podjęcie czynności w okresie delegowania nie wymaga ustalenia nowego podziału czynności.

3. Sędziemu, o którym mowa w ust. 1, przysługuje wynagrodzenie w stawce wynagrodzenia zasadniczego na stanowisku sędziowskim w sądzie, w którym sędzia delegowany pełni obowiązki. Przepis art. 91a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych stosuje się.

4. Sędzia, o którym mowa w ust. 1, może ustąpić z delegowania za 6-miesięcznym uprzedzeniem.

5. Po zakończeniu delegowania, o którym mowa w ust. 1, sędzia jest obowiązany do podejmowania czynności w sprawach przydzielonych w dotychczasowym miejscu służbowym, aż do czasu ich zakończenia, i zachowuje w tym zakresie jurysdykcję.

6. Prezes właściwego sądu apelacyjnego deleguje na czas nieokreślony sędziego, o którym mowa w ust. 1 pkt 1, na jego wniosek do dalszego pełnienia czynności sędziego na dotychczasowym miejscu służbowym po upływie terminu wskazanego w ust. 1, jeżeli sędzia bierze udział w postępowaniu w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego, o którym mowa w art. 30 ust. 2.

7. Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego deleguje na czas nieokreślony sędziego, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, na jego wniosek do dalszego pełnienia czynności sędziego na dotychczasowym miejscu służbowym po upływie terminu wskazanego w ust. 1, jeżeli sędzia bierze udział w postępowaniu w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego, o którym mowa w art. 30 ust. 2.

8. Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej deleguje na czas nieokreślony sędziego, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, na jego wniosek do dalszego pełnienia czynności sędziego na dotychczasowym miejscu służbowym po upływie terminu wskazanego w ust. 1, jeżeli sędzia bierze udział w postępowaniu w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego, o którym mowa w art. 30 ust. 2.

9. Delegacje, o których mowa w ust. 6-8, ustają z chwilą ustąpienia przez sędziego za trzymiesięcznym uprzedzeniem albo z chwilą prawomocnego zakończenia w stosunku do sędziego postępowania, o którym mowa w art. 30 ust. 2, chyba że została podjęta uchwała o przedstawieniu wniosku o powołanie tego sędziego do pełnienia urzędu na stanowisku w sądzie, do którego jest delegowany.

10. Do delegacji do Naczelnego Sądu Administracyjnego, o których mowa w ust. 1 pkt 2, nie stosuje się art. 40 § 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2024 r. poz. 622).

11. Do sędziów delegowanych na podstawie ust. 1 nie stosuje się art. 46 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Art. 5. 1. Stosunek służbowy na stanowisku sędziego osoby, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, nie zajmowała stanowiska sędziego, na które została powołana w inny sposób niż w wyniku wniosku o powołanie sędziego, przedstawionego Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez Krajową Radę Sądownictwa, ukształtowaną z zastosowaniem art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa, albo na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 2, ustaje z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

2. Od wynagrodzenia wypłaconego osobie, o której mowa w ust. 1, na stanowisku sędziego do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, od którego nie odprowadzano składki na ubezpieczenie społeczne, przekazuje się składkę do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na zasadach określonych w art. 91 § 10 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, z zastrzeżeniem art. 7 ust. 2.

3. Osoba, która została powołana do zawodowej służby wojskowej w związku objęciem stanowiska sędziego sądu wojskowego, na które została powołana na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zostaje z mocy prawa zwolniona z tej służby z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy. Prezes właściwego wojskowego sądu okręgowego lub właściwego wojskowego sądu garnizonowego stwierdza zwolnienie żołnierza z zawodowej służby wojskowej w drodze rozkazu personalnego wydanego w celach ewidencyjnych. Przepisów art. 236, art. 458 i art. 459 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2025 r. poz. 825, 1014 i 1080) nie stosuje się.

Art. 6. 1. Prezes właściwego sądu apelacyjnego albo właściwego wojewódzkiego sądu administracyjnego mianuje osobę, o której mowa w art. 5 ust. 1, na jej wniosek na stanowisko referendarza sądowego w sądzie powszechnym lub sądzie administracyjnym, w którym osoba ta pełniła urząd na stanowisku sędziego, w terminie 7 dni od dnia złożenia wniosku.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, składa się w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Wniosek spóźniony nie wywołuje skutków prawnych.

3. Stosunek pracy na stanowisku referendarza sądowego uważa się za nawiązany z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

4. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do osób, które zostały powołane do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego lub sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Art. 7. 1. Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała stanowisko prokuratora, może na wniosek złożony w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy zostać powołana na poprzednio zajmowane stanowisko prokuratorskie, chyba że na podstawie wniosku, o którym mowa w art. 6 ust. 1, została mianowana na stanowisko referendarza sądowego. Przepisy art. 132 § 5 i 6 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2024 r. poz. 390 oraz z 2025 r. poz. 304 i 1178) stosuje się.

2. Stosunek służbowy na stanowisku prokuratora osoby, o której mowa w ust. 1, nawiązuje się z chwilą doręczenia jej zawiadomienia o powołaniu.

3. Okres pracy na stanowisku sędziowskim, na które osoba, o której mowa w ust. 1, została powołana na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zalicza się do okresu, na podstawie którego nabywa się uprawnienie do wynagrodzenia zasadniczego w wyższej stawce.

4. Osobie, o której mowa w ust. 1, powołanej na stanowisko prokuratora przysługuje wynagrodzenie zasadnicze w tej stawce, w jakiej otrzymywała je ostatnio zajmując stanowisko prokuratorskie, o którym mowa w ust. 1. Jeżeli okres pracy na tym stanowisku od nabycia uprawnienia do tej stawki, z uwzględnieniem okresu, o którym mowa w ust. 3, uzasadnia nabycie przez osobę, o której mowa w ust. 1, uprawnienia do wynagrodzenia zasadniczego w wyższej stawce, przysługuje jej wynagrodzenie zasadnicze w tej stawce.

5. W przypadku nienawiązania stosunku służbowego prokuratora w trybie określonym w ust. 1, od wynagrodzenia wypłaconego na stanowisku prokuratora i sędziego, od którego nie odprowadzano składki na ubezpieczenie społeczne, składkę za ten okres przewidzianą w przepisach ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 350, 620, 622, 769, 820, 1083, 1160) przekazuje się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na zasadach określonych w art. 91 § 10 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych i w art. 126 § 2 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze. O obowiązku przekazania środków Prokurator Generalny zawiadamia prezesa właściwego sądu.

Art. 8. 1. Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, wykonywała zawód adwokata, może ubiegać się o uzyskanie wpisu na listę adwokatów na zasadach określonych w ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2024 r. poz. 1564 oraz z 2025 r. poz. 1172).

2. Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, wykonywała zawód radcy prawnego, może ubiegać się o uzyskanie wpisu na listę radców prawnych na zasadach określonych w ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 499 oraz z 2025 r. poz. 1172).

3. Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, wykonywała zawód notariusza, może ubiegać się o powołanie na stanowisko notariusza na zasadach określonych w ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1001 oraz z 2025 r. poz. 479.).

Art. 9. 1. Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała stanowisko Prezesa, wiceprezesa lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, może na wniosek złożony Prezesowi Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy zostać zatrudniona na stanowisku starszego radcy albo radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, chyba że nie spełnia warunków zatrudnienia na tych stanowiskach określonych w odrębnych przepisach.

2 Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na stanowisku sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała w instytucji publicznej stanowisko związane ze stosowaniem lub tworzeniem prawa administracyjnego, może na wniosek złożony kierownikowi właściwej instytucji publicznej w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy powrócić na poprzednio zajmowane stanowisko, chyba że nie spełnia warunków do objęcia tego stanowiska określonych w odrębnych przepisach.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się, jeżeli osoba, o której mowa w tych przepisach, na podstawie wniosku, o którym mowa w art. 6 ust. 1, została mianowana na stanowisko referendarza sądowego.

Art. 10. 1. Osoba, o której mowa w art. 3 ust. 1, która przeszła lub została przeniesiona w stan spoczynku, staje się z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy sędzią w stanie spoczynku na stanowisku zajmowanym bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1.

2. Uposażenie z tytułu stanu spoczynku osoby, o której mowa w ust. 1, z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ustala się w wysokości 75% wynagrodzenia zasadniczego i dodatku za wysługę lat, które byłoby pobierane w dniu przejścia lub przeniesienia w stan spoczynku na stanowisku sędziego zajmowanym bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, i z uwzględnieniem aktualnej podstawy tego wynagrodzenia. Przepis art. 3 ust. 2–4 stosuje się odpowiednio.

3. Osoba, o której mowa w ust. 1, może używać tytułu przysługującego sędziemu w stanie spoczynku składającego się z nazwy stanowiska sędziowskiego zajmowanego bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, i wyrazów „w stanie spoczynku”.

Art. 11. 1. Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała stanowisko prokuratora, a następnie jako sędzia przeszła lub została przeniesiona w stan spoczynku, staje się z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy prokuratorem w stanie spoczynku, z zastrzeżeniem art. 13 ust. 2.

2. Uposażenie z tytułu stanu spoczynku osoby, o której mowa w ust. 1, z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ustala się w wysokości 75% wynagrodzenia zasadniczego i dodatku za wysługę lat, które byłoby pobierane w dniu przejścia lub przeniesienia w stan spoczynku na stanowisku prokuratora zajmowanym bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, i z uwzględnieniem aktualnej podstawy tego wynagrodzenia. Art. 7 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 12. 1. Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, nie zajmowała stanowiska sędziego lub prokuratora, a następnie jako sędzia przeszła lub została przeniesiona w stan spoczynku, traci z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy uprawnienie do stanu spoczynku i do uposażenia z tytułu stanu spoczynku.

2. Osoba, o której mowa w ust. 1, nabywa prawo do emerytury lub renty na zasadach określonych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu

Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1631, 1674 oraz z 2025 r. poz. 718, 769 i 1159).

3. Od wynagrodzenia wypłaconego osobie, o której mowa w ust. 1, na stanowisku sędziego, od którego nie odprowadzano składki na ubezpieczenie społeczne, przekazuje się składkę do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na zasadach określonych w art. 91 § 10 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

4. Do osoby, o której mowa w ust. 1, stosuje się przepisy art. 8 i art. 9.

Art. 13. 1. Osoba, o której mowa w art. 3 ust. 1, która została przeniesiona w stan spoczynku na podstawie art. 10 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 1259), traci z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy uprawnienie do stanu spoczynku i do uposażenia z tytułu stanu spoczynku oraz powraca do pełnienia urzędu sędziego na stanowisku zajmowanym bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1. Przepisy art. 3 ust. 2–4 stosuje się.

2. Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która została przeniesiona w stan spoczynku na podstawie art. 10 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 1259), traci z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy uprawnienie do stanu spoczynku i do uposażenia z tytułu stanu spoczynku.

3. Do osób, o których mowa w ust. 1 i 2, i zajmowanych przez nie stanowisk sędziowskich stosuje się art. 29 ust. 1–3. Osoby te biorą udział w postępowaniu w sprawie powołania do pełnienia urzędu sędziego w Sądzie Najwyższym na zasadach określonych w art. 30 ust. 2–5.

4. Przepisów ust. 1–3 nie stosuje się do osób, którym w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy przysługuje uprawnienie do przejścia w stan spoczynku ze względu na wiek. W przypadku tych osób stosuje się art. 10 i art. 11.

5. Osoba, o której mowa w ust. 2, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała stanowisko prokuratora, może złożyć wniosek o powołanie na stanowisko prokuratora w trybie i na zasadach określonych w art. 7 ust. 1. Przepisy art. 7 ust. 2 i 3 stosuje się.

6. Do osób, o których mowa w ust. 2, które bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, nie zajmowały stanowiska sędziego lub prokuratora, stosuje się art. 12 ust. 2–4.

Art. 14. 1. Minister Sprawiedliwości niezwłocznie obwieszcza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” wykaz osób, których dotyczą występujące z mocy niniejszej ustawy skutki, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 2, art. 5 ust. 1, art. 10 ust. 1, 3 i 5, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 ust. 1, 2 i 4. Wykaz obejmuje:

- 1) imiona, nazwisko, datę urodzenia, stanowisko i datę powołania na to stanowisko każdej z osób, których skutki te dotyczą,
- 2) wskazanie określonych skutków i ich podstawy prawnej.

2. Błędy w obwieszczeniu, o którym mowa w ust. 1, w zakresie danych określonych w ust. 1 pkt 1 Minister Sprawiedliwości prostuje w drodze obwieszczenia.

3. Od obwieszczeń, o których mowa w ust. 1 i 2, nie przysługuje skarga do sądu administracyjnego.

4. Na potrzeby sporządzenia wykazu, o którym mowa w ust. 1, Minister Sprawiedliwości może żądać od organów władzy publicznej dokumentów, informacji i wyjaśnień.

5. Prezes właściwego sądu niezwłocznie zawiadamia Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o wystąpieniu skutków, o których mowa w art. 5 ust. 2, art. 7 ust. 3 i art. 12 ust. 3.

Art. 15. 1. Osoba, której dotyczą skutki występujące z mocy niniejszej ustawy, może wnieść odwołanie do Sądu Najwyższego od wpisu do wykazu, o którym mowa w art. 14 ust. 1, w zakresie prawidłowości określenia w stosunku do niej skutków wynikających z niniejszej ustawy. Odwołanie może dotyczyć pominięcia w wykazie.

2. Odwołanie, o którym mowa w ust. 1, może również wnieść właściwy prezes sądu będącego dotychczasowym miejscem służbowym osoby, o której mowa w ust. 1.

3. Odwołanie, o którym mowa w ust. 1, powinno czynić zadość wymaganiom przewidzianym przez ustawę z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 1568, 1841 oraz z 2025 r. poz. 620 i 1172) dla pisma procesowego, a ponadto zawierać:

- 1) oznaczenie wpisu, od którego jest wniesione, z zaznaczeniem zakresu zaskarżenia;
- 2) przedstawienie zarzutów dotyczących nieprawidłowości określenia w wykazie skutków wynikających z niniejszej ustawy;
- 3) uzasadnienie zarzutów;
- 4) wniosek o uchylenie wpisu do wykazu ze wskazaniem w razie takiej potrzeby prawidłowego określenia w stosunku do odwołującego się skutków wynikających z niniejszej ustawy.

4. Odwołanie wnosi się bezpośrednio do Sądu Najwyższego w terminie dwutygodniowym od dnia obwieszczenia, o którym mowa w art. 14 ust. 1. Niedopuszczalne jest przywrócenie terminu do wniesienia odwołania.

5. Wniesienie odwołania nie wstrzymuje skutków występujących z mocy niniejszej ustawy.

6. W sprawach odwołań właściwa jest Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego. Przydział sprawy sędziemu referentowi następuje według kolejności wpływu odwołania i z uwzględnieniem kolejności alfabetycznej nazwisk wszystkich sędziów Sądu Najwyższego na liście prowadzonej w tym celu przez Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych.

7. Sąd Najwyższy rozpoznaje odwołanie w składzie pięciu sędziów wyznaczonych spośród całego składu Sądu Najwyższego i sędziów delegowanych do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym, z uwzględnieniem ust. 6 zdanie drugie. Składowi rozpoznającemu odwołanie przewodniczy sędzia Sądu Najwyższego zajmujący stanowisko w Izbie Cywilnej albo w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych. Sędzia delegowany nie może być sędzią sprawozdawcą.

8. Przepis ust. 6 stosuje się odpowiednio do wniosku o wyłączenie sędziego od rozpoznania odwołania.

9. Odwołanie niespełniające warunków formalnych, spóźnione, wniesione przez osobę do tego nieuprawnioną lub z innych powodów niedopuszczalne Sąd Najwyższy odrzuca w składzie jednego sędziego. Odrzucenie odwołania niespełniającego warunków formalnych następuje bez wzywania o jego poprawienie lub uzupełnienie.

10. Rozstrzygnięcie w sprawie odwołania Sąd Najwyższy podejmuje niezwłocznie, nie później niż w terminie miesiąca od dnia wniesienia odwołania w przypadkach dotyczących osób powołanych do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, a w pozostałych przypadkach nie później niż w terminie 2 miesięcy od dnia wniesienia odwołania.

11. W przypadku uwzględnienia odwołania Sąd Najwyższy uchyla wpis do wykazu albo uchyla wpis do wykazu w celu prawidłowego określenia w wykazie w stosunku do odwołującego się skutków wynikających z niniejszej ustawy.

12. W sprawach odwołań w zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego

o skardze kasacyjnej z wyłączeniem art. 87¹ i art. 398⁹ tej ustawy. Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w postępowaniu nieprocesowym. Postępowanie jest wolne od opłat sądowych.

Art. 16. 1. Minister Sprawiedliwości niezwłocznie obwieszcza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” uchylenie przez Sąd Najwyższy wpisu do wykazu, o którym mowa w art. 14 ust. 1. Obwieszczenie obejmuje datę i sygnaturę orzeczenia Sądu Najwyższego.

2. W przypadku uchylenia przez Sąd Najwyższy wpisu do wykazu w celu prawidłowego określenia w wykazie w stosunku do odwołującego się skutków wynikających z niniejszej ustawy Minister Sprawiedliwości dokonuje uzupełniającego obwieszczenia, o którym mowa w art. 14 ust. 1, w zakresie dotyczącym odwołującego się. Obwieszczenie obejmuje imiona, nazwisko, datę urodzenia, stanowisko i datę powołania na to stanowisko odwołującego się oraz wskazuje określone skutki i ich podstawę prawną. Przepis art. 15 stosuje się.

Art. 17. Członkowie rodziny osoby zmarłej po powołaniu do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, którzy przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy nabyli prawo do uposażenia rodzinnego, zachowują to prawo na zasadach obowiązujących w dniu jego nabycia.

Art. 18. 1. Osobom, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 2, nie przysługuje ekwiwalent pieniężny za dni niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego. Zachowują one prawo do wykorzystania tego urlopu na stanowisku, na które je przywrócono.

2. Osobom, o których mowa w art. 5 ust. 1, przysługuje ekwiwalent za dni niewykorzystanego urlopu. Wysokość ekwiwalentu jest obliczana z uwzględnieniem wysokości wynagrodzenia, wypłacanego tym osobom w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy powiększonego o równowartość składki na ubezpieczenie społeczne. Przepis art. 5 ust. 2 stosuje się.

Art. 19. 1. Osoby, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 2, przebywające w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy na urlopie dla poratowania zdrowia, zachowują prawo do tego urlopu na stanowisku, na które je przywrócono. Wynagrodzenie, o którym mowa w art. 94f ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, określa się z uwzględnieniem wynagrodzenia przysługującego sędziemu na stanowisku, na które go przywrócono, z uwzględnieniem aktualnej podstawy tego wynagrodzenia.

2. Osoby, o których mowa w art. 5 ust. 1, które w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy przebywały na urlopie dla poratowania zdrowia, z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy tracą prawo do pozostałej części urlopu.

Art. 20. 1. Osobie, o której mowa w art. 3 ust. 1 i 2, której w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy upłynął trzeci miesiąc ciąży, przysługuje do dnia porodu i z tytułu niemożności wykonywania pracy w okresie urlopu macierzyńskiego wynagrodzenie, jakie przysługiwało jej w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy.

2. Osobie, o której mowa w art. 5 ust. 1, której w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, upłynął trzeci miesiąc ciąży przysługuje, nie dłużej jednak niż do dnia porodu, zasiłek macierzyński w wysokości wynagrodzenia pobieranego w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy, powiększonego o równowartość składki na ubezpieczenie społeczne, z zastrzeżeniem ust. 3. Osobie tej przysługuje urlop macierzyński na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2025 r., poz. 277, 807). Zasiłek macierzyński w okresie urlopu macierzyńskiego równy jest wysokości wynagrodzenia, jakie przysługiwało tej osobie w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy, powiększonego o równowartość składki na ubezpieczenie społeczne.

3. Osobie, o której mowa w ust. 2, która w okresie między końcem trzeciego miesiąca ciąży a dniem porodu została powołana na stanowisko referendarza sądowego na podstawie art. 6 ust. 1, albo powołana na stanowisko prokuratora na podstawie art. 7 ust. 1, albo przywrócona na zajmowane poprzednio stanowisko na podstawie art. 9, przysługuje w okresie od dnia powołania albo przywrócenia na stanowisko do dnia porodu świadczenie w wysokości różnicy między wynagrodzeniem, jakie przysługiwało jej w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy, powiększonym o równowartość składki na ubezpieczenie społeczne, a odpowiednio wynagrodzeniem lub zasiłkiem macierzyńskim wypłacanym jej na stanowisku referendarza albo prokuratora lub na stanowisku, na które została przywrócona na podstawie art. 9. O podjęciu zatrudnienia przez tę osobę podmioty reprezentujące pracodawcę obowiązane są niezwłocznie zawiadomić prezesa sądu, w którym osoba ta zajmowała stanowisko sędziego do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Wypłaty świadczenia stanowiącego różnicę, o której mowa w zdaniu poprzedzającym, dokonuje sąd, w którym osoba uprawniona do świadczenia zajmowała stanowisko sędziego do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Przepis art. 5 ust. 2 stosuje się.

4. Osobie, o której mowa w art. 3 ust. 1 i 2, która w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy nie wykonywała pracy z uwagi na urlop ojcowski lub urlop, o którym mowa w art. 180 § 5, 7

lub 12–15 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, przysługuje do dnia zakończenia urlopu wynagrodzenie w wysokości, w jakiej przysługiwało jej w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy.

5. Osobie, o której mowa w art. 5 ust. 1, która w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy nie wykonywała pracy z uwagi na urlop ojcowski lub urlop, o którym mowa w art. 180 § 5, 7 lub 12–15 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, przysługuje do dnia zakończenia urlopu zasiłek macierzyński w wysokości wynagrodzenia, jakie przysługiwało jej w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy, powiększonego o równowartość składki na ubezpieczenie społeczne.

6. Jeżeli osoby, o których mowa w ust. 2, 3 i 5, po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego z innych tytułów, podlegają ubezpieczeniu zdrowotnemu przez okres pobierania zasiłku macierzyńskiego, a wypłacany im zasiłek pomniejszany jest o składkę na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne. W tym przypadku podmiotem zgłaszającym do ubezpieczenia i płatnikiem zasiłku jest sąd, w którym osoba ta zajmowała stanowisko sędziego w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy.

7. W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie do zasiłków, o których mowa w ust. 2 i 5–6, stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału 6 ustawy z dnia 29 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 501, 1083).

8. Do zgłoszenia do ubezpieczenia zdrowotnego i społecznego, o którym mowa w ust. 6, stosuje się odpowiednio art. 33–36 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Art. 21. 1. Osoba, o której mowa w art. 3 ust. 1 i 2, zachowuje prawo do urlopu rodzicielskiego udzielonego jej przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy na warunkach obowiązujących w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy.

2. Osoba, o której mowa w art. 5 ust. 1, która w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy korzysta z urlopu rodzicielskiego udzielonego jej przez sąd, zachowuje prawo do wykorzystania tego urlopu w zakresie, w jakim został jej udzielony. Jeżeli osoba ta do dnia poprzedzającego wejście w życie niniejszej ustawy łączyła korzystanie z urlopu z wykonywaniem pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy, wymiar urlopu pozostałego do wykorzystania po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy oblicza się na zasadach określonych w art. 182^{1f} § 3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy. Zasiłek macierzyński jest ustalany za okres od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy do dnia zakończenia udzielonego

urlopu, przy czym podstawę naliczenia zasiłku stanowi wynagrodzenie, jakie przysługiwało tej osobie w dniu poprzedzającym wejście w życie niniejszej ustawy w wysokości dotychczasowej powiększonej o równowartość składek na ubezpieczenie społeczne. Osoba ta nie zachowuje prawa do korzystania z urlopu połączonego z wykonywaniem pracy.

3. W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie do zasiłku, o którym mowa w ust. 2, stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału 6 ustawy z dnia 29 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

4. Do osób, o których mowa w ust. 2, stosuje się odpowiednio art. 20 ust. 6 i 8.

Art. 22. Zasady określone w art. 20 i art. 21 stosuje się odpowiednio do osób, które w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy korzystały z urlopu na prawach urlopu macierzyńskiego i urlopu rodzicielskiego, o których mowa w art. 183 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy.

Art. 23. 1. Osoba, o której mowa w art. 3 ust. 1 i 2, która w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy korzystała z uprawnienia, o którym mowa w art. 83a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, korzysta z tego uprawnienia na tych samych zasadach na stanowisku, na które ją przywrócono, z zastrzeżeniem, że wysokość wynagrodzenia oblicza się stosunkowo od wynagrodzenia przysługującego na tym stanowisku.

2. Jeżeli osobie, o której mowa w art. 5 ust. 1, udzielono urlopu wychowawczego, którego okres nie upłynął w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy uznaje się, że urlop ten został udzielony do dnia poprzedzającego wejście w życie niniejszej ustawy. W tym przypadku wniosku o udzielenie urlopu wychowawczego nie wlicza się do liczby wniosków, o których mowa w art. 186 § 8 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy.

Art. 24. Pożyczka na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych, o której mowa w art. 96 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, udzielona osobie, o której mowa w art. 5 ust. 1, podlega zwrotowi w terminie 2 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy wraz z oprocentowaniem w stosunku rocznym w wysokości średniorocznego wskaźnika wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych ogółem, określanego corocznie w ustawie budżetowej, jednak nie większej niż w wysokości stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego, z uwzględnieniem dokonanych spłat. Spłata może nastąpić w miesięcznych ratach lub jednorazowo.

Art. 25. 1. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy uchwały, o których mowa w art. 2 ust. 1, nie stanowią podstawy do powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu

Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do uchwał Krajowej Rady Sądownictwa o przedstawieniu wniosku o powołanie, na podstawie którego do pełnienia urzędu na stanowisku:

- 1) sędziego sądu rejonowego została przedstawiona osoba, o której mowa w art. 15 ust. 11, art. 18 lub 20 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw;
- 2) sędziego sądu rejonowego została przedstawiona osoba będąca asesorem sądowym;
- 3) sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego została przedstawiona osoba zajmująca stanowisko asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym, na które zgłosiła swoją kandydaturę przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw;
- 4) sędziego została przedstawiona osoba powracająca na to stanowisko, chyba że osoba ta została powołana do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1.

Art. 26. 1. Jeżeli osoba, która na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, objęła stanowisko sędziego, a następnie zrzekła się urzędu, zgłosi zamiar powrotu na urząd sędziego i poprzednio zajmowane stanowisko, Krajowa Rada Sądownictwa ukształtowana bez zastosowania art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa:

- 1) w przypadku osoby, która bezpośrednio przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała stanowisko sędziego, na które została powołana w inny sposób niż w wyniku wniosku o powołanie sędziego, przedstawionego Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez Krajową Radę Sądownictwa, ukształtowaną z zastosowaniem art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa, albo na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 2 – przedstawia wniosek o powołanie na to stanowisko, chyba że nie spełnia ona warunków powołania na urząd sędziego określonych w odrębnych przepisach;
- 2) w przypadku osoby, która w dniu podjęcia uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, nie zajmowała stanowiska sędziego, odmawia przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się w przypadkach, o których mowa w art. 2 ust. 2.

Art. 27. 1. Krajowa Rada Sądownictwa, ukształtowana bez zastosowania art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa, odwołuje sędziego z delegowania, o którym mowa w art. 4 ust. 1, na wniosek Przewodniczącego Krajowej Rady Sądownictwa, prezesa właściwego sądu apelacyjnego w stosunku do sędziów pełniących czynności sędziowskie w sądach z obszaru apelacji, Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego w stosunku do sędziów pełniących czynności sędziowskie w Naczelnym Sądzie Administracyjnym lub właściwego rzecznika dyscyplinarnego, jeżeli wymaga tego wzgląd na postrzeganie sądu jako organu bezstronnego lub niezależnego.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, od uchwały Krajowej Rady Sądownictwa sędzia może odwołać się do Sądu Najwyższego w trybie określonym w ustawie z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. z 2024 r. poz. 1186). Wniesienie odwołania nie wstrzymuje skuteczności uchwały.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, przepisu art. 4 ust. 5 nie stosuje się.

Art. 28. 1. Sprawy indywidualne inne niż sprawy w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, sędziego wojkowego sądu okręgowego lub sędziego wojkowego sądu garnizonowego, rozstrzygnięte uchwałami Krajowej Rady Sądownictwa, o których mowa w art. 1, podlegają ponownemu rozpatrzeniu na wniosek uczestnika postępowania zgłoszony w terminie 6 miesięcy od dnia pierwszego posiedzenia Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej bez zastosowania art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa.

2. Postępowanie prowadzone na skutek odwołania od uchwały podjętej w sprawie, o której mowa w ust. 1, wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy Sąd Najwyższy umarza w przypadku złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do uchwał w przedmiocie:

- 1) przedstawienia wniosku o mianowanie egzaminowanego aplikanta aplikacji sędziowskiej lub aplikacji prokuratorskiej na stanowisko asesora sądowego w sądzie powszechnym;
- 2) przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku asesora sądowego w sądzie administracyjnym.

Rozdział 3

Ponowne przeprowadzenie postępowań w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego

Art. 29. 1. Stanowisko sędziowskie objęte na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy staje się stanowiskiem wolnym. Postępowanie w sprawie powołania do pełnienia urzędu sędziego na tym stanowisku jest przeprowadzane ponownie.

2. Stanowisko sędziowskie objęte na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, w zniesionych izbach Sądu Najwyższego z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy staje się wolnym stanowiskiem sędziowskim w Sądzie Najwyższym.

3. O wolnych stanowiskach sędziowskich, o których mowa w ust. 1 i 2, Minister Sprawiedliwości obwieszcza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” nie wcześniej niż po upływie 2 tygodni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. O wolnych stanowiskach sędziowskich w tym samym sądzie powszechnym, sądzie wojewódzkim, wojewódzkim sądzie administracyjnym i w tej samej izbie Sądu Najwyższego lub tej samej izbie Naczelnego Sądu Administracyjnego obwieszcza się łącznie, chyba że nie jest to możliwe lub celowe. Przepisów art. 31 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2024 r. poz. 622) oraz art. 6 § 10, art. 6a § 2a i art. 7a § 1 ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych nie stosuje się.

4. Przepisów ust. 1–3 nie stosuje się, jeżeli osoba, która objęła stanowisko sędziowskie na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zmarła, zrzekła się urzędu albo jej stosunek służbowy wygasł, przeszła lub została przeniesiona w stan spoczynku, z zastrzeżeniem art. 13 ust. 3, albo objęła następnie na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, inne stanowisko sędziowskie.

Art. 30. 1. Kandydaturę na wolne stanowisko sędziowskie w postępowaniu, o którym mowa w art. 29 ust. 1, może zgłosić każdy, kto spełnia wymogi do objęcia tego stanowiska określone w przepisach, o których mowa w art. 31.

2. Osoba, która objęła stanowisko sędziego na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, bierze udział w postępowaniu, o którym mowa w art. 29 ust. 1, w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego w sądzie, w którym zajmowała stanowisko na skutek tej uchwały. Osoba, która więcej niż jeden raz objęła stanowisko sędziego na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, bierze udział w postępowaniu, o którym mowa w art. 29 ust. 1,

w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego w sądzie, w którym zajmowała stanowisko na skutek pierwszej dotyczącej jej uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1. Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa zawiadamia zainteresowaną osobę o przystąpieniu do ponownego przeprowadzenia postępowania w tym przedmiocie.

3. Osoba powołana na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego w zniesionej izbie Sądu Najwyższego bierze udział w postępowaniu, o którym mowa w art. 29 ust. 1, w sprawie powołania do pełnienia urzędu sędziego w Sądzie Najwyższym. Osoba ta w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia zawiadomienia Przewodniczącego Krajowej Rady Sądownictwa o przystąpieniu do ponownego przeprowadzenia postępowania w tym przedmiocie składa oświadczenie wskazujące izbę Sądu Najwyższego, w której ubiega się o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego. W przypadku niezłożenia oświadczenia albo złożenia go po terminie Krajowa Rada Sądownictwa umarza postępowanie w stosunku do zainteresowanej osoby.

4. Osoba biorąca udział w postępowaniach, o których mowa w art. 29 ust. 1–3, nie może do czasu zakończenia postępowania zgłosić swojej kandydatury na inne wolne stanowisko sędziowskie. Takie zgłoszenie pozostawia się bez rozpoznania.

5. Przepisów ust. 2–4 nie stosuje się jeżeli osoba, która objęła stanowisko sędziowskie na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zmarła, zrzekła się urzędu lub jej stosunek służbowy wygasł albo przeszła lub została przeniesiona w stan spoczynku, z zastrzeżeniem art. 13 ust. 3.

Art. 31. 1. W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie zgłoszenia kandydatury na wolne stanowisko sędziego oraz czynności w postępowaniu w sprawie powołania do pełnienia urzędu na tym stanowisku dokonuje się w zakresie wolnych stanowisk:

- 1) w Sądzie Najwyższym na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym,
- 2) w sądach powszechnych na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych,
- 3) w Naczelnym Sądzie Administracyjnym i w wojewódzkich sądach administracyjnych na podstawie ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych,
- 4) w sądach wojskowych na podstawie ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2250)
– w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

2. W przypadku osób, o których mowa w art. 30 ust. 2–4, wymagania dotyczące długości stażu zawodowego koniecznego do objęcia stanowiska sędziego podlegają ocenie na podstawie przepisów obowiązujących w dniu zgłoszenia kandydatury na stanowisko sędziowskie, na które dana osoba została powołana na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1.

3. Osoba, o której mowa w art. 30 ust. 2–4, może uzupełnić zgłoszenie na wolne stanowisko sędziowskie w terminie miesiąca od dnia doręczenia zawiadomienia Przewodniczącego Krajowej Rady Sądownictwa o ponownym przeprowadzeniu postępowania w sprawie powołania do pełnienia urzędu sędziego. W przypadku tej osoby przy badaniu kwalifikacji do pełnienia urzędu sędziego nie bierze się pod uwagę czynności podejmowanych na stanowisku sędziowskim objętym na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1.

Art. 32. 1. Od czynności w postępowaniach, o których mowa w art. 29–31, oraz od innych wyłączona jest Krajowa Rada Sądownictwa działająca w składzie ukształtowanym na podstawie art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa.

2. Krajowa Rada Sądownictwa rozpatruje kandydatury w postępowaniach, o których mowa w art. 29–31, w trybie określonym w ustawie z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

Rozdział 4

Wzruszanie orzeczeń wydanych przez osoby powołane do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego na skutek uchwał podjętych przez Krajową Radę Sądownictwa w latach 2018-2025

Art. 33. 1. W sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 i 1634), które zostały prawomocnie zakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, wyrok lub postanowienie orzekające co do istoty sprawy wydane przez sąd powszechny z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, podlega uchyleniu na wniosek strony lub uczestnika postępowania, którzy w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnosili zarzuty co do prawidłowości składu sądu pierwszej instancji lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, z powodu okoliczności związanych z jej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego i następnie na tej podstawie oparli zarzuty apelacji.

2. Przepis ust. 1 stosuje się do wyroków i postanowień orzekających co do istoty sprawy kończących postępowanie wydanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy przez sąd

drugiej instancji z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, jeżeli strona lub uczestnik postępowania w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnosili zarzuty co do prawidłowości składu sądu drugiej instancji lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, z powodu okoliczności związanych z jej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego.

3. Do rozpoznania wniosku, o którym mowa w ust. 1 i 2, właściwy jest sąd drugiej instancji.

4. Wniosek, o którym mowa w ust. 1 i 2, składa się do sądu właściwego w terminie miesiąca od dnia ogłoszenia wykazu, o którym mowa w art. 14 ust. 1.

5. W przypadku uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 1, sąd drugiej instancji uchyla orzeczenie w przedmiocie apelacji oraz orzeczenie sądu pierwszej instancji i przekazuje sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania, a w przypadku wniosku, o którym mowa w ust. 2 – uchyla orzeczenie w przedmiocie apelacji objęte wnioskiem i ponownie rozpoznaje sprawę w postępowaniu apelacyjnym.

6. Jeżeli wniosek, o którym mowa w ust. 1 lub 2, dotyczy orzeczenia, które wywołało nieodwracalne skutki prawne, sąd odstępuje od uwzględnienia wniosku i ogranicza się do stwierdzenia, że orzeczenie wydano z naruszeniem prawa, oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie. W tym wypadku orzeczenie wydane na skutek wniosku traktuje się jak orzeczenie wydane w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

7. Do postępowania w przedmiocie wniosku, o którym mowa w ust. 1 i 2, w zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego o wznowieniu postępowania. Postępowanie to jest wolne od opłat sądowych.

8. W sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, prawomocnie zakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, wyrok lub postanowienie orzekające co do istoty sprawy w przedmiocie apelacji, skargi kasacyjnej, skargi o wznowienie postępowania, skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia albo wniosku Prokuratora Generalnego o unieważnienie orzeczenia na podstawie art. 96 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, wydane przez Sąd Najwyższy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, podlega uchyleniu na wniosek strony lub uczestnika postępowania.

9. Przepisu ust. 8 nie stosuje się do orzeczeń uchylających zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i przekazujących sprawę do ponownego rozpoznania sądowi niższej instancji.

10. Do rozpoznania wniosku, o którym mowa w ust. 8, właściwy jest Sąd Najwyższy.

11. W przypadku uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 8, Sąd Najwyższy uchyla orzeczenie objęte wnioskiem i ponownie rozpoznaje sprawę.

12. W przypadku, o którym mowa w ust. 8, przepisy ust. 4, 6 i 7 stosuje się. W postępowaniu przed Sądem Najwyższym nie stosuje się art. 87¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.

13. Do orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, nie stosuje się art. 390 § 2, art. 398¹⁷ § 2 i art. 398²⁰ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego.

14. W sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego po wejściu w życie niniejszej ustawy nie można żądać wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem wydanym z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, z powodów, o których mowa w ust. 1 i 8. Nie dotyczy to spraw o wznowienie postępowania wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

15. W postępowaniu apelacyjnym w sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego sąd uchyla zaskarżony wyrok lub postanowienie orzekające co do istoty sprawy wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji z powodu okoliczności związanych z powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego wyłącznie w przypadku, gdy strona lub uczestnik postępowania w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnieśli z tego powodu zarzuty co do prawidłowości składu sądu lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i następnie na tej podstawie oparli zarzuty apelacji.

16. W postępowaniu kasacyjnym w sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego Sąd Najwyższy uchyla wyroki lub postanowienia orzekające co do istoty sprawy wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi drugiej albo pierwszej instancji z powodu

okoliczności związanych z powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego wyłącznie w przypadku, gdy strona lub uczestnik postępowania w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnieśli z tego powodu zarzuty co do prawidłowości składu sądu lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i następnie na tej podstawie oparli skargę kasacyjną.

17. W przypadku zbiegu wniosku, o którym mowa w ust. 1 lub 2, ze skargą kasacyjną opartą na podstawie, o której mowa w ust. 16, czynności podejmuje sąd, w którym znajdują się akta sprawy. Sąd Najwyższy może zwrócić akta sprawy sądowi właściwemu do rozpoznania wniosku, o którym mowa w ust. 1 lub 2.

18. W przypadku uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 1, 2 i 8, oraz uwzględnienia apelacji z powodu, o którym mowa w ust. 15, albo skargi kasacyjnej z powodu, o którym mowa w ust. 16, właściwy sąd rozpoznaje sprawę w innym składzie.

19. Przepisy ust. 2–18 stosuje się odpowiednio do orzeczeń co do istoty sprawy wydanych przez sąd w postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego na skutek odwołań od orzeczeń w postępowaniu dyscyplinarnym.

20. Przepisów ust. 1–18 nie stosuje się do orzeczeń wydanych w postępowaniach prowadzonych na podstawie ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2024 r. poz. 794 i 1222) i ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2024 r. poz. 1428), z wyłączeniem orzeczeń co do istoty sprawy wydanych w postępowaniu w sprawach orzekania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej.

Art. 34. 1. W sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2025 r., poz. 46), ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2024 r., poz. 977 i 1544) oraz ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2024 r., poz. 628, 850, 879, 1685 i 1721), które zostały prawomocnie zakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy orzeczenie kończące postępowanie sądowe lub postępowanie dyscyplinarne wydane przez sąd powszechny lub sąd wojskowy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, podlega uchyleniu na wniosek strony, która w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnosiła zarzuty co do prawidłowości składu sądu pierwszej instancji lub co do niezawisłości i bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, z powodu okoliczności związanych z jej powołaniem do

pełnienia urzędu na stanowisku sędziego i następnie na tej podstawie oparła zarzuty w środku odwoławczym.

2. Przepis ust. 1 stosuje się do orzeczeń kończących postępowanie sądowe lub postępowanie dyscyplinarne wydanych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy przez sąd powszechny lub sąd wojskowy w drugiej instancji z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, jeżeli strona w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnosiła zarzuty co do prawidłowości składu sądu drugiej instancji lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, z powodu okoliczności związanych z jej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego i następnie na tej podstawie wniosła kasację, chyba że nie miała uprawnienia do zaskarżenia prawomocnego orzeczenia kasacją.

3. Wnioski, o których mowa w ust. 1 i 2, składa się do sądu właściwego w zawitym terminie miesiąca od dnia ogłoszenia wykazu, o którym mowa w art. 14 ust. 1.

4. W przypadku uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 1, sąd uchyla prawomocne orzeczenie oraz orzeczenie sądu pierwszej instancji i przekazuje sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania albo uchyla prawomocne orzeczenie oraz orzeczenie sądu pierwszej instancji i umarza postępowanie, jeżeli postępowanie nie może się toczyć.

5. W przypadku uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 2, sąd uchyla prawomocne orzeczenie i przekazuje sprawę sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania albo uchyla prawomocne orzeczenie i umarza postępowanie, jeżeli postępowanie nie może się toczyć.

6. Do ustalenia właściwego sądu oraz do postępowania w przedmiocie wniosków, o których mowa w ust. 1 i 2, w zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego o wznowieniu postępowania sądowego, z wyłączeniem art. 435, art. 542, art. 545 § 2 i art. 546. Postępowanie jest wolne od opłat sądowych.

7. W sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia oraz ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, prawomocnie zakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy orzeczenie w przedmiocie zażalenia, apelacji, kasacji lub wznowienia postępowania albo wniosku Prokuratora Generalnego o unieważnienie orzeczenia na podstawie art. 96 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r.

o Sądzie Najwyższym, wydane przez Sąd Najwyższy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, podlega uchyleniu na wniosek strony.

8. Przepisu ust. 7 nie stosuje się do orzeczeń uchylających zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i przekazujących sprawę do ponownego rozpoznania sądowi niższej instancji.

9. W przypadku, o którym mowa w ust. 7, przepisy ust. 3–6 stosuje się odpowiednio.

10. Do uchwał Sądu Najwyższego wydanych z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, nie stosuje się art. 441 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

11. W sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia oraz ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy po wejściu w życie niniejszej ustawy nie można żądać wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem wydanym z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, z powodów, o których mowa w ust. 1, 2 i 7. Nie dotyczy to spraw o wznowienie postępowania wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, w których strona żądała wznowienia postępowania z urzędu na podstawie art. 542 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

12. W postępowaniu odwoławczym w sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia oraz ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy sąd uchyla zaskarżone orzeczenie kończące postępowanie sądowe lub postępowanie dyscyplinarne wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji z powodu okoliczności związanych z jej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego wyłącznie w przypadku, gdy strona w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podniosła z tego powodu zarzuty co do prawidłowości składu sądu lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i następnie na tej podstawie oparła zarzuty w środku odwoławczym.

13. Uchylając zaskarżone orzeczenie w przypadku, o którym mowa w ust. 12 zdanie pierwsze, sąd odwoławczy nie stosuje art. 435 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

14. Po uchyleniu orzeczenia na skutek wniosku, o którym mowa w ust. 1, 2 i 7, a także po uchyleniu orzeczenia w postępowaniu, o którym mowa w ust. 12, w postępowaniu ponownym stosuje się art. 443 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, jeżeli do uchylenia orzeczenia doszło wskutek wniosku lub środka odwoławczego złożonego na korzyść oskarżonego.

15. W postępowaniu kasacyjnym w sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy Sąd Najwyższy uchyla orzeczenia wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi drugiej instancji albo sądowi pierwszej instancji lub umarza postępowanie z powodu okoliczności związanych z jej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego wyłącznie w przypadku, gdy strona w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnosiła z tego powodu zarzuty co do prawidłowości składu sądu lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i następnie na tej podstawie oparła kasację.

16. Uchylając zaskarżone orzeczenie w przypadku, o którym mowa w ust. 15, Sąd Najwyższy nie stosuje art. 435 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego. Po uchyleniu orzeczenia w postępowaniu ponownym stosuje się art. 443 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, jeśli do uchylenia orzeczenia doszło wskutek kasacji wniesionej wyłącznie na korzyść skazanego.

17. W przypadku zbiegu wniosku, o którym mowa w ust. 1 lub 2, z kasacją, o której mowa w ust. 15, czynności podejmuje sąd, w którym znajdują się akta sprawy. Sąd Najwyższy może zwrócić akta sprawy sądowi właściwemu do rozpoznania wniosku, o którym mowa w ust. 1 lub 2.

18. W przypadku uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 1, 2 i 7, oraz środka odwoławczego, z powodu o którym mowa w ust. 12, lub kasacji, z powodu, o którym mowa w ust. 15, sąd, któremu sprawę przekazano do ponownego rozpoznania, rozpoznaje ją w innym składzie.

Art. 35. 1. W sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2024 r., poz. 935 i 1685), prawomocnie zakończonych w wojewódzkim sądzie administracyjnym przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy wyrok lub postanowienie kończące postępowanie w sprawie, wydane

przez wojewódzki sąd administracyjny z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, podlega uchyleniu na wniosek strony lub uczestnika postępowania, którzy w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnosili zarzuty co do prawidłowości składu sądu lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, z powodu okoliczności związanych z jej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego i następnie na tej podstawie oparli zarzuty skargi kasacyjnej.

2. Do rozpoznania wniosku, o którym mowa w ust. 1, właściwy jest Naczelny Sąd Administracyjny.

3. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, składa się do Naczelnego Sądu Administracyjnego w terminie miesiąca od dnia ogłoszenia wykazu, o którym mowa w art. 14 ust. 1.

4. W przypadku uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 1, Naczelny Sąd Administracyjny uchyla orzeczenie w przedmiocie skargi kasacyjnej oraz uchyla orzeczenie wojewódzkiego sądu administracyjnego objęte wnioskiem i przekazuje sprawę temu sądowi do ponownego rozpoznania. Sędziowie, którzy rozpoznawali skargę kasacyjną od orzeczenia, którego dotyczy wniosek, są wyłączeni od orzekania w postępowaniu wywołanym tym wnioskiem.

5. Jeżeli wniosek, o którym mowa w ust. 1, dotyczy orzeczenia, które wywołało nieodwracalne skutki prawne, Naczelny Sąd Administracyjny odstępuje od jego uchylenia i ogranicza się do stwierdzenia, że orzeczenie wydano z naruszeniem prawa, oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie. W tym wypadku orzeczenie wydane na skutek wniosku traktuje się jak orzeczenie wydane w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

6. Przepisów ust. 1–4 nie stosuje się do prawomocnych wyroków wojewódzkich sądów administracyjnych uwzględniających skargę w całości.

7. Do postępowania w przedmiocie wniosku, o którym mowa w ust. 1, w zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi o wznowieniu postępowania z wyłączeniem art. 175 § 1. Postępowanie to jest wolne od opłat sądowych.

8. W sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, prawomocnie zakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy wyrok co do istoty sprawy, wyrok w przedmiocie skargi kasacyjnej, wyrok w przedmiocie skargi o wznowienie postępowania, skargi o stwierdzenie

niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia albo wniosku Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego o unieważnienie prawomocnego orzeczenia na podstawie art. 172 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, wydane przez Naczelny Sąd Administracyjny z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, podlega uchyleniu na wniosek strony lub uczestnika postępowania.

9. Przepisu ust. 8 nie stosuje się do orzeczeń uchylających zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i przekazujących sprawę do ponownego rozpoznania wojewódzkiemu sądowi administracyjnemu.

10. W przypadku uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 8, Naczelny Sąd Administracyjny uchyla orzeczenie objęte wnioskiem i ponownie rozpoznaje sprawę. Sędziowie, którzy brali udział w wydaniu orzeczenia, którego dotyczy wniosek, są wyłączeni od orzekania w postępowaniu wywołanym tym wnioskiem.

11. W przypadku, o którym mowa w ust. 8, przepisy ust. 2-3, 5 i 7 stosuje się odpowiednio.

12. Do orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego wydanych z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, nie stosuje się art. 190 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

13. W sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi po wejściu w życie niniejszej ustawy nie można żądać wznowienia postępowania zakończonego orzeczeniem wydanym z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, z powodów, o których mowa w ust. 1 i 8. Nie dotyczy to spraw o wznowienie postępowania wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

14. W postępowaniu odwoławczym w sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi Naczelny Sąd Administracyjny uchyla zaskarżony wyrok lub postanowienie kończące postępowanie w sprawie, zaskarżone skargą kasacyjną wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania wojewódzkiemu sądowi administracyjnemu z powodu okoliczności związanych z powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego wyłącznie w przypadku, gdy strona lub uczestnik postępowania w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnieśli z tego powodu zarzuty co do prawidłowości składu sądu lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i następnie na tej podstawie oparli zarzuty skargi kasacyjnej.

15. Jeżeli skarga kasacyjna zawiera zarzuty, o których mowa w ust. 14, wojewódzki sąd administracyjny w przypadku stwierdzenia, że spełnione zostały warunki uwzględnienia tego zarzutu, przed przedstawieniem akt Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu uchyla zaskarżone orzeczenie i na tym samym posiedzeniu rozpoznaje sprawę. Skład orzekający wyznacza się w drodze losowania, z wyłączeniem sędziów biorących udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia. Przepis art. 179a ustawy z 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi stosuje się odpowiednio.

16. W przypadku uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 1 i 14, wojewódzki sąd administracyjny, któremu przekazano sprawę do ponownego rozpoznania, rozpoznaje ją w innym składzie.

Art. 36. 1. W sprawach prawomocnie zakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy przez sąd dyscyplinarny, o którym mowa w art. 48 § 1 ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych, obwiniony może w terminie miesiąca od dnia ogłoszenia wykazu, o którym mowa w art. 14 ust. 1, złożyć wniosek o uchylenie wyroku lub uchwały, jeżeli zostały wydane przez sąd dyscyplinarny pierwszej instancji z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli sąd dyscyplinarny drugiej instancji orzekał przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1.

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się w przypadku, gdy sąd dyscyplinarny drugiej instancji uchylił wyrok lub uchwałę sądu pierwszej instancji.

4. Wniosek, o którym mowa w ust. 1 i 2, rozpoznaje Naczelny Sąd Administracyjny – sąd dyscyplinarny drugiej instancji. Do wyznaczenia składu stosuje się art. 48 § 2 i 3 ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych, z zastrzeżeniem, że z losowania wyłącza się sędziów, którzy brali udział w wydaniu orzeczenia objętego wnioskiem oraz rozpoznawali odwołanie od wyroku lub uchwały wydanych z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1.

5. Uwzględniając wniosek, o którym mowa w ust. 1 lub 2, sąd dyscyplinarny drugiej instancji odpowiednio do okoliczności uchyla wyrok lub uchwałę wydaną przez sąd dyscyplinarny drugiej instancji i rozstrzyga o odwołaniu albo umarza postępowanie, albo uchyla wyrok lub uchwałę wydaną przez sąd dyscyplinarny drugiej instancji oraz uchyla wyrok lub uchwałę sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji i przekazuje sprawę sądowi

dyscyplinarnemu pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Rozstrzygnięcie nie może zapaść na niekorzyść obwinionego.

6. W razie uwzględnienia wniosku, o którym mowa w ust. 5, właściwy sąd dyscyplinarny rozpoznaje sprawę w innym składzie.

7. W postępowaniu odwoławczym Naczelny Sąd Administracyjny – sąd dyscyplinarny drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok lub uchwałę wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania sądowi dyscyplinarnemu pierwszej instancji z powodu okoliczności związanych z jej powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego wyłącznie w przypadku, gdy obwiniony w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnosił z tego powodu zarzuty co do prawidłowości składu sądu lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, i następnie na tej podstawie oparł zarzuty odwołania. Przepis ust. 6 stosuje się.

8. W zakresie nieuregulowanym do postępowania, o którym mowa w ust. 1–7 stosuje się odpowiednio przepisy rozdziału 56 Działu IX ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

Art. 37. 1. Osoby, o których mowa w art. 3 ust. 1, są wyłączone z mocy ustawy od rozpoznania wniosków, o których mowa w art. 33 ust. 1, 2 i 8, art. 34 ust. 1, 2 i 7, art. 35 ust. 1 i 8 oraz w art. 36 ust. 1 i 2 oraz od rozpoznania środków odwoławczych, o których mowa w art. 33 ust. 15, art. 34 ust. 12 i art. 36 ust. 7, a także skarg kasacyjnych, o których mowa w art. 33 ust. 16 i art. 35 ust. 14, oraz kasacji, o której mowa w art. 34 ust. 15.

2. Przepisów art. 2–35 nie stosuje się do orzeczeń wydanych z udziałem osób, o których mowa w art. 2 ust. 2.

Art. 38. 1. Uchwały Sądu Najwyższego podjęte z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, nie mają mocy zasady prawnej i nie stosuje się do nich trybu określonego w art. 88 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym.

2. Do uchwał Naczelnego Sądu Administracyjnego podjętych z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, nie stosuje się art. 187 § 2 i art. 269 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

Art. 39. 1. Orzeczenie Sądu Najwyższego w przedmiocie skargi nadzwyczajnej wydane z udziałem osoby, o której mowa w art. 3 ust. 1 albo art. 5 ust. 1, podlega uchyleniu na wniosek

strony lub innego uczestnika postępowania złożony w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

2. Postępowanie w przedmiocie wniosku, o którym mowa w ust. 1, jest wolne od opłat sądowych. Do postępowania w przedmiocie tego wniosku w zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie stosuje się odpowiednio w przypadku:

- 1) spraw cywilnych – przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego;
- 2) spraw karnych – przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego.

3. W przypadku uchylenia orzeczenia na skutek wniosku, o którym mowa w ust. 1, Sąd Najwyższy ponownie rozpoznaje skargę nadzwyczajną w trybie i na zasadach określonych w ustawie zmienianej w art. 48, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą. Do ponownego rozpoznania skargi nadzwyczajnej stosuje się art. 53.

Rozdział 5

Zmiany w przepisach

Art. 40. W ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 i 863) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 48 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia objętego skargą o wznowienie, nie może orzekać co do tej skargi.”;
- 2) uchyla się art. 388³;
- 3) art. 398¹ otrzymuje brzmienie:

„Art. 398¹. § 1. Od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie strona, Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Finansowy, Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców lub Rzecznik Praw Pacjenta może wnieść skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

§ 2. Wniesienie skargi kasacyjnej przez stronę wyłącza – w zaskarżonym zakresie – wniesienie skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Finansowego, Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców lub Rzecznika Praw Pacjenta.”;

4) w art. 626¹¹ § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. W razie wniesienia skargi kasacyjnej, wpisu wzmianki o skardze kasacyjnej dokonuje się z urzędu niezwłocznie po przedstawieniu przez zainteresowanego zawiadomienia o wniesieniu tej skargi.

§ 3. Do wzmianki o apelacji i skardze kasacyjnej odpowiednio stosuje się art. 626⁷.”;

5) dodaje się art. 678¹ w brzmieniu:

„Art. 678¹ § 1. Sąd uchyla prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, jeżeli w odniesieniu do tego samego spadku zostało wcześniej wydane prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku. Sąd może także uchylić je z urzędu.

§ 2. W sprawie, o której mowa w § 1, właściwy jest sąd, który orzekał jako sąd pierwszej instancji w postępowaniu, w którym wydano prawomocne postanowienie będące przedmiotem uchylenia.

§ 3. Sąd wzywa do udziału w sprawie uczestników postępowania, w którym zapadło prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, w przedmiocie uchylenia którego toczy się postępowanie.

§ 4. Sąd bada jedynie fakt wydania kolejnego prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku co do tego samego spadku.

§ 5. Sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym.

§ 6. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

§ 7. Przepisy § 1–6 stosuje się odpowiednio do stwierdzenia nabycia przedmiotu zapisu windykacyjnego.”.

Art. 41. W ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. z 2022 r., poz. 2250) w art. 23 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sędziowie sądów wojskowych są powoływani do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, w terminie trzech miesięcy od dnia przedstawienia wniosku Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.”.

Art. 42. W ustawie z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r., poz. 334 i 1907) w art. 55 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sędziowie sądów wojskowych są powoływani do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Krajowej Rady

Sądownictwa, w terminie trzech miesięcy od dnia przedstawienia wniosku Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.”.

Art. 43. W ustawie z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. z 2024 r., poz. 1267) w art. 5 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sędziowie sądów administracyjnych są powoływani do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, w terminie trzech miesięcy od dnia przedstawienia wniosku Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.”.

Art. 44. W ustawie z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. z 2024 r., poz. 1186) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 44 ust. 1 otrzymuje brzmienie:

„1. Uczestnik postępowania może odwołać się do Sądu Najwyższego z powodu sprzeczności uchwały Rady z prawem, o ile przepisy odrębne nie stanowią inaczej.”;

2) art. 44a otrzymuje brzmienie:

„Art. 44a. Rada przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej uchwałę zawierającą wniosek o powołanie do pełnienia urzędu sędziego albo asesora sądowego wraz z uzasadnieniem.”;

3) art. 44b otrzymuje brzmienie:

„Art. 44b. Rada przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej uchwałę zawierającą wniosek o mianowanie na stanowisko asesora sądowego w sądzie powszechnym wraz z uzasadnieniem.”;

4) uchyla się art. 45a-45c.

Art. 45. W ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2024 r. poz. 622) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez zapewnienie zgodności z prawem i jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i sądów wojskowych przez rozpoznawanie środków odwoławczych oraz podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne;”;

2) w art. 3:

a) pkt 3 otrzymuje brzmienie:

„3) Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych.”;

- b) uchyla się pkt 4;
- 3) w art. 22a:
 - a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W Izbie Odpowiedzialności Zawodowej orzeka 11 sędziów orzekających w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej, wskazanych do orzekania w tej izbie na kadencję, o której mowa w art. 22b § 1 albo art. 22c § 3, przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego spośród sędziów Sądu Najwyższego wylosowanych na posiedzeniu Kolegium Sądu Najwyższego.”,
 - b) w § 2 skreśla się wyrazy „trzykrotnie większej niż liczba”,
 - c) w § 4 skreśla się wyrazy „Rzecznika Prasowego, zastępcy Rzecznika Prasowego”,
 - d) uchyla się § 7 i 8;
- 4) w art. 22c:
 - a) w § 1 w pkt 3 skreśla się wyrazy „, Rzecznika Prasowego lub zastępcy Rzecznika Prasowego”,
 - b) w § 2 zdanie drugie otrzymuje brzmienie:

„Do uzupełniającego losowania oraz wyznaczenia sędziów do orzekania w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej przepis art. 22a stosuje się odpowiednio.”;
- 5) art. 23 otrzymuje brzmienie:

„Art. 23 § 1. Do właściwości Izby Cywilnej należą sprawy z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego, własności intelektualnej, rodzinnego i opiekuńczego, a także sprawy dotyczące rejestracji przedsiębiorców i rejestracji zastawów.

§ 2. Do właściwości Izby należą także skargi dotyczące przewlekłości postępowania w sprawach, o których mowa w § 1, przed sądem apelacyjnym oraz skargi dotyczące przewlekłości postępowania przed Sądem Najwyższym w sprawach wymienionych w art. 25 § 1.”;
- 6) art. 24 otrzymuje brzmienie:

„Art. 24 § 1. Do właściwości Izby Karnej należą sprawy rozpoznawane na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2025 r., poz. 46), ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r., poz. 654 i 818), ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2024 r., poz. 334), oraz inne sprawy, do których stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w tym sprawy dyscyplinarne i sprawy o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub

tymczasowe aresztowanie sędziów Sądu Najwyższego, sędziów, asesorów sądowych, prokuratorów i asesorów prokuratury, a także sprawy podlegające orzecznictwu sądów wojskowych.

§ 2. Do właściwości Izby należą także skargi dotyczące przewlekłości postępowania w sprawach, o których mowa w § 1, przed sądem apelacyjnym.”;

7) art. 25 otrzymuje brzmienie:

„Art. 25. § 1. Do właściwości Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych należą sprawy z zakresu prawa pracy, ubezpieczeń społecznych i sprawy publiczne, w tym sprawy z zakresu zamówień publicznych oraz sprawy rejestrowe, z wyłączeniem spraw dotyczących rejestracji przedsiębiorców i rejestracji zastawów, a także sprawy z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz z zakresu praktyk nieuczciwie wykorzystujących przewagę kontraktową, jak również sprawy z zakresu regulacji energetyki, telekomunikacji i poczty, transportu kolejowego oraz z zakresu regulacji rynku wodno-kanalizacyjnego.

§ 2. Do właściwości Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych należy także rozpoznawanie:

- 1) protestów wyborczych i protestów przeciwko ważności referendum ogólnokrajowego i referendum konstytucyjnego oraz stwierdzanie ważności wyborów i referendum, a także spraw, w których złożono środki odwoławcze od uchwał Państwowej Komisji Wyborczej;
- 2) odwołań od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa w przypadkach przewidzianych w przepisach szczególnych;
- 3) spraw, w których złożono odwołanie od decyzji Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji;
- 4) spraw, w których złożono odwołanie od postanowienia Państwowej Komisji do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15;
- 5) spraw, w których wniesiono apelację od decyzji administracyjnej Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007-2022, o której mowa w art. 36 pkt 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 2023 r. o Państwowej Komisji do spraw badania wpływów rosyjskich na bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2007-2022 (Dz.U. z 2024 r., poz. 548);
- 6) spraw z zakresu przeniesienia sędziego Sądu Najwyższego w stan spoczynku;

- 7) skarg dotyczących przewlekłości postępowania przed sądem apelacyjnym w sprawach wymienionych w art. 25 § 1;
- 8) skarg dotyczących przewlekłości postępowania przed Sądem Najwyższym w sprawach wymienionych w art. 23 § 1 oraz w sprawach wymienionych w art. 24 § 1;
- 9) innych spraw z zakresu prawa publicznego niezastrzeżonych do właściwości innych izb Sądu Najwyższego.”;
- 8) uchyla się art. 26;
- 9) w art. 29:
 - a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, w terminie trzech miesięcy od dnia przedstawienia wniosku Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.”;
 - b) uchyla się § 2 i 3;
- 10) art. 82 otrzymuje brzmienie:

„Art. 82. Jeżeli Sąd Najwyższy, rozpoznając kasację lub inny środek odwoławczy, poweźmie poważne wątpliwości co do wykładni przepisów prawa będących podstawą wydanego rozstrzygnięcia, może odroczyć rozpoznanie sprawy i przedstawić zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia składowi 7 sędziów tego sądu.”;
- 11) uchyla się art. 89–95.

Art. 46. W ustawie z dnia 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców (Dz.U. z 2023 r. poz. 1668) w art. 9 w ust. 1 uchyla się pkt 6.

Art. 47. W ustawie z dnia 30 sierpnia 2019 r. o Państwowej Komisji do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 (Dz.U. z 2024 r. poz.

94) w art. 3 w ust. 2 pkt 4 otrzymuje brzmienie:

- „4) kierowanie do Prokuratora Generalnego wniosków o wniesienie kasacji od prawomocnego orzeczenia kończącego sprawę w zakresie przestępstw, o których mowa w art. 1 pkt 2, oraz o objęcie prowadzonych postępowań szczególnym nadzorem;”.

Art. 48. W ustawie z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 190) uchyla się art. 12.

Rozdział 6

Przepisy przejściowe i dostosowujące

Art. 49. Postępowania przed Krajową Radą Sądownictwa w przedmiocie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego, wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, ulegają umorzeniu z mocy prawa z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 50. 1. Postępowanie przed Sądem Najwyższym prowadzone na skutek odwołania od uchwały w przedmiocie wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego, o której mowa w art. 1, wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ulega umorzeniu z mocy prawa z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, przepisy art. 29–32 stosuje się. Osoba, co do której podjęto uchwałę o przedstawieniu wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego, bierze udział w ponownym postępowaniu w sprawie powołania do pełnienia urzędu na tym stanowisku.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się w postępowaniu w przedmiocie odwołania od uchwały, w której:

- 1) do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu rejonowego została przedstawiona osoba, o której mowa w art. 15 ust. 11, art. 18 lub 20 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw;
- 2) odmówiono przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu rejonowego osobie będącej asesorem sądowym;
- 3) odmówiono przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego osobie będącej asesorem sądowym w wojewódzkim sądzie administracyjnym;

- 4) odmówiono przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego osobie powracającej na to stanowisko, chyba że osoba ta została powołana do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego na skutek uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1.

Art. 51. 1. W Sądzie Najwyższym znosi się Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

2. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy:

- 1) ustaje kadencja Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych;
- 2) ustaje członkostwo członków i zastępców członków Kolegium Sądu Najwyższego wybranych przez zgromadzenie sędziów Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych;
- 3) Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego staje się Izbą Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego, a Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izbą Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego staje się Prezesem Sądu Najwyższego kierującym pracą Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego;
- 4) sędziowie Sądu Najwyższego orzekający w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych stają się sędziami orzekającymi w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego.

Art. 52. 1. Sprawy wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego przekazuje w terminie 14 dni od wejścia w życie niniejszej ustawy do izb Sądu Najwyższego właściwych do ich rozpoznania zgodnie z przepisami ustawy zmienianej w art. 48, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą.

2. Wszystkie czynności procesowe w sprawach, o których mowa w ust. 1, wymagają powtórzenia.

3. Sprawy, o których mowa w ust. 1, wszczęte na skutek skargi nadzwyczajnej rozpoznaje Sąd Najwyższy w składzie 2 sędziów Sądu Najwyższego oraz 1 ławnika Sądu Najwyższego. Jeżeli skarga nadzwyczajna dotyczy orzeczenia wydanego w wyniku postępowania, w którego toku orzeczenie wydał Sąd Najwyższy, wówczas sprawę rozpoznaje Sąd Najwyższy w składzie 5 sędziów Sądu Najwyższego oraz 2 ławników Sądu Najwyższego.

Art. 53. 1. Przy rozpoznaniu skarg nadzwyczajnych wniesionych do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz przekazanych do właściwych izb Sądu Najwyższego, stosuje się art. 89, art. 90–93 i art. 95 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym w brzmieniu dotychczasowym.

2. Uwzględnienie skargi nadzwyczajnej, o której mowa w ust. 1, w oparciu o podstawę wskazaną w art. 89 § 1 pkt 3 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, w brzmieniu dotychczasowym, jest niedopuszczalne.

Art. 54. 1. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego w terminie sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy może zaproponować nowe warunki pracy i płacy pracownikom Sądu Najwyższego, którzy w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy wykonują zadania w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, uwzględniając posiadane przez nich kwalifikacje, przebieg dotychczasowej pracy oraz potrzeby wynikające z obciążenia zadaniami poszczególnych izb Sądu Najwyższego.

2. Pracownicy, o których mowa w ust. 1, w terminie 14 dni od dnia otrzymania propozycji nowych warunków pracy i płacy składają oświadczenia o przyjęciu albo o odmowie przyjęcia proponowanych warunków. Niezłożenie oświadczenia w tym terminie jest równoznaczne z odmową przyjęcia nowych warunków pracy i płacy.

3. W razie nieprzyjęcia proponowanych warunków pracy i płacy stosunek pracy rozwiązuje się z upływem okresu równego okresowi wypowiedzenia, licząc od miesiąca następującego po miesiącu, w którym pracownik złożył oświadczenie o odmowie przyjęcia proponowanych warunków, lub od dnia, do którego mógł złożyć takie oświadczenie. Rozwiązanie stosunku pracy w tym trybie powoduje dla pracownika skutki, jakie prawo pracy wiąże z rozwiązaniem stosunku pracy przez pracodawcę za wypowiedzeniem.

4. Pracownikom, o których mowa w ust. 1, którym nie zostaną przedstawione nowe warunki pracy i płacy, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego wypowiada stosunki pracy.

5. Pracownikom, których stosunek pracy ulega rozwiązaniu, przysługuje odprawa pieniężna ustalana na zasadach określonych w art. 8 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (Dz.U. z 2024 r. poz. 61).

Art. 55. 1. Osoba, o której mowa w art. 15 ust. 11, art. 18 lub art. 19 ust. 1–4 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1139 oraz

z 2018 r. poz. 1443), może zostać powołana na stanowisko sędziego sądu rejonowego, jeżeli spełnia wymagania określone w art. 61 § 1 pkt 1-6 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych i do dnia 31 grudnia 2029 r. zgłosi swoją kandydaturę na to stanowisko.

2. Do zgłoszeń oraz oceny kwalifikacji referendarzy sądowych, asystentów sędziów i asesorów prokuratury, którzy zgłosili swoje kandydatury na wolne stanowiska sędziowskie, o których obwieszczono po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepisy obowiązujące przed dniem 21 czerwca 2017 r.

3. Do gromadzenia, poświadczania i przechowywania dokumentów, na podstawie których dokonywana jest ocena kwalifikacji kandydata zajmującego stanowisko asystenta sędziego, stosuje się przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 57 i § 4 pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych obowiązujące przed dniem 21 czerwca 2017 r.

Rozdział 7

Przepis końcowy

Art. 56. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia z wyjątkiem art. 14, który wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Uzasadnienie

Spis treści

I. Przedmiot i cel ustawy	42
II. Zgodność projektowanych regulacji ze standardem konstytucyjnym i prawnomiędzynarodowym	51
III. Uwzględnienie w projektowanych regulacjach stanowiska Komisji Weneckiej.	55
IV. Skutki uchwał podjętych w latach 2018–2025 przez Krajową Radę Sądownictwa... 59	
IV.1 Początkujący sędziowie, sędziowie korzystający z prawa powrotu do wykonywania zawodu sędziego	61
IV.2 Osoby będące sędziami ubiegającymi się o powołanie do pełnienia urzędu sędziego w innym sądzie lub w sądzie wyższego rzędu	66
IV.3 Osoby, które - z udziałem nieprawidłowo ukształtowanej KRS - przysły do zawodu sędziowskiego z innych zawodów prawniczych.	68
V. Kontrola sądowa na etapie występowania skutków z mocy ustawy	69
VI. Ponowne postępowania w przedmiocie powołań na stanowiska sędziowskie objęte na podstawie uchwał wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa.....	72
VII. Ochrona praw osób, których stosunki służbowe ustają, do czasu rozstrzygnięcia ponawianego konkursu na zwolnione stanowisko sędziowskie.....	75
VIII. Regulacje służące zapewnieniu niezakłóconego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w okresie przejściowym	77
IX. Szczególna podstawa uchylenia orzeczenia wydanego z udziałem osoby powołanej na wniosek wadliwie ukształtowanej KRS	78
X. Zmiany w ustawie o Sądzie Najwyższym	83
X.1. Zmiany w strukturze Sądu Najwyższego	83
X.2. Skarga nadzwyczajna.....	86
XI. Wejście w życie i wykonanie ustawy	88

I. Przedmiot i cel ustawy

Przedmiotem ustawy jest przywrócenie prawa do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa przez uregulowanie skutków uchwał w sprawach indywidualnych podjętych przez Krajową Radę Sądownictwa, ukształtowaną na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 3; dalej jako: „ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r.”). Zagwarantowanie obywatelom tego prawa, a wraz z nim niezależności sądów i niezawisłości sędziów było podstawowym, opartym na konsensie, celem transformacji ustrojowej po 1989 r. Konsens ten obejmował podstawowe rozwiązania w zakresie powoływania sędziów przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, mającej stać na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów, będąc organem niezależnym od władz politycznych. Organ ten miał reprezentować samorząd sędziowski oraz władzę ustawodawczą i wykonawczą.

Zasady te zostały podważone przez ustawę z dnia 8 grudnia 2017 r. Wraz z jej przyjęciem Krajowa Rada Sądownictwa utraciła swoją konstytucyjną tożsamość. Wadliwość postępowań nominacyjnych przed obecną Radą została zapoczątkowana naruszeniem konstytucyjnej zasady wyboru jej sędziowskiej części określonej w art. 187 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.; dalej jako: Konstytucja RP). Pogłębił ją sposób podejmowania przez Radę decyzji o wyborze kandydatów na wolne stanowiska sędziowskie oraz ograniczenie – również w wyniku dokonanych w latach 2017–2023 r. zmian innych ustaw – możliwości merytorycznej oceny tych kandydatów w warunkach otwartej konkurencji o stanowiska sędziowskie.

Wskutek zmian przyjętych w ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. oraz dokonanych w latach 2017–2023 r. nowelizacji innych ustaw Rzeczpospolita Polska stała się pierwszym państwem, wobec którego Komisja Europejska zdecydowała się prowadzić postępowanie na podstawie komunikatu „Nowe ramy UE na rzecz umocnienia praworządności”. Kiedy nie przyniosło to oczekiwanego rezultatu, Komisja postanowiła, również po raz pierwszy, uruchomić procedurę z art. 7 ust. 1 TUE w celu stwierdzenia, że Rzeczpospolita Polska spowodowała wyraźne ryzyko poważnego naruszenia praworządności z art. 2 TUE. Komisja zdecydowała się, również po raz pierwszy w historii, wnieść do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej skargi mające za przedmiot uchybienie w postaci niezapewnienia niezawisłości i niezależności sądów

krajowych, w tym przede wszystkim krajowego sądu ostatniej instancji w rozumieniu art. 267 akapit trzeci Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47; dalej jako: TFUE) - tj. polskiego Sądu Najwyższego - na mocy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE i art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 389; dalej jako: KPP). Polskie, ale też zagraniczne sądy zaczęły kierować do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytania prejudycjalne na mocy art. 267 TFUE, w których kolejne elementy działań państwa polskiego wobec sądownictwa oceniane były jako naruszające standardy unijne. Na skutek tych pytań, TSUE stwierdził – także po raz pierwszy w historii integracji europejskiej – że wobec państwa członkowskiego, takiego jak Polska, nie można stosować zasady wzajemnego zaufania w kontekście europejskiego nakazu aresztowania ze względu na istnienie rzeczywistego ryzyka naruszenia prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, gwarantowanego przez art. 47 akapit drugi KPP, ze względu na systemowe lub ogólne nieprawidłowości w zakresie niezawisłości władzy sądowniczej (wyrok TSUE z dnia 25 lipca 2016 r. w sprawie Minister for Justice and Equality przeciwko LM, C-216/18 PPU).

Wszystko to sprawia, że obecnie występuje niemożność zagwarantowania stronom w każdej sprawie prawa do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa. Systemowy charakter tego naruszenia został stwierdzony w licznych wyrokach sądów krajowych i trybunałów międzynarodowych (zob. np. w wyroki ETPCz z dnia 22 lipca 2021 r., Reczkowicz przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19; z dnia 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, skargi nr 49868/19 i 57511/19; z dnia 3 lutego 2022 r., Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 1469/20; wyroki TSUE z dnia 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, AK przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu, EU:C:2019:982; z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18, A.B., C.D., E.F., G.H. i I.J. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa, EU:C:2021:153; z dnia 6 października 2021 r., C-487/19, W.Ż., EU:C:2021:798; z 4 września 2025 r., C-225/22, „R” S.A. przeciwko AW „T” sp. z o.o., EU:C:2025:649; uchwała Sądu Najwyższego pełny skład SN – Izba Cywilna, Karna oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, OSNKW 2020, nr 2, poz. 7), a w szczególności w pilotażowym wyroku ETPCz w sprawie Wałęsa p. Polsce, do którego wykonania niniejszy projekt zmierza.

Także w najnowszym orzecznictwie TSUE podkreśla się, że skład sądu, w którym zasiada co najmniej jeden sędzia powołany w okolicznościach powodujących uzasadnione wątpliwości co do spełniania wymogów dotyczących niezawisłości, bezstronności i uprzedniego ustanowienia na mocy ustawy, musi być kwalifikowany jako skład wadliwy, a rozstrzygnięcia podjęte przez sąd orzekający w takim składzie nie mogą zostać uznane za wiążące. W wyroku z 4 września 2025 r. w sprawie C-225/22 („R” S.A. przeciwko AW „T” sp. z o.o.), odnosząc się do wyroku zapadłego w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego TSUE wskazał, że sąd krajowy nie jest związany wyrokiem sądu krajowego wyższej instancji, jeżeli co najmniej jeden z sędziów zasiadających w tym składzie orzekającym nie spełnia wymogów dotyczących niezawisłości, bezstronności i uprzedniego ustanowienia na mocy ustawy, a orzeczenie takie należy uznać za niebyłe. Ponadto TSUE za niezgodne z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej prawem uznał przepisy prawa krajowego, które wyłączają możliwość badania przez sąd prawidłowości ukształtowania składu orzekającego. Stanowisko zawarte w cytowanym wyroku TSUE w sprawie C-225/22 zostało w pełni uwzględnione w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W uchwale mającej moc zasady prawnej składu 7 sędziów Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 24 września 2025 r. (sygn. akt III PZP 1/25) wskazano jednoznacznie, że wyroki wydane przez Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego w składzie orzekającym z udziałem choćby jednego sędziego powołanego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw należy uznać za wyroki niebyłe (nieistniejące), zostały one bowiem wydane przez sąd niespełniający wymogów wynikających z TUE, EKPCz a także Konstytucji RP.

Stwierdzenie, że obecna Rada nie jest organem tożsamym z Krajową Radą Sądownictwa jako organem konstytucyjnym uzasadnia kompleksową regulację skutków uchwał obecnej Rady. Wyraźnie na potrzebę takich działań wskazał Europejski Trybunał Praw Człowieka w przywołanym powyżej pilotażowym wyroku w sprawie Wałęsa p. Polsce. Dostrzega ją także Wspólna Opinia Komisji Weneckiej oraz Dyrekcji Generalnej Praw Człowieka i Zasad Prawa (DGI) w sprawie europejskich standardów regulujących status sędziów z dnia 14 października 2024 r., CDL-AD(2024)029, Opinia nr 1206/2024 (dalej jako: „opinia Komisji Weneckiej z dnia 14 października 2024 r.”). Co więcej, jak wynika z tej opinii, w przeszłości nie było porównywalnych sytuacji do sytuacji systemowego naruszenia praworządności w Polsce, co

sprawia, że również zalecenia wynikające z tej opinii a oparte na dorobku Rady Europy odnoszącym się do zdecydowanie odmiennych naruszeń praworządności, należy odpowiednio dostosować do tej nadzwyczajnej sytuacji i okoliczności polskiego porządku prawnego. W tym świetle należy też rozumieć szerokie uznanie i swobodę wyboru środków wskazane przez ETPCz w pilotażowym wyroku ETPCz w sprawie Wałęsa p. Polsce, za pomocą których Rzeczpospolita może wywiązać się z ciężących na niej zobowiązań wynikających z wykonania standardów europejskich, w tym wyroków ETPCz.

Jest to tym istotniejsze, że wymiar sprawiedliwości znajduje się w największym od 1989 r. kryzysie, którego konsekwencje mogą wywierać negatywny wpływ na możliwość skutecznej ochrony i egzekwowania praw przez obywateli w kolejnych latach, na co zwraca uwagę Najwyższa Izba Kontroli w przedstawionej 1 października 2024 r. informacji o wynikach kontroli „Zapewnienie sprawnego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości” (KPB.430.2.2024). Najwyższa Izba Kontroli jednoznacznie stwierdza, że sposób podejmowania przez Ministra Sprawiedliwości w latach 2018–2023 działań legislacyjnych wpływał negatywnie na stabilność prawa, a w konsekwencji na sprawność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości (s. 9 informacji o wynikach kontroli). Co więcej, jak wynika z ustaleń Najwyższej Izby Kontroli, działania podejmowane w tym okresie przez Ministra Sprawiedliwości w zakresie organizacji sądów powszechnych i zarządzania ich kadrami nie przyniosły w ujęciu globalnym wyraźnych, jednoznacznych korzyści dla sprawności sądownictwa powszechnego.

Podkreślić przy tym trzeba, że utrata przez obecną Radę konstytucyjnej tożsamości powoduje, iż nominacje przez Prezydenta RP osób, o których powołanie na stanowiska sędziowskie Rada wystąpiła, nie opierają się na podstawie konstytucyjnej określonej w art. 179 Konstytucji RP, lecz dokonywane są wyłącznie na podstawie przepisów ustawowych. Niekonstytucyjny charakter takich nominacji sprawia, że sędziowie, którzy je otrzymali, nie korzystają z gwarancji przysługujących sędziom powołanym na podstawie Konstytucji RP, o których mowa w art. 180 Konstytucji RP (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 maja 2012 r., K 7/10) . Ex iniuria ius non oritur.

Ustawa uwzględnia zalecenia wynikające z opinii Komisji Weneckiej z dnia 14 października 2024 r., w której – odsyłając do Pilnej Wspólnej Opinii Komisji Weneckiej i Dyrekcji Generalnej ds. Praw Człowieka i Praworządności Rady Europy w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa wydanej 8 maja 2024 r., CDL-

PI(2024)009, Opinia Nr 1181/2024 (dalej jako: „pilna opinia Komisji Weneckiej z 8 maja 2024 r.”) – stwierdzono, że „wymóg bezpieczeństwa kadencji może mieć zastosowanie tylko wtedy, gdy odpowiednie powołanie, nominacja lub wybór zostały dokonane zgodnie z Konstytucją i standardami europejskimi. Odmienne stanowisko oznaczałoby, że rząd mógłby zignorować lub ominąć przepisy konstytucyjne dotyczące mianowania, a następnie powołać się na konstytucyjną zasadę bezpieczeństwa kadencji, aby takie mianowanie stało się nieodwracalne, co stanowiłoby sytuację, która podważyłaby zasadę praworządności” (pkt 15 opinii Komisji Weneckiej z dnia 14 października 2024 r.). Fragment ten trzeba rozpatrywać w kontekście powołanego w pilnej opinii Komisji Weneckiej z 8 maja 2024 r. wyroku ETPCz z dnia 1 grudnia 2020 r., Guðmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii, skarga nr 26374/18, w którym stwierdzono, że uznanie, iż dany sąd nie jest sądem ustanowionym na podstawie prawa może mieć znaczące konsekwencję dla zasad pewności prawa i nieusuwalności sędziów, które muszą być starannie przestrzegane z uwzględnieniem celów, którym służą. Przestrzeganie tych zasad za wszelką ceną i kosztem wymagania sądu ustanowionego na podstawie prawa może w pewnych okolicznościach wyrządzić jeszcze większą szkodę praworządności i zaufaniu publicznemu do wymiaru sprawiedliwości. Podobnie jak we wszystkich przypadkach, w których podstawowe zasady Konwencji wchodzą w konflikt, należy dokonać ich ważenia, aby ustalić, czy istnieje pilna potrzeba – o istotnym i przekonującym charakterze – uzasadniająca odejście od zasady pewności prawa i powagi rzeczy osądzonej oraz od zasady nieusuwalności sędziów, w okolicznościach konkretnej sprawy.

Z przywołanego stanowiska jasno wynika, że chociaż ważnym aspektem praworządności i niezależności sądownictwa jest zasada nieusuwalności, to mogą istnieć okoliczności, w których osoby powołane na stanowiska sędziowskie z takiej ochrony nie korzystają. Jest tak – jak przyjęto w projektowanej ustawie – zwłaszcza wtedy, gdy powołanie następowało – jak w wypadku działalności Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. – w sposób sprzeczny z art. 179 Konstytucji RP. Utrzymanie takich powołań w mocy prowadziłyby zatem do utrwalania stanu sprzecznego z tymi standardami.

Projektowana ustawa rozwiązuje ten dylemat, rozwijając istniejące standardy międzynarodowe z poszanowaniem dorobku europejskiej kultury prawnej oraz krajowego porządku konstytucyjnego, odwołując się w szczególności do konstytucyjnych zasad powoływania sędziów określonych w art. 179 Konstytucji RP.

Ustawa reguluje skutki uchwał Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. i czyni to w sposób możliwie proporcjonalny, uwzględniając wynik wyważenia różnych i sprzecznych wartości, które muszą być w tym zakresie brane pod uwagę.

W pierwszej kolejności ustawa ma na celu przywrócenie osobom powołanym na urząd sędziego na wniosek obecnej Rady legitymacji do sprawowania wymiaru sprawiedliwości jako niezależny i bezstronny sąd ustanowiony na podstawie prawa. Projekt zakłada, że nastąpi to przez kompleksową ustawową regulację skutków uchwał obecnej Rady. Skutki te są zróżnicowane ze względu na sytuację prawną, w której znajdowały się osoby powołane w latach 2018–2025 na urząd sędziego na wniosek wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa.

Podstawowe rozwiązanie polega na przywróceniu około 1200 sędziów, którzy ubiegali się o powołanie do pełnienia urzędu w innym sądzie lub w sądzie wyższego rzędu, na miejsce służbowe w sądzie, w którym objęli urząd zgodnie z art. 179 Konstytucji RP, do czasu prawomocnego zakończenia ponownie przeprowadzanych postępowań w przedmiocie powołań na stanowiska sędziowskie zakończonych uchwałami wadliwie ukształtowanej Rady. W tych postępowaniach – prowadzonych już przed prawidłowo ukształtowaną Krajową Radą Sądownictwa i pod kontrolą Sądu Najwyższego – ostatecznie rozstrzygnięty zostanie status tej kategorii osób.

Przyjęcie tego rozwiązania nie jest możliwe w odniesieniu do osób, których pierwsze powołanie na urząd sędziego nastąpiło sprzecznie z art. 179 Konstytucji RP. Uwzględnienie sytuacji prawnej, w której znajdowały się te osoby, nakazuje jednak zróżnicować skutki, które mają wobec nich wystąpić. W odniesieniu do grupy około 1000 początkujących sędziów, ubiegających się o nominacje sędziowskie jako asesorzy sądowi, referendarze sądowi oraz asystenci sędziów i inne osoby, które zdały egzamin sędziowski, projektowana ustawa nie przewiduje zmian w statusie tych osób. Osoby te zachowają urząd, jak i stanowisko sędziowskie (zob. art. 2 ust. 2 projektu, zgodnie z którym pozbawienie z mocy prawnej uchwał podjętych przez Krajową Radę Sądownictwa w sprawach indywidualnych w latach 2018-2025 nie obejmuje uchwał podjętych w odniesieniu do osób wymienionych w tym przepisie). Jednocześnie, proponowana regulacja uniemożliwi kwestionowanie w przyszłości statusu osób wymienionych w art. 2 ust. 2 projektowanej ustawy jako prawidłowo powołanych sędziów. Przyjęte rozwiązania potwierdzające status tej grupy sędziów uwzględnia fakt, że osoby te

znalazły się w przymusowym położeniu i nie mogły odstąpić od udziału w postępowaniu konkursowym z uwagi na ryzyko wygaśnięcia prawa do sprawowania urzędu sędziego. Co istotne, w przypadku asesorów sądowych w sądach powszechnych rola Krajowej Rady Sądownictwa miała charakter ograniczony, a podejmowane przez nią uchwały nie stanowiły rozstrzygnięcia o konkursie na wolne stanowisko sędziowskie. Taka właśnie szczególna sytuacja w zakresie równego dostępu do służby publicznej, gwarantowanego przez art. 60 Konstytucji RP, uzasadnia wyłączenie ww. kategorii osób z regulacji przyjętej w projektowanym w art. 2 ust. 1, przewidującej pozbawienie mocy prawnej uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w sprawach indywidualnych w latach 2018-2025.

Powyższe rozwiązanie nie może natomiast objąć grupy około 350 osób w sądach powszechnych oraz określonej grupy osób w Sądzie Najwyższym i Naczelnym Sądzie Administracyjnym, które nie tylko zostały powołane na urząd sędziego sprzecznie z art. 179 Konstytucji RP, lecz także znajdowały się w innym położeniu niż wspomniani wcześniej asesorzy sądowi, referendarze lub asystenci sędziów. Kategorię tę tworzą przede wszystkim osoby, które ubiegały się o urząd sędziego, będąc prokuratorami, adwokatami, radcami prawnymi, radcami Prokuraturii Generalnej, notariuszami lub pracownikami naukowymi. Uzyskanie przez te osoby legitymacji do sprawowania wymiaru sprawiedliwości jako niezależny i bezstronny sąd ustanowiony na podstawie prawa może nastąpić jedynie w trybie ponownego przeprowadzenia postępowań na stanowisko sędziowskie, ponieważ – odmiennie niż w wypadku wspomnianej powyżej kategorii osób – brak jest uzasadnienia konstytucyjnego dla poddania statusu tej kategorii osób ustawowej konwalidacji. Zarazem, ze względu na powołanie tych osób sprzeczne z art. 179 Konstytucji RP, ich stosunek służbowy nie podlega ochronie na podstawie art. 180 Konstytucji RP. Pozwala to przyjąć, że ustaje on z mocy ustawy, a jego nawiązanie może nastąpić w wyniku ponownego przeprowadzenia postępowań na stanowisko sędziowskie. W okresie ponownego przeprowadzenia postępowań osoby te mogą uzyskać zatrudnienie w wymiarze sprawiedliwości na niezwiązanych ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości stanowiskach referendarzy sądowych. Gwarantuje to stabilność zatrudnienia tych osób do chwili prawomocnego rozstrzygnięcia ich statusu w powtarzanym postępowaniu konkursowym. Wówczas – w zależności od wyniku postępowania – osoby te obejmą urząd sędziego albo będą kontynuować zatrudnienie jako referendarze sądowi, jeśli nie zrezygnują z tego zatrudnienia.

Założeniem projektu jest przyjęcie rozwiązań, które – zapewniając przywrócenie stanu zgodnego z Konstytucją RP, zagwarantują sprawne i możliwie niezakłócone funkcjonowanie sądownictwa w okresie przejściowym. Z tej przyczyny przewidziano system delegacji sędziów sądów powszechnych, administracyjnych oraz wojskowych pozwalający im przez okres dwóch lat orzekać na nowo objętych stanowiskach, a następnie zakończyć sprawy, których prowadzenie rozpoczęli.

Projektuje się ponadto rozwiązania, które zapewnią, że orzeczenia wydane przez sędziów powołanych z udziałem wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa co do zasady pozostaną w mocy, a będzie je można wzruszyć jedynie w razie spełnienia precyzyjnie określonych warunków. W ten sposób projekt godzi w wyważony sposób stabilność orzeczeń sądowych z prawem stron do rozpoznania sprawy przez niezależny i bezstronny sąd ustanowiony na podstawie prawa. Na tym tle projektodawca za trafne uznaje stanowisko w sprawie skutków orzekania przez wadliwie powołanych sędziów, wyrażone przez Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (nota Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR) z 12 sierpnia 2024, nr JUD-POL/508/2024 [NR], adres publikacyjny <https://www.osce.org/odihr/574897>). W stanowisku tym wskazano, że ocena skutków orzeczeń sędziów powołanych w sposób wadliwy powinna obejmować test równowagi między prawem jednostki do sądu ustanowionego ustawą a wymogami interesu publicznego w zakresie pewności prawa, w tym stabilności orzeczeń i poszanowania zasady powagi rzeczy osądzonej. Jednocześnie, odwołując się do orzecznictwa ETPC podkreślono, że wraz z upływem czasu w ramach niezbędnego procesu ważenia interesów zachowanie pewności prawa będzie nabierać coraz większej wagi w stosunku do prawa danej strony procesowej do sądu ustanowionego ustawą. Uznając instytucję wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy jako adekwatny instrument do sanowania wyroków wydanych w wadliwym składzie ODIHR wskazało na potrzebę jasnego zdefiniowania podstaw prawnych ponownego rozpatrzenia lub wznowienia postępowań i wymogów ich dopuszczalności, potrzebę ograniczenia możliwości wznowiania postępowań poprzez wymóg dochowania rozsądnego terminu, a także istnienie i funkcjonowanie materialnych i procesowych zabezpieczeń w krajowym systemie prawnym, które mogą zapobiec nadużywaniu przedmiotowej procedury. Przyjęte w projekcie ustawy rozwiązania uwzględniają powyższe założenia.

Tym samym projekt nie tylko zmierza do przywrócenia wartości państwa prawnego, lecz także jest z nimi zgodny. Odbudowuje gwarancje dostępu do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa, uwzględnia potrzebę zapewnienia stabilności orzeczeń oraz stwarza sędziom powołanym z udziałem wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa poszanowanie ich prawa do skutecznej ochrony prawnej oraz równego dostępu do służby publicznej, a także gwarantuje osobom, które powstrzymywały się od udziału w konkursach na wolne stanowiska sędziowskie z uwagi na utratę przez obecną Radę konstytucyjnej tożsamości, możliwość ubiegania się o urząd sędziego w ramach powtarzanych postępowań konkursowych mających na celu wyłonienie kandydatów, którzy w najwyższym stopniu spełniają przewidziane w tym zakresie wymagania.

Przedmiotem ustawy są ponadto zmiany innych aktów prawnych, takich jak: ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2024 r., poz. 1568), ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2024 r. poz. 622), ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2250), ustawa z dnia 27 lipca 2001 – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 334), ustawa z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1267), ustawa z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r. poz. 190), ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców (Dz. U. z 2023 r., poz. 1668), ustawa z dnia 30 sierpnia 2019 r. o Państwowej Komisji do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 (Dz. U. z 2024 r., poz. 94). Projektowane w tym zakresie rozwiązania nie uchylają potrzeby kompleksowej regulacji materii objętej tymi ustawami w celu pełnego przywrócenia ładu konstytucyjnego, poprawy stanu wymiaru sprawiedliwości oraz zapewnienia jego efektywnego funkcjonowania. Dostrzegając konieczność podjęcia takich działań, zakres zmian wprowadzanych niniejszą ustawą ograniczono jedynie do takich modyfikacji, które są niezbędne dla osiągnięcia celów projektu. Pierwszeństwo w tej ustawie przyznano przywróceniu prawa stron w każdym postępowaniu do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa.

II. Zgodność projektowanych regulacji ze standardem konstytucyjnym i prawnomiędzynarodowym

Aczkolwiek pewne działania zostały już podjęte, to jednak nie ulega wątpliwości, że istniejący stan prawny charakteryzujący się pogłębiającymi się systemowymi wadami jest sprzeczny z prawem polskim oraz Europejską Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Nie gwarantuje pełnej niezależności sądownictwa, zagraża prawu do skutecznej ochrony sądowej, nie zapewnia odpowiedniej ochrony praw i wolności jednostki. Kompleksowe uregulowanie w drodze ustawy statusu wadliwie powołanych osób jest elementem naprawy systemu sądowego, przywrócenia mu roli ustrojowej i zagwarantowania, że orzekanie powierzone jest osobom spełniającym wymagania merytoryczne i etyczne.

Wymaga podkreślenia, że ani Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i Europejski Trybunał Praw Człowieka, ani też prawo Unii i Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie dają precyzyjnych wskazówek, jak należy rozwiązać wady systemowe. Uregulowanie tego zagadnienia jest kompetencją i obowiązkiem polskiego ustawodawcy, który zachowuje swobodę wyboru środków, za pomocą których wywiąże się ze swoich zobowiązań wynikających z wykonania wyroków trybunałów europejskich (por. pilotażowy wyrok w sprawie Wałęsa p. Polska, pkt 332). Czyniąc to musi jednocześnie przestrzegać reguł własnej Konstytucji, standardów wynikających z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i prawa Unii.

W związku z powyższym projekt zakłada, że uregulowanie skutków uchwał obecnej Rady nastąpi w dwóch etapach. W pierwszym, następującym wraz z wejściem ustawy w życie, zostaną wykonane wymienione w punkcie I motywów orzeczenia sądów krajowych i trybunałów międzynarodowych. Dojdzie zatem do ustawowego przywrócenia osobom powołanym na wniosek obecnej Rady na urząd sędziego legitymacji do sprawowania wymiaru sprawiedliwości jako niezależny i bezstronny sąd ustanowiony na podstawie prawa bądź też ustania stosunku służbowego tych osób.

W przypadku sędziów, o których mowa w art. 2 ust. 2 projektowanej ustawy, przywrócenie legitymacji do sprawowania wymiaru sprawiedliwości będzie mieć charakter trwały. Natomiast w odniesieniu do pozostałych osób powołanych na wniosek obecnej Rady na urząd sędziego przywrócenie legitymacji do sprawowania wymiaru sprawiedliwości zdeterminowane będzie wynikiem drugiego etapu, który będzie polegać na ponownym przeprowadzeniu postępowań w przedmiocie powołań na stanowiska sędziowskie

zakończonych uchwałami wadliwie ukształtowanej Rady (w odniesieniu do grupy około 1200 sędziów, którzy uczestniczyli w procedurze awansowej z udziałem nieprawidłowo ukształtowanej KRS). W tych postępowaniach – prowadzonych już przed prawidłowo ukształtowaną Krajową Radę Sądownictwa i pod kontrolą Sądu Najwyższego – ostatecznie rozstrzygnięty zostanie status poszczególnych osób objętych zakresem zastosowania ustawy. W ten sposób projekt zmierza do rozstrzygnięcia występującego obecnie w polskim porządku prawnym paradoksu sędziego niemogącego sądzić. Jego źródła są następujące.

Opisane w punkcie I motywów systemowe wadliwości procedury nominacji sędziowskich powodują, że udział osoby powołanej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. w rozpoznaniu sprawy jednostek, którym przysługuje prawo do sądu, będzie prowadzić do naruszenia tego prawa. Teza ta jasno wynika z przedstawionego już orzecznictwa sądów krajowych i trybunałów międzynarodowych, a w szczególności wykonywanego niniejszą ustawą pilotażowego wyroku ETPCz w sprawie Wałęsa p. Polsce.

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie uznał samego problemu wadliwych nominacji za naruszenie art. 19 TUE. Problem wadliwych nominacji na urząd sędziego wynika z ukształtowania KRS w sposób niezgodny z Konstytucją RP, a nie – jak w dotychczasowych przypadkach stosowania tej instytucji w innych państwach – zjawisk dających się oceniać indywidualnie w odniesieniu do postępowania konkretnego sędziego (np. korupcji albo współpracy z reżimem niedemokratycznym). Innymi słowy, paradoks sędziego niemogącego sądzić ma źródło w konstytucyjnej wadliwości procedury, w której uzyskał on swój obecny status, a nie jego indywidualnych kwalifikacjach.

Ewentualna próba indywidualnej oceny kwalifikacji osób, które objęły stanowisko na podstawie uchwał obecnej Rady, prowadziłyby ze względu na liczbę powołań dokonanych na jej wniosek, do wieloletniego paraliżu postępowań sądowych, mogącego zarazem tworzyć wrażenie, że sędziowie zajmują się wyłącznie swoimi sprawami, a nie rozstrzyganiem sporów, do czego wymiar sprawiedliwości jest powołany. Kryzysowa sytuacja wymiaru sprawiedliwości oraz obowiązek zapewnienia sprawności i szybkości postępowań sądowych przemawia przeciwko temu rozwiązaniu.

Organ dokonujący weryfikacji musiałby mieć zarazem kompetencje śledcze, aby ustalić, jakie czynniki pozamerytoryczne miały wpływ na uchwałę obecnej Rady, co jeszcze bardziej wydłużyłoby proces weryfikacji.

Wreszcie, procedura indywidualnej weryfikacji niesie ze sobą ryzyko rewanżyzmu. Z tych przyczyn projekt opowiada się za stosowaniem zobiektywizowanych kryteriów, nie dokonując indywidualnej oceny kwalifikacji osób powołanych na wniosek obecnej Rady. Pozwala to także na uniknięcie publicznej stygmatyzacji i napiętnowania osób podlegających indywidualnej ocenie, co mogłoby stwarzać zagrożenie naruszenia ich godności oraz sfery dóbr osobistych.

Na gruncie dotychczasowego orzecznictwa ETPCz brak jest uzasadnienia dla różnicowania statusu sędziów Sądu Najwyższego i sądów powszechnych oraz pozostałych sądów. Do tej pory ETPCz, ani też TSUE, o takim zróżnicowaniu oceny i skutków wadliwości nie orzekł.

Konstytucyjna podstawa projektowanych rozwiązań opiera się na argumentacji zawartej w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 maja 2012 r., sygn. akt K 7/10. Analogia między tzw. awansami poziomymi, będącymi przedmiotem oceny przez Trybunał Konstytucyjny, a powołaniami na wniosek obecnej Rady, polega na tym, że w obu wypadkach art. 179 Konstytucji RP nie stanowił podstawy prawnej wniosku Krajowej Rady Sądownictwa i postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o powołaniu na urząd sędziego. Ani w orzecznictwie, ani w piśmiennictwie nie kwestionowano przyjętej w tym wyroku konstytucyjnej dopuszczalności ustawowego pozbawienia sędziów stanowiska służbowego uzyskanego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa i dopełnionego powołaniem przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, gdy powołanie to nastąpiło wyłącznie na podstawie ustawy, a nie art. 179 Konstytucji RP. Odwołanie do tego precedensu jest tym bardziej uzasadnione w obecnej sytuacji, gdy powołania na wniosek obecnej Rady następowały z naruszeniem Konstytucji RP oraz standardów międzynarodowych.

W wyroku z dnia 8 maja 2012 r., sygn. akt K 7/10, Trybunał Konstytucyjny jednoznacznie stwierdził, że powoływanie sędziów w rozumieniu art. 179 Konstytucji RP opiera się na współpracy Prezydenta RP, jako organu posiadającego bezpośredni mandat społeczny, z Krajową Radą Sądownictwa, a więc organem, który w zamyśle ustrojodawcy ma strzec niezależności sądów i niezawisłości sędziów, a tego wymagania obecna Rada nie spełnia. Wobec tego utrata przez obecną Radę tożsamości konstytucyjnej zarówno w zakresie jej składu osobowego, jak i zdolności do stania na straży niezależności i niezawisłości sędziów powoduje, że uchwały w przedmiocie przedstawienia Prezydentowi RP wniosków o powołanie sędziego są pozbawione skutków prawnych. Okoliczność ta powinna zostać uwzględniona przez

Prezydenta RP, na którym z mocy art. 126 Konstytucji RP spoczywa obowiązek czuwania nad przestrzeganiem Konstytucji. Jeżeli mimo to Prezydent RP uwzględni wniosek pochodzący od organu, który nie jest Krajową Radą Sądownictwa w rozumieniu art. 186 ust. 1 Konstytucji RP, to taki wniosek ma podstawę wyłącznie w przepisach rangi ustawowej, a dokonany na jego podstawie akt powołania sędziego przez Prezydenta RP nie jest powołaniem w rozumieniu art. 179 Konstytucji RP. Tym samym wobec osób powołanych na wniosek obecnej Rady nie znajdują zastosowania gwarancje nieusuwalności z art. 180 Konstytucji RP, ponieważ te dotyczą wyłącznie sędziów w rozumieniu konstytucyjnym. Urząd sędziego ustanowionego wyłącznie ustawą jest nieznany na gruncie rozdziału VIII Konstytucji RP. Stosują się do niego jedynie gwarancje wynikające z art. 60 Konstytucji RP. Dopuszczalna jest zatem regulacja przez ustawodawcę skutków powołań, które nastąpiły na podstawie ustawy, lecz nie stanowiły powołań w rozumieniu art. 179 Konstytucji RP.

Przyjęte założenia są zgodne z dopuszczalną w świetle standardów międzynarodowych ingerencją w zasadę nieusuwalności sędziów. Tym samym, nawet jeśli uznać – wyłącznie na potrzeby argumentu – że projektowane rozwiązania do takiej ingerencji prowadzą (co nie ma jednak miejsca, ponieważ rozpatrywane nominacje Prezydenta RP nie stanowiły powołań w rozumieniu art. 179 Konstytucji RP), to orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dopuszcza odwołanie sędziów jako sposób przywrócenia stanu praworządności naruszonej wskutek systemowej wadliwości powołań, a więc dokładnie w takiej sytuacji, jaka występuje obecnie w Polsce.

Wyjątek ten czyni się w celu uniknięcia utrwalenia stanu sprzecznego z rządami prawa, do czego prowadziłoby literalne trzymanie się standardu nieusuwalności sędziów w sytuacji, w której powołanie na urząd sędziego nastąpiło z naruszeniem zasad konstytucyjnych lub standardów europejskich. Jak trafnie zauważono w opinii Komisji Weneckiej z dnia 14 października 2024 r.: „Odmienne stanowisko oznaczałoby, że rząd mógłby zlekceważyć lub obejść przepisy konstytucyjne dotyczące mianowania, a następnie powołać się na konstytucyjną zasadę bezpieczeństwa kadencji, aby uczynić takie mianowanie nieodwracalnym, co byłoby sprzeczne z zasadą praworządności” (pkt 15 opinii). Takie stanowisko przyjął Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie bezpośrednio dotyczącej Polski, a mianowicie w wyroku z dnia 24 czerwca 2019 r., C-619/18, gdzie stwierdził, że „zasada nieusuwalności wymaga w szczególności, by sędziowie mogli sprawować urząd do momentu ukończenia obowiązkowego wieku przejścia w stan spoczynku

lub upływu kadencji sprawowania danej funkcji, jeżeli ma ona charakter czasowy. Mimo że zasada ta nie ma charakteru absolutnego, może ona – przy zachowaniu zasady proporcjonalności – doznawać wyjątków wyłącznie pod warunkiem, że uzasadniają je nadrzędne i prawnie uzasadnione względy” (pkt 76). Pozwala to przyjąć, że jeżeli powołanie na stanowisko sędziowskie było wadliwe w świetle standardów konstytucyjnych, to ochrona trwałości takiego stosunku, która wynikałaby z przestrzegania zasady nieusuwalności, jest zdecydowanie słabsza i musi ustąpić innym obiektywnie uzasadnionym i poważnym celom (zob. A. Sajó, *The Limits of Judicial Irremovability from the Perspective of the Restoration of the Rule of Law: A View from Strasbourg*, [w:] *Rule of Law in Europe*, red. F. Marques, P. Pinto de Albuquerque, Cham 2024, s. 57–59). Ingerencja ta wymaga zatem obiektywnej potrzeby oraz przyjęcia proporcjonalnych rozwiązań.

W świetle powyższych uwag, należy stwierdzić, że punktem wyjścia do systemowej naprawy wymiaru sprawiedliwości oraz uregulowania statusu wadliwie powołanych sędziów musi być przyjęcie, że sędziowie nominowani przez Krajową Radę Sądownictwa ukształtowaną ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r., jako sędziowie powołani wyłącznie na podstawie ustawy, a nie Konstytucji RP, nie są chronieni bezwzględnie gwarancją nieusuwalności sędziów przewidzianą w Konstytucji RP oraz w standardach europejskich.

III. Uwzględnienie w projektowanych regulacjach stanowiska Komisji Weneckiej.

Proponowane rozwiązania biorą pod uwagę stanowiska zawarte w opinii Komisji Weneckiej z dnia 14 października 2024 r.

Z przyczyn szerzej wyjaśnionych poniżej Projektodawca opowiada się za ustawową regulacją w jak najszerszym zakresie statusu osób powołanych na stanowiska sędziowskie jako rozwiązaniem pozwalającym uniknąć długotrwałego paraliżu systemu sądownictwa oraz przywrócić w rozsądnym terminie prawo do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa.

Odnosząc się do opinii Komisji Weneckiej, należy podkreślić, że nie zajęto w niej stanowiska w przedmiocie dopuszczalności ustawowej regulacji powrotu na poprzednie stanowiska przez osoby zajmujące urząd sędziego lub wykonujące inny zawód prawniczy (pkt 33 opinii). Krytycznie oceniono natomiast możliwość stwierdzenia w drodze ustawy, że wszystkie nominacje dokonane przez obecną Radę w określonych ramach czasowych są

nieważne *ex tunc* (pkt 49 opinii). Tego jednak, jak wyjaśniono w punkcie I motywów, projektowany mechanizm nie zakłada. Wręcz przeciwnie projekt reguluje skutki uchwał obecnej Rady *ex nunc* i odnosi się do głównych zaleceń Komisji Weneckiej co do sposobu przywrócenia praworządności (pkt 18 opinii). I tak:

a) projekt, co szczególne istotne w świetle opinii Komisji Weneckiej z dnia 14 października 2024 r., pozwala uniknąć długotrwałego paraliżu systemu sądownictwa, co wynika, z jednej strony, z proponowanego mechanizmu ustawowej delegacji oraz, z drugiej – stosunkowo krótkiego czasu potrzebnego do osiągnięcia skutków ustawy.

Wyjaśnić trzeba, że projektodawca brał pod uwagę rozwiązanie alternatywne, co znalazło wyraz w opracowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Ustroju Sądownictwa i Prokuratury projekcie przewidującym uregulowanie skutków uchwał podjętych przez obecną Radę przez powierzenie tego zadania niezależnej od władzy wykonawczej i ustawodawczej Krajowej Radzie Sądownictwa. Zaproponowana w alternatywnym projekcie formuła rozwiązania problemu wadliwych powołań sędziowskich zakładała grupowanie, tj. podejmowanie przez prawidłowo ukształtowaną Krajową Radę Sądownictwa uchwał łącznie w stosunku do osób objętych takimi samymi skutkami z podziałem na osoby zajmujące stanowisko w Sądzie Najwyższym, w sądach powszechnych, w sądach administracyjnych i w sądach wojskowych. Formuła ta miała umożliwić Radzie dokonywanie oceny w ramach poszczególnych grup, a w ten sposób uwzględniała wprost zalecenia sformułowane w opinii Komisji Weneckiej z dnia 14 października 2014 r. Projekt zakładał zróżnicowanie skutków w odniesieniu do osób kwalifikujących się do poszczególnych grup. Skutki zostały w nim ustalone przy uwzględnieniu wagi występującego naruszenia zrelatywizowanej do sytuacji prawnej, w której znajdowali się kandydaci zaliczeni do poszczególnych grup, a także ze świadomością konieczności zapewnienia sprawnego funkcjonowania systemu sądownictwa i zagwarantowania ochrony przed dalszym pogłębieniem jego kryzysu.

Od tego rozwiązania odstąpiono w niniejszym projekcie, proponując w najszerszym możliwie zakresie ustawową regulację skutków uchwał Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. (wariant *ex lege*) Za takim rozwiązaniem przemawia dążenie do przywrócenia prawa do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa w rozsądnym terminie, co nie byłoby możliwe w razie powierzenia tego zadania prawidłowo ukształtowanej Krajowej Radzie Sądownictwa w odniesieniu do wszystkich grup sędziów, których status wymaga sanacji.

Z tych przyczyn projektodawca zdecydował o przyjęciu wariantu ustawowej regulacji skutków uchwał Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r, który - jak szerzej wyjaśniono w punkcie XI motywów - powinien pozwolić na zakończenie większości powtarzanych konkursów przed Krajową Radą Sądownictwa na przełomie 2027 r. i 2028 r..

b) projekt wykonuje wymienione w punkcie I motywów orzeczenia sądów krajowych i trybunałów międzynarodowych. W tym sensie wada systemowa stanowi zarazem element oczekiwanej przez Komisję Wenecką zindywidualizowanej oceny konkretnego sędziego, co zostało szerzej omówione w punkcie II motywów;

c) w odniesieniu do kategorii początkujących sędziów projekt zakłada potwierdzenie *ex lege*, z dniem wejścia w życie, skuteczności wniosków o ich powołanie na stanowiska sędziowskie sformułowanych na podstawie uchwał podjętych przez wadliwie ukształtowaną KRS, o czym szerzej w punkcie IV motywów;

d) projekt realizuje stanowisko Komisji Weneckiej także w zakresie, w którym różnicuje status tych osób, mając na uwadze ich sytuację prawną i określa w sposób proporcjonalny skutki wadliwego powołania na urząd sędziego w zależności od tej sytuacji;

e) projektowane skutki w odniesieniu do grupy sędziów, którzy wzięli udział w procedurze awansowej przed nieprawidłowo ukształtowaną KRS będą występowały *ex nunc* wraz z wejściem ustawy w życie, a ich utrzymanie będzie zależało od prawomocnego rozstrzygnięcia w ponownie przeprowadzanych – przez niezależną od władzy ustawodawczej i wykonawczej, prawidłowo ukształtowaną Krajową Radę Sądownictwa – postępowań w przedmiocie powołań na stanowiska sędziowskie, które uprzednio zostały zakończone uchwałami wadliwie ukształtowanej Rady;

f) od zawiadomienia dokonywanego przez Ministra Sprawiedliwości o objęciu określonej osoby skutkami występującymi z mocy projektowanej ustawy przysługiwać będzie odwołanie do Sądu Najwyższego, co już stwarza podstawę kontroli sądowej projektowanych rozwiązań, a tym samym zapewnienia osobom objętym projektowanymi skutkami dostęp do sądu, co zostało szerzej omówione w punkcie V motywów.

Wyjaśnić trzeba, że projektodawca przyjmuje, że sądowa kontrola skutków określonych w ustawie może w sposób pełny nastąpić w ramach powtarzanych postępowań konkursowych na zwolnione stanowiska sędziowskie, ponieważ otwarcie tych konkursów oraz udział w nich

osób powołanych na urząd sędziego na wniosek obecnej Rady jest immanentnie związane ze zwolnieniem stanowisk sędziowskich. Podkreślić należy, że chociaż pod względem technicznoprawnym posłużono się tu konstrukcją powtarzanych postępowań konkursowych (nominacyjnych), to pod względem sposobu ukształtowania kręgu podmiotów uczestniczących w tym postępowaniu i kryteriów branych pod uwagę w tych konkursach, stworzono Krajowej Radzie Sądownictwa możliwość podjęcia decyzji o utrzymaniu skutków wynikających z ustawy.

Posłużenie się taką konstrukcją technicznoprawną uzasadnione jest, z jednej strony, dążeniem do sprawnego i szybkiego uregulowania skutków uchwał obecnej Rady oraz, z drugiej strony, zapewnieniem, że ocena indywidualnych kwalifikacji do zajmowania stanowiska sędziego będzie przeprowadzana w warunkach transparentnej konkurencji o wolne stanowiska sędziowskie. Wążąc te wartości, projekt przyjmuje, że ocena indywidualnych kompetencji do zajmowania stanowiska sędziego nie może być dokonywana *in abstracto*, lecz musi uwzględniać porównanie z innymi potencjalnymi kandydatami na to stanowisko, co odpowiada przyjętemu w Polsce modelowi wyłaniania kandydatów na stanowiska sędziowskie w warunkach konkurencji. Co szczególnie istotne, przy ocenie dokonywanej *in abstracto*, a więc w braku kontrkandydatów, utrudnione jest dokonywanie przez Krajową Radę Sądownictwa w sposób otwarty i jawny dla jednostek (przyszłych stron postępowań) oceny merytorycznej kandydatów. Rozwiązanie to uzasadnione jest też zagwarantowaniem równego dostępu do służby publicznej tych sędziów, którzy ze względu na wadliwy status KRS powstrzymywali się od udziału w konkursach awansowych;

g) ponowne przeprowadzenie konkursów pozwoli na ocenę przez Krajową Radę Sądownictwa indywidualnych kwalifikacji kandydata do zajmowania stanowiska sędziego. Ocena ta będzie następowała w warunkach otwartej konkurencji tak, aby zapewnić sprawowanie wymiaru sprawiedliwości przez osoby spełniające najwyższe kryteria merytoryczne;

h) projekt przewiduje, że sędziowie, którzy objęli pierwsze stanowisko sędziowskie w sposób zgodny ze standardem wynikającym z art. 179 Konstytucji RP, a następnie zmienili miejsce służbowe w tym samym pionie sądownictwa, będą delegowani z mocy ustawy do pełnienia czynności sędziowskich w sądzie, w którym obecnie zajmują stanowiska albo do którego zostali przeniesieni; taka ustawowa delegacja ma trwać dwa lata (z możliwością ustąpienia za sześciomiesięcznym uprzedzeniem) i będzie mogła zostać przedłużona na

wniosek sędziego, o ile sędzia ten bierze udział w powtarzanym konkursie. Tym samym projekt pozwala sędziom, którzy zdecydowali się na udział w powtarzanych postępowaniach, na dalsze orzekanie w sądzie, w którym objęli stanowisko, do czasu rozstrzygnięcia konkursu, o ile jest to uzasadnione potrzebami wymiaru sprawiedliwości i wolą samego sędziego. Pozwala to na ograniczenie negatywnych skutków zmiany miejsca służbowego dla sędziego objętego skutkami ustawy aż do czasu rozstrzygnięcia ponownego konkursu. Tym bardziej, że projektuje się rozwiązanie zapewniające sędziom delegowanym do sądu wyższego otrzymywanie wynagrodzenia w stawce właściwej dla miejsca służbowego w sądzie, w którym sędzia delegowany pełni obowiązki. Co istotne, przyjęcie takiego rozwiązania chroni również strony postępowania przed skutkami wydania orzeczenia przez osobę wadliwie powołaną na urząd sędziego, ponieważ *votum* sędziego do orzekania na dotychczasowym miejscu służbowym nie wynika już w tym wypadku z wadliwego powołania na wniosek obecnej Rady, lecz z pierwotnego aktu powołania opartego na art. 179 Konstytucji RP oraz delegacji mającej podstawę w projektowanej ustawie.

IV. Skutki uchwał podjętych w latach 2018–2025 przez Krajową Radę Sądownictwa

Konsekwencją konstytucyjnej wadliwości powołań dokonywanych na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, która – jak wyjaśniono w punkcie I motywów – utraciła swoją konstytucyjną tożsamość, prowadząc do dokonywania przez Prezydenta RP nominacji wyłącznie na podstawie przepisów ustawy, a nie art. 179 Konstytucji RP, jest możliwość uregulowania skutków uchwał obecnej Rady w drodze ustawy.

Powyższe znajduje wyraz w art. 2 ust. 1 projektu przewidującym, że uchwały obecnej Rady o przedstawieniu wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, sędziego wojkowego sądu okręgowego lub sędziego wojkowego sądu garnizonowego są pozbawione mocy prawnej. W ten sposób projekt realizuje wynikający z orzeczeń sądów krajowych i trybunałów międzynarodowych nakaz przywrócenia stanu praworządności przez uregulowanie *ex nunc* skutków wadliwych powołań dokonanych przez obecną Radę. Skutki prawne pozbawienia mocy prawnej uchwał Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w sposób prowadzący do tego, że osoby powołane przez Prezydenta RP na jej

wniosek nie stanowią niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa, określają kolejne przepisy ustawy.

Analiza sytuacji osób powołanych na urząd sędziego na podstawie tych uchwał uzasadnia ich pogrupowanie na następujące główne kategorie:

a) osoby będące asesorami sądowymi w sądach powszechnych powołane na stanowisko sędziego sądu rejonowego;

b) osoby będące asesorami w wojewódzkich sądach administracyjnych powołane na stanowiska sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego;

c) osoby będące referendarzami sądowymi i asystentami sędziów, które zdały z wynikiem pozytywnym egzamin sędziowski i mogły ubiegać się o powołanie na urząd sędziego w terminie do 5 lat od zdania egzaminu lub do dnia 21 czerwca 2024 r. powołane na stanowisko sędziego sądu rejonowego;

d) osoby korzystające z prawa do powrotu do wykonywania zawodu sędziego,

e) osoby będące sędziami powołanymi na pierwsze stanowisko na podstawie art. 179 Konstytucji RP ubiegające się przed obecną Radą o powołanie do pełnienia urzędu sędziego w innym sądzie lub w sądzie wyższego rzędu;

f) osoby ubiegające się o powołanie do pełnienia urzędu sędziego niebędące wcześniej sędziami;

g) osoby ubiegające się o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego lub sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego niebędące wcześniej sędziami;

h) osoby powołane na stanowisko sędziego, które przeszły lub zostały przeniesione w stan spoczynku.

Projekt wprowadza zróżnicowane skutki w odniesieniu do osób kwalifikujących się do wymienionych grup. Skutki te zostały ustalone przy uwzględnieniu wagi występującego naruszenia zrelatywizowanej do sytuacji prawnej, w której znajdowali się kandydaci zaliczeni do poszczególnych grup, a także ze świadomością konieczności zapewnienia sprawnego funkcjonowania systemu sądownictwa i zagwarantowania ochrony przed dalszym pogłębieniem jego kryzysu. Jest to rozwiązanie oparte na mechanizmie proporcjonalnego ważenia wartości, na co zwracała uwagę Komisja Wenecka w opinii z dnia 14 października 2024 r.

IV.1 Początkujący sędziowie, sędziowie korzystający z prawa powrotu do wykonywania zawodu sędziego

Projekt przewiduje, że w przypadku osób będących asesorami sądowymi (lit. a i b powyżej), osób będących referendarzami sądowymi i asystentami sędziów (lit. c powyżej) oraz osób korzystających z prawa do powrotu do wykonywania zawodu sędziego (lit. d powyżej) nastąpi *ex lege*, z dniem wejścia w życie ustawy, potwierdzenie skuteczności ich powołania na stanowisko sędziowskie (art. 2 ust. 2 w zw. z ust. 1) ze skutkiem uniemożliwiającym kwestionowanie w przyszłości ich statusu jako prawidłowo powołanych sędziów.

Wskazany wyżej skutek obejmie łącznie ok. 1000 osób. W tej liczbie najliczniejszą podgrupę (ok. 500 osób w sądach powszechnych i ok. 100 osób w sądach administracyjnych) stanowią osoby powołane na stanowiska sędziów po asesurze sędziowskiej. W ich przypadku istotne jest to, że nie brali udziału w konkursach z udziałem nieprawidłowo powołanej Krajowej Rady Sądownictwa, wobec nich bowiem doszło jedynie do przekształcenia stanowiska asesora sądowego w stanowisko sędziego. Obok sędziów po asesurze sądowej, w przedmiotowej grupie znajdują się przede wszystkim początkujący sędziowie, którzy zdali egzamin sędziowski, nie odbywali asesury, a przed objęciem urzędu sędziego pracowali w sądach jako referendarze sądowi (około 280 osób) lub asystenci sędziego (ok. 120 osób). Aby nie stracić prawa do objęcia stanowiska sędziego, w konsekwencji zdanego pozytywnie egzaminu sędziowskiego, zmuszeni byli do wystąpienia w procedurze nominacyjnej przed Krajową Radą Sądownictwa w określonym prawem czasie.

Rozwiązanie projektodawcy uwzględnia fakt, że osoby te z jednej strony, po zdaniu egzaminu sędziowskiego, reprezentują wysoki merytoryczny poziom przygotowania do sprawowaniu urzędu sędziego a z drugiej strony znalazły się w przymusowym położeniu i nie mogły odstąpić od udziału w postępowaniu konkursowym przed wadliwą KRS z uwagi na ryzyko wygaśnięcia prawa do sprawowania urzędu sędziego. I tak projektodawca, przyjmując za kryterium właśnie przymusowe położenie osób, które zmuszone zostały swoją sytuacją prawną do zainicjowania i przeprowadzenia procesu nominacyjnego przed wadliwie ukształtowaną Krajową Radą Sądownictwa w art. 2 ust. 2 ustawy wskazał grupy obecnych sędziów, których nie dotyczą skutki opisane w art. 2 ust. 1 ustawy.

Do grupy tej należą:

1. sędziowie sądu rejonowego, powołani na urząd sędziego w trybie określonym w art. 106xa ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, czyli asesorzy,

którzy musieli wystąpić o powołanie na urząd sędziego, z uwagi na upływ określonego prawem czasu;

2. sędziowie sądu rejonowego, których uprawnienie do ubiegania się o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim wynikało z art. 15 ust. 11, art. 18 lub art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2017 poz. 1139 oraz z 2018 r. poz. 1443), czyli osoby które uzyskały możliwość ubiegania się o urząd sędziego, w związku ze zdaniem egzaminem, ale nie odbyły asesury sądowej, w tym byli referendarze i asystenci sędziów;

3. sędziowie wojewódzkich sądów administracyjnych, których uprawnienie do ubiegania się o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim wynikało z zajmowania stanowiska asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym, na które kandydatura została zgłoszona przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz.) ;

4. sędziowie, którzy zrzekli się urzędu sędziego, a następnie powrócili na urząd sędziego i poprzednio zajmowane stanowisko, jeżeli poprzednio zajmowane stanowisko objęli w inny sposób niż w wyniku wniosku o powołanie sędziego, przedstawionego Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez Krajową Radę Sądownictwa, ukształtowaną z zastosowaniem art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa, albo w sposób, o którym mowa wyżej w pkt 1–3.

W przypadku asesorów (zarówno w sądach powszechnych jak i administracyjnych), co także istotne, rola Krajowej Rady Sądownictwa miała charakter bardzo ograniczony, a podejmowane przez nią uchwały nie stanowiły rozstrzygnięcia o konkursie na wolne stanowisko sędziowskie. Należy podkreślić, iż o uzyskaniu pozycji asesora w obecnym stanie prawnym decyduje tylko i wyłącznie pozytywny wynik egzaminu sędziowskiego. Wszyscy absolwenci Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury mają zapewnione przez Ministra Sprawiedliwości etaty asesorskie i nie uczestniczą w postępowaniach konkursowych. Co więcej nieobjęcie stanowiska asesora skutkuje koniecznością dokonania przez nich zwrotu kosztów kształcenia podczas aplikacji. Zaznaczyć jeszcze należy, iż przez szereg lat funkcjonowania instytucji asesury sądowej w jej obecnym kształcie, w trakcie rozpoznawania setek wniosków o przekształcenie stanowisk asesorskich w sędziowskie, zdarzył się tylko jeden

przypadek nieprzedstawienia osoby po asesurze sądowej, do jej powołania na stanowisko sędziego³. Pokazuje to symboliczną faktycznie rolę Krajowej Rady Sądownictwa, w odniesieniu do powoływania asesorów sądowych na stanowiska sędziowskie. Zgodnie z art. 106 i § 8 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U.2024, poz. 334) „Asesor sądowy pełni obowiązki sędziego przez okres 4 lat od dnia objęcia stanowiska asesorskiego”, zaś w razie nieobjęcia w tym okresie stanowiska sędziowskiego jego dalsze *votum* do orzekania wygasa. Co więcej, gdyby osoby te nie zdecydowały się na start w procedurach konkursowych przed niekonstytucyjnie ukształtowaną Krajową Radą Sądownictwa, straciłyby uprawnienia jakie wynikają z pozytywnego wyniku egzaminu sędziowskiego.

Kolejną istotną część wymienionej grupy stanowią osoby, które przed powołaniem na urząd sędziego, funkcjonowały już w systemie sądowym (przede wszystkim jako referendarze sądowi lub asystenci sędziego) i zdały egzamin sędziowski. Fakt złożenia przez te osoby z pozytywnym wynikiem egzaminu sędziowskiego, który jest uważany za najtrudniejszy egzamin prawniczy w Polsce potwierdza wysokie i kierunkowe kwalifikacje osób z wymienionych grup do sprawowania urzędu sędziego. Dalsza ich praca w wymiarze sprawiedliwości czy jako asystenci sędziów (których podstawowym zadaniem jest sporządzanie projektów zarządzeń, orzeczeń lub ich uzasadnień⁴, co stanowi esencję pracy sędziego poza salą rozpraw), czy jako referendarze sądowi (którzy wykonują zadania z zakresu szeroko pojętej ochrony prawnej⁵) pozwoliła im na ugruntowanie praktycznego wykorzystania wiedzy zdobytej w trakcie przygotowania do egzaminu sędziowskiego. Gdyby osoby te nie zdecydowały się na start w procedurach konkursowych przed niekonstytucyjnie ukształtowaną Krajową Radą Sądownictwa, straciłyby uprawnienia jakie wynikają z pozytywnego wyniku egzaminu sędziowskiego. Według zasad ustanowionych na mocy ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustawa (Dz.U. 2017, poz. 1139), referendarze

3 Przypadek ten został opisany w tabelarycznym zestawieniu na s. 44 informacji dostępnej pod adresem internetowym <https://krs.pl/pl/dzialalnosc/sprawozdania/1369-informacje-o-dzialalnosci-krs-w-2020-r-2.html>). Co charakterystyczne, odrzucenie kandydatury nie nastąpiło z uwagi na jej merytoryczną ocenę, ale wobec wątpliwości co postawy etycznej osoby kandydującej na urząd sędziego. Należy zaznaczyć, że działająca do marca 2018 r. Krajowa Rada Sądownictwa w składzie zgodnym ze standardem konstytucyjnym (przed przerwaniem jej kadencji w związku z niekonstytucyjną zmianą trybu wyboru sędziów-członków KRS ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r., Dz. U. z 2018 r., poz. 3) nigdy nie zakwestionowała kandydatury osoby ubiegającej się o urząd sędziego po asesurze.

4 Por. § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 listopada 2012 r. w sprawie czynności asystentów sędziów, Dz. U. poz. 1270.

5 Por. art. 2 § 2 ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych.

sądowi i asystenci sędziów, którzy uzyskali prawo do powołania ich na stanowisko sędziego sądu rejonowego, zachowują to prawo przez 7 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy (art. 18 ust. 1 ustawy). Referendarze sądowi i asystenci sędziego, którzy zdali egzamin sędziowski po wejściu w życie wskazanej ustawy, mogą być powołani na stanowisko sędziego sądu rejonowego w okresie 5 lat od dnia złożenia egzaminu sędziowskiego (art. 20 ust. 1 ustawy). To właśnie ten czynnik i presja czasowa odróżnia ich sytuację od sędziów, którzy zdecydowali się na uczestnictwo w konkursach na wyższe stanowiska sędziowskie, czy też osób wykonujących inne zawody prawnicze, które nie zdawały egzaminu sędziowskiego a swoje uprawnienia do objęcia urzędu sędziego wywodziły z praktyki zawodowej w innych zawodach prawniczych. Te osoby nie działały pod wynikającą z przepisów presją czasu i mogły czekać z ubieganiem się o stanowiska sędziowskie na przywrócenie Krajowej Radzie Sądownictwa konstytucyjnego kształtu.

Projektodawca zdecydował się na uwzględnienie w omawianej grupie sędziów także sędziów wojewódzkich sądów administracyjnych, którzy objęli swoje stanowiska jako asesory sądowi w tych sądach, w przypadku gdy asesura ta rozpoczęła się jeszcze przed zmianami ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, przeprowadzonymi na podstawie ustawy z 8 grudnia 2017 r. W sytuacji gdy osoby te uczestniczyły w procedurze konkursowej na stanowisko asesora przed działającą jeszcze prawidłowo Krajową Radą Sądownictwa, a później doszło jedynie do przekształcenia ich stanowiska, tak jak w przypadku asesorów w sądach powszechnych, to także w tym przypadku obejmowania stanowisk sędziowskich, rola wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa była faktycznie symboliczna.

W omawianej grupie znaleźli się także sędziowie, którzy powrócili na urząd sędziego, po tym jak sami zrzekli się swoich stanowisk sędziowskich⁶. Istotne jest tutaj, że na stanowiska sędziowskie, których się zrzekli, zostali pierwotnie powołani na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, działającej w kształcie zgodnym z Konstytucją RP. Rola nowej, wadliwie prawnie skonstruowanej Krajowej Rady Sądownictwa była także w tym przypadku marginalna. Dodać tutaj można, iż taka sytuacja prawna dotyczyć może co najwyżej kilku sędziów.

6 Dotyczy to grupy sędziów, którzy zrzekli się urzędu w związku z ich mianowaniem, powołaniem lub wybraniem do pełnienia funkcji w organach państwowych, samorządu terytorialnego, w służbie dyplomatycznej, konsularnej lub w organach organizacji międzynarodowych oraz ponadnarodowych działających na podstawie umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską, a następnie powracają do służby sędziowskiej (art. 89 § 2 i § 3 ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych).

Szczególna sytuacja w zakresie równego dostępu do służby publicznej, gwarantowanego przez art. 60 Konstytucji RP, uzasadnia uznanie skuteczności powołań tych osób – podjętych przy udziale niekonstytucyjnie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa – na stanowiska sędziowskie. Przy tym, jak już wielokrotnie wskazywano, skutek ten nastąpi *ex lege* z chwilą wejścia w życie projektowanej ustawy (art. 2 ust. 2 w zw. z ust. 1). Wskazana grupa sędziów zachowuje urząd i stanowisko sędziowskie, od czasu powołania na urząd. Osoby te, gdyby nie wystąpiły w określonym prawem czasie o przekształcenie ich statusu na sędziowski, to straciłyby dostęp do służby publicznej w postaci możliwości sprawowania urzędu sędziego. Wszyscy sędziowie wymienieni w art. 2 ust. 2 ustawy, wobec przedstawionej przymusowej sytuacji prawnej, w której znaleźli się bez swojej winy, nie powinni ponosić konsekwencji ustanowienia prawa pozostającego w sprzeczności z Konstytucją RP i w konsekwencji nie powinni zostać pozbawieni możliwości sprawowania wymiaru sprawiedliwości jako sędziowie. Alternatywą dla przyjętego rozwiązania, zakładającego potwierdzenie *ex lege* prawidłowości statusu wymienionej wyżej grupy sędziów byłoby przyjęcie, że osoby te powinny przejść od początku całą ścieżkę nominacyjną, co po pierwsze naruszyłoby prawo obywateli do sądu, które obejmuje też prawo do sprawnego rozpoznania sprawy, a po drugie oznaczałoby zasadność powstrzymania się od sprawowania wymiaru sprawiedliwości do czasu zakończenia procesu nominacyjnego, przez wskazanych sędziów. Wskazana grupa stanowi około 10% łącznej liczby sędziów sądów powszechnych w Polsce, w dodatku orzekających w sądach pierwszej instancji, a więc tych, do których wpływa największa ilość wszystkich spraw sądowych. Co więcej mając na uwadze okoliczność, iż są to sędziowie orzekający w sądach rejonowych, praktycznie nie ma możliwości zastąpienia ich choćby w drodze tzw. delegacji poziomych (z innych sądów równorzędnych), gdyż wszystkie sądy rejonowe, w całym kraju, zmagają się z niewystarczającą liczbą orzeczników. Jednocześnie, przewidziane w projektowanych przepisach potwierdzenie *ex lege* skuteczności powołań na urząd sędziego wskazanej grupy sędziów jednoznacznie wyłącza - w jakimkolwiek aspekcie - możliwość kwestionowania rozstrzygnięć podjętych z udziałem tych osób w latach 2018-2025 ze względu na zarzut wadliwej obsady sądu, co motywowane jest właśnie zapewnieniem i ochroną bezpieczeństwa prawnego obywateli.

W takich bardzo trudnych warunkach, gdy system wymiaru sprawiedliwości nie może pozwolić sobie na wyłącznie od sprawowania wymiaru sprawiedliwości tak dużej liczby sędziów, którzy orzekają i prowadzą setki tysięcy postępowań, w pełni adekwatnym i celowym rozwiązaniem jest sanowanie z mocy przepisów projektowanej ustawy statusu sędziów

wymienionych w art. 2 ust. 2, którzy objęli urząd przy udziale niekonstytucyjnie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa. Należy podkreślić, iż rozwiązanie ma charakter jednorazowy i motywowane jest szczególną sytuacją powstałą na skutek działania od 2018 r. Krajowej Rady Sądownictwa, na zasadach niezgodnych z treścią art. 187 ust. 1 Konstytucji RP. Wobec tak dużej liczby sędziów, którzy wymagają potwierdzenia nadanej im wadliwie inwestytury, tylko takie rozwiązanie jest w stanie pogodzić potrzebę wyposażenia wskazanych sędziów w konstytucyjnie umocowane *votum* do orzekania oraz potrzeb systemu sądowniczego, z którego nie można bez istotnego uszczerbku dla obywateli, wyłączyć około 1000 aktywnych orzeczników. Dodać jeszcze trzeba, że Europejska Komisja na rzecz Demokracji przez Prawo (Komisja Wenecka) w swojej opinii z dnia 14 października 2024 r. w sprawie nr CDL-AD(2024)029 także dostrzegła, że Europejski Trybunał Prawa Człowieka wydając orzeczenie pilotażowe w dniu 11 listopada 2023 r. w sprawie 50849/21 Wałęsa przeciwko Polsce, nie ustalił w jaki sposób „zająć” się statusem nieprawidłowo powołanych sędziów. Polska ma swobodę w wyborze instrumentów prawnych, które stworzy i wykorzysta w tym celu, bacząc tylko aby środki wykorzystywane w tym procesie były zgodne z Europejską Konwencją Praw Człowieka i ogólnymi wymogami praworządności (pkt 12 opinii).

W odniesieniu do aktualnych asesorów sądowych nie ma potrzeby szczególnego regulowania ich statusu, albowiem będą mogli oni uzyskać nominacje sędziowskie od przyszłej Krajowej Rady Sądownictwa, ukształtowanej przy uwzględnieniu standardów konstytucyjnych i konwencyjnych.

IV.2 Osoby będące sędziami ubiegającymi się o powołanie do pełnienia urzędu sędziego w innym sądzie lub w sądzie wyższego rzędu

Odnosnie do osób będących sędziami ubiegającymi się o powołanie do pełnienia urzędu sędziego w innym sądzie lub w sądzie wyższego rzędu (lit. e powyżej) projekt przewiduje ich przywrócenie na stanowiska powierzone zgodnie z art. 179 Konstytucji RP. Grupa ta liczy około 1200 osób. W stosunku do nich projekt kieruje się regułą powrotu, sędzia posiadający bowiem pierwotnie prawidłowo nadane *votum* może je stracić tylko w sytuacjach i w sposób określony w art. 180 Konstytucji RP. Na płaszczyźnie konstytucyjnej sędzia taki został już prawidłowo powołany na urząd sędziego i pierwotnie prawidłowo został ustalony jego stosunek służbowy, w ramach którego sprawował wymiar sprawiedliwości. W tym zakresie jest chroniony gwarancjami z art. 180 Konstytucji RP. W celu odzyskania prawidłowo nadanej

legitymacji do sprawowania wymiaru sprawiedliwości sędzia powinien zatem powrócić na miejsce służbowe w sądzie, który został mu wskazany w postanowieniu Prezydenta RP wydanym na podstawie art. 179 Konstytucji RP w oparciu o wniosek prawidłowo ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa.

Powyższe będzie prowadziło do modyfikacji w drodze ustawy skutków postanowienia Prezydenta RP o powołaniu na urząd sędziego. Co do zasady modyfikacje takie są dopuszczalne w sytuacjach określonych w art. 180 Konstytucji RP. Jednak skutki postanowień Prezydenta RP wydanych bez podstawy w art. 179 Konstytucji RP mogą podlegać modyfikacji w szerszym zakresie, jeżeli jest to uzasadnione koniecznością realizacji zasad konstytucyjnych. Uzasadnia to przyjęcie takich rozwiązań, które pozwolą określić miejsce służbowe w taki sposób, aby osoba powołana na urząd na wniosek obecnej Rady, z sędziego ustanowionego wyłącznie na podstawie ustawy stała się ponownie sędzią powołanym na konstytucyjnej podstawie.

Podkreślić należy, że Konstytucja RP nie wymaga, aby zasada powrotu była realizowana tylko w obrębie sądów danego rodzaju, a w szczególności nie zakazuje powrotu osoby powołanej na urząd sędziego w Sądzie Najwyższym lub Naczelnym Sądzie Administracyjnym do sądu powszechnego. Odmienna ocena musiałaby prowadzić do stwierdzenia, że stosunek służbowy tych osób ustaje. Projekt nie zmierza jednak tak daleko, mając na względzie, że art. 175, 179 i 180 ust. 1 Konstytucji RP przesądzają jedynie o tym, iż na wniosek KRS Prezydent RP powołuje sędziego na czas nieoznaczony i powierza mu *votum* do wymierzania sprawiedliwości. Konstytucja RP nie określa treści postanowienia Prezydenta RP, gdy chodzi o miejsce oraz zakres sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez sędziego. Podstawą dla określenia miejsca i zakresu sprawowania wymiaru sprawiedliwości jest ustawa. Wreszcie, Konstytucja RP nie przewiduje odrębnych trybów powoływania sędziów sądów powszechnych do Sądu Najwyższego lub sądów administracyjnych. Skoro zatem to ustawa stanowi podstawę prawną wskazania w postanowieniu Prezydenta RP rodzaju sądu, do którego dana osoba zostaje powołana, to ustawą można też wskazać sąd, do którego ten sędzia powraca. Brak jest konstytucyjnych przeszkód, aby wyrażona w ustawie zasada powrotu polegała na przywróceniu sędziego do innego rodzajowo sądu (np. z Sądu Najwyższego do sądu powszechnego).

IV.3 Osoby, które - z udziałem nieprawidłowo ukształtowanej KRS - przeszły do zawodu sędziowskiego z innych zawodów prawniczych.

Powyższe rozwiązanie nie może natomiast objąć grupy około 350 osób w sądach powszechnych oraz grupy 80 osób w Sądzie Najwyższym i Naczelnym Sądzie Administracyjnym, które nie miały pierwotnie prawidłowo nadanego *votum* i od początku były sędziami ustanowionymi wyłącznie na podstawie ustawy (lit. f i g powyżej). Kategorię tę tworzą przede wszystkim osoby, które ubiegały się o urząd sędziego, będąc prokuratorami, adwokatami, radcami prawnymi, notariuszami lub pracownikami naukowymi. Członkowie tej grupy znajdowali się w innym położeniu niż wspomniani wcześniej asesory sądowi, referendarze lub asystenci sędziów, ponieważ w ich przypadku prawo do ubiegania się o powołanie na urząd sędziego nie było przyznane na czas ustawowo określony, lecz miało charakter bezterminowy. To uzasadnia przyjęcie w stosunku do tych osób innego skutku. Jest nim ustanie stosunku służbowego na stanowisku sędziego. Z przyczyn omówionych w punkcie II motywów rozwiązanie to należy uznać za dopuszczalne zarówno w świetle standardów konstytucyjnych, jak i międzynarodowych.

Niezależnie od powyższego, projekt ma na uwadze potrzebę uregulowania skutków ustania z mocy ustawy stosunku służbowego na stanowisku sędziego w sposób możliwie proporcjonalny, co znalazło wyraz w regulacjach chroniących prawa osób objętych tymi skutkami, szczegółowo omawianymi w punkcie VI motywów.

Na podstawie przedstawionych powyżej kryteriów ustawa określa ponadto skutki w stosunku do osób, które przeszły lub zostały przeniesione w stan spoczynku (lit. h powyżej).

Jak zaznaczono w punkcie I motywów, projekt zakłada, że o utrzymaniu się skutków wynikających z ustawy zdecyduje pod kontrolą Sądu Najwyższego Krajowa Rada Sądownictwa, rozstrzygając w ponownie przeprowadzanych postępowaniach w przedmiocie powołań na stanowiska sędziowskie zakończonych obecnie uchwałami wadliwie ukształtowanej Rady.

Niezależnie od tego projekt, jak wyjaśniono w punkcie V motywów, przewiduje odrębny instrument kontroli sądowej już na etapie występowania skutków z mocy ustawy.

V. Kontrola sądowa na etapie występowania skutków z mocy ustawy

W projekcie ustawy przyjęto, że przewidziane w niej skutki dotyczące statusu sędziów, którzy zostali powołani na wniosek KRS ukształtowanej na podstawie art. 9a ustawy z 8 grudnia 2017 r., wystąpią z mocy prawa z chwilą wejścia ustawy w życie. Wystąpienie tych skutków w odniesieniu do poszczególnych sędziów będzie stwierdzał Minister Sprawiedliwości, na którego projekt nakłada obowiązek obwieszczenia w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” wykazu obejmującego imię, nazwisko, datę urodzenia, stanowisko i datę powołania na to stanowisko każdego z sędziów wraz ze wskazaniem skutków wywoływanych przez ustawę oraz ich podstawy prawnej. W świetle projektu czynność Ministra Sprawiedliwości ma wyłącznie charakter informacyjny. Na podstawie ogłoszonego wykazu wszystkie podmioty i organy, dla których ma to znaczenie prawne, będą mogły powziąć wiedzę o wystąpieniu w stosunku do określonego sędziego skutków wynikających bezpośrednio z mocy ustawy. Przede wszystkim rozwiązanie to służy jednak urzędowemu potwierdzeniu ustawowych skutków w odniesieniu do zainteresowanego sędziego. Wpis do wykazu ogłoszony przez Ministra Sprawiedliwości będzie bowiem w sposób autorytatywny stwierdzał, jaka jest sytuacja prawna sędziego wymienionego w wykazie w związku z wejściem w życie ustawy.

Projektowana ustawa zawiera rozwiązania, które w różnym stopniu modyfikują stosunek służbowy osób powołanych do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego, a w wyjątkowych sytuacjach przewidują, że stosunek ten ustaje z mocy prawa. Ze względu na wagę i zakres oddziaływania tych rozwiązań na sferę praw osobistych i zawodowych tych osób projekt przyjmuje, że kwestia wystąpienia skutków wynikających z mocy ustawy powinna podlegać bezpośredniej kontroli sądowej. Odpowiada to również sugestii zawartej w opinii Komisji Weneckiej z 14 października 2024 r., w której wyrażono stanowisko, że osoby powołane na urząd sędziowski powinny mieć prawo do ubiegania się o sądową kontrolę nieważności ich powołań lub awansu, jeżeli decyzja o unieważnieniu nie została podjęta przez organ sądowy, jak również, że fakt odwoływania się od decyzji niekoniecznie musi skutkować zawieszeniem jej wykonania na czas dochodzenia roszczeń na drodze sądowej (pkt 36).

W wykonaniu tych rekomendacji projekt zawiera odrębne unormowania określające zasady realizacji przez zainteresowane osoby prawa dostępu do sądu oraz regulujące tryb prowadzenia postępowania w tych sprawach. W tym zakresie projekt przewiduje dopuszczalność wniesienia przez zainteresowaną osobę odwołania do Sądu Najwyższego

w celu umożliwienia zbadania prawidłowości określenia we wpisie do wykazu, ogłaszanym przez Ministra Sprawiedliwości, skutków wynikających z ustawy w stosunku do tej osoby. W nawiązaniu do stanowiska wyrażonego w uchwale pełnego składu Sądu Najwyższego z 14 stycznia 2014 r. (BSA-I-4110-4/13) projekt wychodzi z założenia, że czynności Ministra Sprawiedliwości dotyczące statusu sędziów nie mogą być kwalifikowane jako jedna z form działania administracji publicznej i nie stanowią rozstrzygnięcia sprawy administracyjnej, lecz odnoszą się do sfery prawa ustrojowego, które może wskazywać Ministra Sprawiedliwości jako dysponenta określonej kompetencji mającej wpływ na treść stosunku służbowego sędziego. Niemniej jednak w celu uniknięcia wątpliwości, które mogą powstawać na tym tle, projekt rozstrzyga, że od obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości określającego skutki wynikające z ustawy nie będzie przysługiwała skarga do sądu administracyjnego. Natomiast wzorem rozwiązania obowiązującego w art. 74 § 4 ustawy z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 334) przyjęto, że sądem właściwym do kontroli sposobu określenia przez Ministra Sprawiedliwości skutków wynikających z ustawy powinien być Sąd Najwyższy. De lege lata również Sąd Najwyższy jest organem powołanym do kontroli uchwał, które w sprawach indywidualnych sędziów są podejmowane przez Krajową Radę Sądownictwa (art. 44 ust. 1 ustawy z 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa, Dz.U. z 2024 r. poz. 1186). Regulacje te potwierdzają, że Sąd Najwyższy jest w krajowym systemie prawnym traktowany jako sąd właściwy w sprawach dotyczących statusu sędziów i pełnienia przez nich urzędu, co uzasadnia powierzenie temu Sądowi także kontroli skutków, które w odniesieniu do sędziów, mają wystąpić na podstawie projektowanej ustawy.

Projekt zakłada, że wniesienie odwołania do Sądu Najwyższego powinno nastąpić w terminie 2 tygodni od dnia obwieszczenia dokonanego przez Ministra Sprawiedliwości, przy czym wniesienie odwołania nie będzie wstrzymywało skutków występujących z mocy ustawy, co uwzględnia stanowisko wyrażone w opinii Komisji Weneckiej z 14 października 2024 r. W postępowaniu prowadzonym w związku z wniesieniem odwołania kontroli ma podlegać kwestia prawidłowości określenia skutków wskazanych przez Ministra Sprawiedliwości w opublikowanym wpisie do wykazu. Rozpatrując odwołanie Sąd Najwyższy będzie uprawniony do stwierdzenia, że odwołujący się został błędnie zaliczony do grupy osób objętych skutkami ustawy. W takiej sytuacji Sąd Najwyższy uwzględniając odwołanie uchyli wpis do wykazu i w ten sposób zakończy postępowanie w stosunku do osoby, która nie powinna zostać wymieniona przez Ministra Sprawiedliwości w ogłaszanym wykazie. Z kolei, w przypadku zasadnego zastosowania ustawy w odniesieniu do odwołującego się, a zarazem

błédnego określenia co do niego wynikających z tej ustawy skutków, Sąd Najwyższy obowiązany będzie uchylić wpis do wykazu w celu prawidłowego określenia tych skutków w wykazie. Tego rodzaju orzeczenie na mocy odpowiednio stosowanego art. 365 § 1 k.p.c. będzie miało charakter wiążący dla Ministra Sprawiedliwości, a w rezultacie jego wydania, na mocy projektowanych przepisów, powstanie obowiązek ponownego obwieszczenia wykazu określającego w sposób prawidłowy skutki w odniesieniu do odwołującej się osoby, z uwzględnieniem wyników postępowania przeprowadzonego przed Sądem Najwyższym. Zgodnie z projektem, od ponownego wpisu do obwieszczanego wykazu osobie zainteresowanej będzie przysługiwało odwołanie do Sądu Najwyższego na zasadach ogólnych.

Odnosnie do reżimu spraw prowadzonych na skutek odwołań projekt przewiduje, że Sąd Najwyższy powinien podejmować czynności na podstawie odpowiednio stosowanych przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego dotyczących skargi kasacyjnej. Rozstrzygnięcie wydawane w tych sprawach będzie dotyczyło sfery prawnej wyłącznie osoby, która wniosła odwołanie, natomiast za podmiot zainteresowany w tej sprawie nie może być uważany Minister Sprawiedliwości jako organ stwierdzający wystąpienie skutków z mocy ustawy i stosujący w tym zakresie jej postanowienia. W związku z tym za właściwe należało uznać skierowanie spraw prowadzonych na skutek odwołań na drogę postępowania nieprocesowego, które jest zorganizowane w sposób umożliwiający rozpoznanie sprawy i wydanie w niej rozstrzygnięcia także w sytuacji braku przeciwnika procesowego osoby inicjującej postępowanie przed sądem.

Ze względu na wagę spraw dotyczących prawidłowości określenia skutków wprowadzonych przez ustawę oraz precedensowy charakter zastosowanych rozwiązań projekt wprowadza szczególne regulacje dotyczące składu, w jakim Sąd Najwyższy będzie rozpatrywał odwołania. Projekt przewiduje, że właściwy do rozpoznania odwołań będzie kwalifikowany skład pięciu sędziów wyznaczanych spośród wszystkich sędziów Sądu Najwyższego, a także sędziów delegowanych do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym, przy czym sędzia referent będzie ustalany według kolejności wpływu odwołania i z uwzględnieniem kolejności alfabetycznej nazwisk wszystkich sędziów Sądu Najwyższego na prowadzonej w tym celu liście. Sędzią referentem nie będzie mógł być sędzia delegowany do Sądu Najwyższego. Składowi rozpoznającemu odwołanie będzie przewodniczył sędzia Sądu Najwyższego zajmujący stanowisko w Izbie Cywilnej albo w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, co jest związane z tym, że postępowanie w sprawie będzie

prowadzone na podstawie odpowiednio stosowanych przepisów ustawy Kodeks postępowania cywilnego.

W celu zapewnienia odpowiedniej sprawności postępowania przed Sądem Najwyższym i osiągnięcia związanej z tym stabilizacji stosunków prawnych w dziedzinie powołań sędziowskich projekt zakłada, że nie będzie dopuszczalne przywrócenie terminu do wniesienia odwołania, a odwołanie niespełniające warunków formalnych będzie podlegało odrzuceniu bez wzywania o jego poprawienie lub uzupełnienie. Dla realizacji tego samego celu projekt wprowadza terminy instrukcyjne mające zapewnić właściwą dynamikę czynności podejmowanych przez Sąd Najwyższy. Według projektu, Sąd Najwyższy obowiązany będzie podjąć rozstrzygnięcie w przedmiocie odwołania nie później niż w terminie miesiąca od dnia jego wniesienia w przypadkach dotyczących osób powołanych do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, a w pozostałych przypadkach nie później niż w terminie 2 miesięcy od tego dnia.

VI. Ponowne postępowania w przedmiocie powołań na stanowiska sędziowskie objęte na podstawie uchwał wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa

Drugi z projektowanych ustawą etapów przywracania prawa do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa polega na ponownym przeprowadzeniu postępowań (dalej również jako: „konkursów”) w odniesieniu do stanowisk, które zostały objęte na podstawie uchwał wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa w latach 2018–2025. Etap ten jest immanentnie związany z przyjętą konstrukcją regulacji skutków uchwał obecnej Rady w drodze ustawy wobec osób będących sędziami ubiegającymi się o powołanie do pełnienia urzędu sędziego w innym sądzie lub w sądzie wyższego rzędu, ponieważ dopiero w tych postępowaniach – prowadzonych już przed prawidłowo ukształtowaną Krajową Radą Sądownictwa i pod kontrolą Sądu Najwyższego – ostatecznie rozstrzygnięty zostanie status poszczególnych kategorii osób objętych zakresem zastosowania ustawy. Powyższe znajduje wyraz w art. 29 projektu, który przewiduje ponowne przeprowadzenie postępowania w sprawie powołania do pełnienia urzędu sędziego na stanowisku objętym na podstawie uchwały obecnej Rady.

W tym zakresie projekt nawiązuje do doświadczeń islandzkich z wykonaniem wyroku Wielkiej Izby ETPCz z dnia 1 grudnia 2020 r. w sprawie Guðmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii (skarga nr 26374/18). Dostrzec zatem należy, że w Islandii, w której

wspomniany wyrok został wykonany, w związku z podważeniem prawidłowości nominacji sędziowskich wdrożona została ponowna procedura konkursowa.

Wyjaśnić należy, że między projektowanymi ponownymi (powtarzanymi) postępowaniami w przedmiocie powołań na stanowiska sędziowskie a nowymi konkursami na te stanowiska ogłaszanych zachodzą istotne różnice konstrukcyjne. Projektodawca przyjmuje, że sądowa kontrola skutków określonych w ustawie może nastąpić w ramach powtarzanych postępowań konkursowych na zwolnione stanowiska sędziowskie, co nie jest możliwe w przypadku nowych konkursów. Nie byłoby to możliwe, gdyby ogłaszano „nowe” konkursy na zasadach ogólnych, a nie powtarzane jak ma to miejsce w projekcie. Co więcej, w ponownych konkursach podlegać ocenie mają te same osiągnięcia i dorobek danej osoby, co w pierwotnym postępowaniu, z możliwością przedstawienia także nowego dorobku, co ma znaczenie gwarancyjne. Jednocześnie, osoby objęte skutkami ustawy biorą udział w konkursach z mocy prawa i nie muszą się do nich zgłaszać, ale mogą się z nich wycofać. Wreszcie, wymagania dotyczące długości stażu zawodowego koniecznego do objęcia stanowiska sędziego podlegają ocenie na podstawie przepisów obowiązujących w dniu zgłoszenia kandydatury na stanowisko sędziowskie, na które dana osoba została powołana na podstawie uchwały obecnej Rady, co także ma znaczenie gwarancyjne.

Projekt przyjmuje, że niezależnie od rodzaju sądu o wolnych stanowiskach powinien ogłaszać Minister Sprawiedliwości. Konieczność skoordynowania licznych postępowań dotyczących stanowisk w różnych sądach uzasadnia skupienie kompetencji do ogłoszenia o wolnych stanowiskach w jednym organie. Zapewnieniu sprawnego przeprowadzenia tych konkursów służy konsolidacja wszystkich konkursów prowadzonych do tego samego sądu albo tej samej izby Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego przez obwieszczenie o nich łącznie, chyba że nie jest to możliwe lub celowe. Pozwoli to ograniczyć liczbę ogłaszanych konkursów, łącznie rozstrzygać o kandydatach zgłaszających się na stanowiska w tym samym sądzie, a wreszcie umożliwi ogłaszanie konkursów do poszczególnych sądów etapami. Oznacza to przykładowo, że Minister Sprawiedliwości będzie mógł ogłosić o wolnych stanowiskach najpierw w sądach z obszaru jednej apelacji, a dopiero po zgłoszeniu się do nich kandydatów lub po zakończeniu postępowań ogłosić o wolnych stanowiskach w sądach z obszaru kolejnej apelacji. W ten sposób projektowane rozwiązania minimalizują ujemny wpływ ponownego przeprowadzania konkursów na sprawność rozpoznania spraw sądowych. Nie jest bowiem wymagane, aby o wszystkich wolnych

stanowiskach obsadzanych w wyniku powtarzanych postępowań ogłaszać w tym samym momencie.

Osoby, które objęły urząd sędziego na wniosek obecnej Rady, będą co do zasady brały udział w ponownych postępowaniach z mocy prawa, zachowując możliwość rezygnacji z udziału w konkursie. W tym zakresie uwzględniono projektowane zmiany w strukturze Sądu Najwyższego prowadzące do likwidacji izby Sądu Najwyższego, w której pierwotnie objęto stanowisko sędziowskie, przez umożliwienie zgłoszenia kandydatury w konkursie ogłoszonym na wolne stanowisko w innej izbie Sądu Najwyższego.

Proponowane rozwiązania umożliwiają ponadto udział w konkursach nie tylko osobom, w stosunku do których uchwały obecnej Rady zostaną uchylone w trybie i na zasadach określonych w projekcie, lecz także innym kandydatom, którzy spełniają wymogi objęcia danego stanowiska – niezależnie od tego, czy brali udział w pierwotnych konkursach, czy nie. Pozwoli to na udział w konkursach tych osób, które powstrzymywały się od uczestniczenia w postępowaniach z uwagi na utratę przez obecną Radę jej konstytucyjnej tożsamości oraz inne zmiany skutkujące nierzetelnością konkursów.

Od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podejmowanych w powtarzanych konkursach przysługiwać będzie odwołanie do Sądu Najwyższego, co zapewni sądową kontrolę projektowanego mechanizmu. Możliwość zaskarżenia uchwał Krajowej Rady Sądownictwa do Sądu Najwyższego wynika z art. 44 ust. 1 ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa.

Takie rozwiązanie zakłada, że ocena indywidualnych kompetencji do zajmowania stanowiska sędziego będzie dokonywana w ramach powtarzanych postępowań konkursowych w warunkach otwartej konkurencji tak, aby zapewnić sprawowanie wymiaru sprawiedliwości przez osoby spełniające najwyższe kryteria merytoryczne. Nie można bowiem tracić z pola widzenia, że od 2018 r. do sierpnia 2023 r. w ponad 557 konkursach zgłosił się tylko jeden kandydat. Aż 45% takich konkursów przeprowadzono do sądów apelacyjnych, a więc sądów najwyższych rangą w strukturze sądownictwa powszechnego (Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Powołania w latach 2018–2023 na wniosek tzw. „nowej” Krajowej Rady Sądownictwa, Warszawa 2023, s. 7–8).

W celu zagwarantowania uprawnień osób zajmujących stanowiska sędziowskie na wniosek wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa i uwzględniając swoistość ich sytuacji, przyjęto, że w ich przypadku wymagania dotyczące długości stażu zawodowego koniecznego do objęcia stanowiska podlegają ocenie na podstawie przepisów obowiązujących

w dniu złożenia wniosku. Projekt zachowuje zatem prawa tych osób i gwarantuje im dostęp do konkursu bez względu na zmiany w zakresie wymagań dotyczących objęcia urzędu.

VII. Ochrona praw osób, których stosunki służbowe ustają, do czasu rozstrzygnięcia ponawianego konkursu na zwolnione stanowisko sędziowskie

W punkcie IV motywów zaznaczono, że projektodawca dostrzega potrzebę uregulowania skutków ustania stosunku służbowego na stanowisku sędziego w sposób możliwie proporcjonalny, zachowując ochronę tych praw, które zostały definitywnie nabyte, oraz wprowadzając rozwiązania socjalne chroniące osoby, znajdujące się w trudnej sytuacji osobistej.

Po pierwsze, określając status osób, których stosunek służbowy na stanowisku sędziego ustaje, projektodawca kierował się jako podstawową regułą powrotu na poprzednio zajmowane stanowisko. Lista tych stanowisk ma na uwadze kategorie osób uprawnionych do udziału w konkursach na wolne stanowiska sędziowskie. I tak:

a) osoby, które w dniu podjęcia uchwały przez obecną Radę o przedstawieniu wniosku o powołanie na stanowisko sędziego zajmowały stanowisko radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, mają prawo na swój wniosek powrócić na poprzednio zajmowane stanowisko lub stanowisko równorzędne poprzednio zajmowanemu;

b) osoby, które w dniu podjęcia uchwały przez obecną Radę o przedstawieniu wniosku o powołanie na stanowisko sędziego zajmowały w instytucji publicznej stanowisko związane ze stosowaniem lub tworzeniem prawa administracyjnego, mają prawo na swój wniosek powrócić na poprzednio zajmowane stanowisko;

c) osoby, które w dniu podjęcia uchwały przez obecną Radę o przedstawieniu wniosku o powołanie na stanowisko sędziego zajmowały stanowisko prokuratora, mogą ubiegać się o powołanie – na swój wniosek – na poprzednio zajmowane stanowisko prokuratora. Celowość takiego rozwiązania wynika z tego, że prokuratura to podstawowy element systemu organów kontroli i ochrony prawa. Sprawność i prawidłowe funkcjonowanie systemu uzasadniają powrót sędziów ustanowionych wyłącznie ustawą do prokuratury;

d) odmienne rozwiązanie przyjęto w stosunku do osób, które w dniu podjęcia uchwały przez obecną Radę o przedstawieniu wniosku o powołanie na stanowisko sędziego wykonywały zawód adwokata, radcy prawnego lub notariusza. Osoby te mogą ubiegać się o

uzyskanie wpisu na właściwą listę lub powołania na zasadach określonych w przepisach odrębnych. W tym zakresie realizacja reguły powrotu jest ograniczona przez wzgląd na autonomię samorządów prawniczych gwarantowaną przez art. 17 ust. 1 Konstytucji RP. Uznano zatem, że wpis lub powołanie powinno być poprzedzone odpowiednią uchwałą organu samorządu zawodowego.

Po drugie, wykonanie projektowanego prawa powrotu na poprzednio zajmowane stanowisko podlega wyłączeniu, jeżeli osoba, której stosunek służbowy ustał wraz z wejściem w życie ustawy, skorzysta z możliwości uzyskania mianowania na stanowisko referendarza sądowego. W tym zakresie reguła powrotu jest zastąpiona przez stworzenie możliwości pozostania w systemie sądownictwa na stanowiskach niesędziowskich, które nie polegają na sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, lecz udzielaniu ochrony prawnej w inny sposób.

Powyższe stanowi, z jednej strony, rozwiązanie osłonowe, dające możliwość kontynuacji pracy zawodowej w wymiarze sprawiedliwości do czasu rozstrzygnięcia powtarzanego konkursu na zwolnione stanowisko sędziowskie (o czym była już mowa w punkcie V motywów) oraz, z drugiej strony, łagodzi skutki ustania stosunku służbowego z mocy ustawy, gdyż mianowanie na stanowisko referendarza sądowego będzie miało charakter bezterminowy. Podkreślić trzeba, że wynagrodzenia referendarzy sądowych mają stabilny charakter i ustalane są w proporcji do wynagrodzenia sędziowskiego⁷. Stwarzają zatem możliwość kontynuowania pracy zawodowej przez te osoby, które nie zamierzają wykonać uprawnień wynikających z projektowanej reguły powrotu.

W kwestii trybu objęcia stanowiska referendarza projekt stanowi, że prezes właściwego sądu apelacyjnego albo właściwego sądu administracyjnego będzie mianował taką osobę – na jej wniosek – na stanowisko referendarza sądowego w sądzie powszechnym lub administracyjnym, w którym osoba ta pełniła urząd na stanowisku sędziego. Przepisów tych nie stosuje się do osób powołanych do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego, ponieważ postępowania o powołanie na te stanowiska były dotknięte kwalifikowanymi wadami, a poza tym w sądach tych nie funkcjonują referendarze sądowi.

⁷ Zgodnie z art. 151 b § 4 Ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych z dnia 27 lipca 2001 r. (Dz. U. 2024, poz. 334) wynagrodzenie zasadnicze referendarza sądowego wynosi 75% wynagrodzenia zasadniczego sędziego sądu rejonowego.

Po trzecie, projekt reguluje skutki socjalne ustania stosunku służbowego na stanowisku sędziego, dotyczące w szczególności zasiłków i urlopów macierzyńskich, urlopów ojcowskich, rodzicielskich i wychowawczych czy pożyczek udzielonych na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych. Projekt przewiduje ponadto zachowanie przez członków rodzin prawa do uposażenia rodzinnego na zasadach obowiązujących w dniu jego powstania. Założeniem było możliwie kompleksowe uregulowanie tej materii w sposób zapewniający ochronę tych praw, które zostały definitywnie nabyte i co do których brak jest racji konstytucyjnych przemawiających za ich odebraniem (art. 16-23 projektu).

Niezależnie od powyższych rozwiązań, ponownie należy wskazać, że projekt zapewnia prawo do sądowej kontroli ustania stosunku służbowego i nie wyklucza ponownego nawiązania tego stosunku w przypadku wyłonienia tego samego kandydata w powtarzanym postępowaniu konkursowym.

VIII. Regulacje służące zapewnieniu niezakłóconego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w okresie przejściowym

Jak wyjaśniono w punkcie I motywów, założeniem projektu jest zagwarantowanie sprawnego i możliwie niezakłóconego funkcjonowania sądownictwa w okresie powtarzania konkursów. Z tej przyczyny proponuje się system ustawowych delegacji.

Projekt przewiduje, że sędziowie, którzy objęli pierwsze stanowisko sędziowskie na podstawie art. 179 Konstytucji RP, a następnie zmienili miejsce służbowe w tym samym pionie sądownictwa, będą delegowani z mocy ustawy do pełnienia czynności sędziowskich w sądzie, w którym obecnie zajmują stanowiska albo do którego zostali przeniesieni. *Votum* sędziego do orzekania na dotychczasowym miejscu służbowym nie wynika w tym wypadku z wadliwego powołania na wniosek obecnej Rady, lecz z pierwotnego aktu powołania opartego na art. 179 Konstytucji RP oraz delegacji wynikającej z projektowanej ustawy.

Powyższe rozwiązanie dotyczy sędziów sądów powszechnych zajmujących na wniosek obecnej Rady stanowiska w sądzie okręgowym albo w sądzie apelacyjnym, sędziów wojewódzkiego sądu administracyjnego zajmujących stanowiska w Naczelnym Sądzie Administracyjnym oraz sędziów sądów wojskowych zajmujących stanowiska w wojskowym sądzie okręgowym. Ich ustawowa delegacja ma trwać dwa lata, przy czym zakresem delegacji

objęte jest także zakończenie spraw, których prowadzenie sędziowie w tym okresie rozpoczęli. Z ustawowej delegacji sędzia będzie mógł ustąpić za sześciomiesięcznym uprzedzeniem.

Okres delegacji będzie mógł ponadto zostać przedłużony na czas nieokreślony przez prezesa właściwego sądu lub Ministra Sprawiedliwości w przypadku sądów wojskowych na wniosek sędziego, o ile sędzia ten bierze udział w powtarzanym konkursie. Taka delegacja ustanie z chwilą ustąpienia przez sędziego za trzymiesięcznym uprzedzeniem albo z chwilą prawomocnego zakończenia powtarzanego konkursu, chyba że sędzia zostanie przedstawiony do powołania na urząd w sądzie, w którym jest delegowany. Tym samym projekt pozwala sędziom, którzy zdecydowali się na udział w powtarzanych postępowaniach, na dalsze orzekanie w sądzie, w którym objęli stanowisko, do czasu rozstrzygnięcia konkursu, o ile jest to uzasadnione potrzebami wymiaru sprawiedliwości i wolą samego sędziego.

Wyjątek dotyczy jedynie tych osób, których dalsze orzekanie na zajmowanym stanowisku byłoby nie do pogodzenia z postrzeganiem sądu jako organu bezstronnego lub niezależnego. W takich wypadkach Krajowa Rada Sądownictwa będzie uprawniona do odwołania sędziego z delegacji na wniosek Przewodniczącego Krajowej Rady Sądownictwa, prezesa właściwego sądu oraz rzecznika dyscyplinarnego (projektowany art. 27 ust. 1 ustawy).

Mając na uwadze ustawowy charakter proponowanej delegacji, jej minimalny okres oraz znaczenie dla utrzymania sprawnego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w okresie przejściowym, projektuje się rozwiązanie zapewniające sędziom delegowanym do sądu wyższego otrzymywanie wynagrodzenia w stawce wynagrodzenia zasadniczego na stanowisku sędziowskim w sądzie, w którym sędzia delegowany pełni obowiązki (projektowany art. 4 ust. 3 ustawy).

IX. Szczególna podstawa uchylecia orzeczenia wydanego z udziałem osoby powołanej na wniosek wadliwie ukształtowanej KRS

Projekt stwarza stronom lub innym uczestnikom postępowań sądowych szczególny środek prawny umożliwiający wzruszenie orzeczeń wydanych z udziałem osób powołanych na stanowiska sędziowskie na wniosek obecnej Rady.

W ujęciu konstrukcyjnym projektowane rozwiązanie zakłada przyznanie uprawnienia do tego środka stronom lub uczestnikom postępowania, którzy w czasie właściwym dla złożenia wniosku o wyłączenie sędziego podnosili zarzuty co do prawidłowości składu sądu pierwszej

instancji lub co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w tym składzie osoby, w stosunku do której obecna Rada podjęła uchwałę o przedstawieniu wniosku o powołanie, z powodu okoliczności związanych z powołaniem tej osoby do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego i następnie na tej podstawie wnieśli środki zaskarżenia.

Wymóg powyższy będzie jednak wyłączony w przypadku orzeczeń Sądu Najwyższego oraz orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego, rozstrzygających sprawę co do istoty i prawomocnie kończących postępowanie, jak również w przypadku orzeczeń dyscyplinarnych dotyczących sędziów sądów administracyjnych.

Projektowane rozwiązanie nawiązuje do stanowiska wyrażonego w uzasadnieniu uchwały składu trzech izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, że „postawa stron prezentowana w toku postępowania, a wskazująca na brak zastrzeżeń co do zachowania niezawisłości i bezstronności sędziego nie może pozostać bez wpływu na następczą ocenę, czy doszło do naruszenia standardu bezstronności i niezawisłości sądu prowadzącego postępowanie ze skutkiem w postaci uznania, że sąd ten był obsadzony sprzecznie z prawem”. W projekcie przyjęto więc założenie, że prawo do wzruszenia orzeczenia – w trybie odpowiadającym co do zasady regulacjom o wznowieniu postępowania sądowego – nie może być wykorzystywane w takich układach procesowych, w których strona lub uczestnik postępowania zastrzeżenia procesowe (wnioski, środki zaskarżenia) dotyczące orzekającego składu podnosili tylko z uwagi na swój interes procesowy na określonym etapie postępowania, a zatem ich aktywność procesowa nakierowana na podważenie prawidłowości składu orzekającego w sprawie sądu wynikała z taktyki procesowej nastawionej na osiągnięcie oczekiwanej treści orzeczenia, niezależnie od tego, jaki był skład sądu. Takie założenie gwarantuje więc z jednej strony prawo strony lub uczestnika postępowania do tego by rozstrzygnięcie ich sprawy nastąpiło wreszcie przez sąd w znaczeniu konstytucyjnym (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), a z drugiej strony, dbając o zasadę pewności prawa i prawomocności zapadłych orzeczeń (*res iudicata*), gwarantuje innym uczestnikom postępowania, że wzruszenie prawomocnego orzeczenia nastąpi tylko w wyjątkowych sytuacjach, a zatem wtedy, gdy strona w sposób rzeczywisty dążyła w toku postępowania – niezależnie od tego, jakie orzeczenie zostało wydane – do tego, by orzekał w sprawie sąd w składzie, który ma cechy sądu ustanowionego na podstawie prawa, niezależnego i bezstronnego.

Trzeba mieć przy tym na uwadze, że przyjęcie odmiennego rozwiązania wiązałoby się z koniecznością wzruszenia wszystkich orzeczeń wydanych z udziałem sędziów powołanych

na stanowiska na wniosek obecnej Rady. Tak ukształtowane przepisy premiowałyby w istocie nie te strony lub uczestników postępowania, którzy aktywnie procesowo, wszystkimi dostępnymi środkami, dążyły do ukształtowania składu orzekającego, tak aby miał on cechy sądu, ale te strony lub uczestników postępowania, którzy swoje zastrzeżenia co do składu podnosili tylko wtedy, gdy orzeczenie zapadło niezgodnie z ich oczekiwaniem. Nietrudno też dostrzec, że takie rozwiązanie miałoby drastyczne skutki społeczne, gdyż prowadziłoby do podważenia stabilności orzeczeń i negatywnie wpływało na zaufanie obywateli do wymiaru sprawiedliwości. Ponowne prowadzenie tak znacznej liczby spraw sądowych byłoby bowiem nie tylko problemem organizacyjnym dla sądów, ale przede wszystkim dla stron postępowań, co wiązałoby się także z ponoszeniem przez nie dodatkowych kosztów finansowych. Z tych przyczyn projekt zakłada ograniczenie możliwości wzruszenia orzeczeń tylko do tych stron i uczestników, które podnosiły we właściwym czasie zastrzeżenia co do niezawisłości lub bezstronności sędziego w związku z jego powołaniem.

W zakresie konstytucyjnych podstaw projektowanego mechanizmu podkreślić trzeba, że Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się w kwestii ograniczenia możliwości wznowienia postępowania w konkretnej sprawie, jeżeli naruszenie prawa do sądu wiąże się z jego pozycją ustrojową (por. wyrok TK z dnia 24 października 2007 r., sygn. akt SK 7/06). Taki charakter naruszenia – odmiennie niż naruszenia o charakterze materialnym czy procesowym – daje ustawodawcy większą swobodę w określeniu skutków naruszenia prawa do sądu ustanowionego na podstawie prawa. Wymaga bowiem ważenia różnych zasad konstytucyjnych, z jednej strony zasady pewności prawa, a z drugiej właśnie prawa do sądu.

W przekonaniu projektodawcy przyjęta technika ważenia wartości zapewnia możliwość poszukiwania rozsądnej równowagi w konkretnym postępowaniu sądowym i okolicznościach konkretnego sporu. Jest to szczególnie istotne, jeżeli uchyleciem orzeczenia pochodzącego od wadliwego organu dotknięte są strony sporów sądowych pozostające ze sobą w relacji horyzontalnej (a zatem nie w relacji państwo–jednostka). Stosując projektowany mechanizm, sądy krajowe będą mogły uwzględnić wszelkie zasady leżące u podstaw krajowego i unijnego porządku prawnego, takie jak zasada pewności prawa, zasada powagi rzeczy osądzonej, czy zasada uzasadnionych oczekiwań w konkretnych okolicznościach rozstrzyganej sprawy.

Tym samym projektowana dopuszczalność podważania orzeczeń:

- a) dotyczy wyłącznie orzeczeń wydanych przed wejściem w życie ustawy;

b) dotyczy orzeczeń wydanych w sprawach zakończonych i będących w toku; przy czym projekt rozróżnia sposób postępowania w odniesieniu do obu kategorii orzeczeń;

c) jest możliwa wyłącznie na wniosek strony lub innego uczestnika postępowania;

d) jest możliwa pod warunkiem podniesienia przez stronę w czasie właściwym dla danego postępowania zarzutów co do prawidłowości obsady sądu.

Projekt zakłada, że skutki orzeczeń niewzruszonych lub niepodlegających wzruszeniu zostaną uznane i będą przestrzegane w obrocie prawnym, chyba że odmienne konsekwencje wynikają z wydanych w konkretnych sprawach orzeczeń trybunałów międzynarodowych (por. np. wyrok TSUE w sprawie z dnia 6 października 2021 r., C-487/19 W.Ż., pkt 160, w sprawach połączonych z dnia 13 lipca 2023 r., C-615/20 i C-671/20 YP i in., pkt 65–66).

Ponadto, z wyłączeniem spraw rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2025 r. poz. 46), ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2024 r. poz. 977 ze zm.) oraz ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2024 r. poz. 628 ze zm.), dla ochrony stabilności orzeczeń przyjęto, że jeżeli prawomocny wyrok lub postanowienie orzekające co do istoty sprawy wywołały nieodwracalne skutki prawne, sąd ogranicza się do stwierdzenia, że orzeczenia wydano z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie. W takim wypadku strona będzie jednak mogła domagać się odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie takiego orzeczenia bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem w odrębnym postępowaniu sądowym.

Model przyjętego rozwiązania w zakresie wzruszenia prawomocnego orzeczenia można przedstawić skrótowo na tle spraw karnych. Otóż w sytuacji gdy prawomocny wyrok zapadł na skutek rozpoznania sprawy w pierwszej lub/i drugiej instancji w składzie z udziałem osoby – powołanej na stanowisko sędziego na wniosek obecnej Rady – to, aby strona skutecznie mogła domagać się uchylenia prawomocnego orzeczenia, musi wykazać, że w toku postępowania w czasie właściwym dla takiego wniosku złożyła wniosek o wyłączenie takiej osoby ze składu odpowiedniego sądu (pierwszej lub/i drugiej instancji), a następnie, gdy wniosek taki nie został uwzględniony, podniosła stosowny zarzut co do składu sądu w apelacji lub w kasacji, chyba że kasacja takiej stronie nie przysługiwała (np. w sprawach, w których sąd powszechny orzekał w postępowaniu dyscyplinarnym). Brak łącznego spełnienia obu tych warunków w zakresie orzeczenia wydanego przez sąd powszechny lub sąd wojskowy nie

doprowadzi do uchylenia prawomocnego orzeczenia. Orzeczenia uwzględniające wniosek będą prowadziły do uchylenia prawomocnego orzeczenia i powtórzenia postępowania przed prawidłowym składem sądu w pierwszej lub w drugiej instancji. Odmienne regulację przewidziano w zakresie orzeczeń wydanych przez Sąd Najwyższy w składzie z osobą powołaną na stanowisko sędziego na wniosek obecnej Rady. Ze względu na to, że orzeczenia takie nie podlegają zaskarżeniu, dla wzruszenia orzeczenia kończącego postępowanie sądowe wystarczy wykazanie w złożonym wniosku, iż strona we właściwym czasie żądała wyłączenia takiej osoby ze składu sądu.

Projekt reguluje także tryb postępowania w sprawach, które znajdują się na etapie postępowania odwoławczego oraz postępowania kasacyjnego. W toczących się postępowaniach odwoławczych do uchylenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji przez sąd powszechny lub sąd wojskowy dojdzie także tylko wtedy, gdy we właściwym procesowo czasie strona złożyła wniosek o wyłączenie sędziego, a następnie na tej podstawie podniosła zarzut w odwołaniu. Tożsamy wymóg przewidziano w postępowaniu kasacyjnym.

Szczególne rozwiązanie projektowane jest w odniesieniu do orzeczeń Sądu Najwyższego w przedmiocie skargi nadzwyczajnej, które mają podlegać uchyleniu na wniosek stron lub innego uczestnika postępowania złożony w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy. Uwzględnienie tego wniosku nie zostało uzależnione od spełnienia jakichkolwiek dodatkowych warunków. Podyktowane jest to stwierdzoną w wykonywanym przez niniejszy projekt pilotażowym wyroku ETPCz w sprawie Wałęsa p. Polsce niezgodnością regulacji skargi nadzwyczajnej z postanowieniami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

Projektowany mechanizm w pełni odpowiada orzecznictwu Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz opinii Komisji Weneckiej z dnia 14 października 2024 r. W odniesieniu do konsekwencji prawnych i praktycznych dla prawomocnych wyroków wydanych już przez składy orzekające, w których zasiadali sędziowie powołani na wniosek obecnej Rady, i skutków takich wyroków w polskim porządku prawnym, ETPCz zauważył już, że jedną z możliwości do rozważenia przez pozwane państwo jest uwzględnienie w koniecznych środkach ogólnych konkluzji Sądu Najwyższego dotyczących stosowania jego uchwały interpretacyjnej z dnia 23 stycznia 2020 r. w odniesieniu do Sądu Najwyższego i innych sądów oraz w odniesieniu do wyroków wydanych przez omawiane składy orzekające (zob. *Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce*, § 364–365). Proponowany w projekcie ustawy mechanizm spełnia ten wymóg, a ponadto umożliwia realizację wytycznych Komisji Weneckiej dotyczących

respektowania zasady powagi rzeczy osądzonej i stwierdzenia, że zasadniczo wadliwy skład jest przyczyną, dla której zasada powagi rzeczy osądzonej może zostać przełamana (pkt 41 opinii Komisji Weneckiej z 14 października 2024 r.). Proponowany mechanizm umożliwia też znalezienie w każdej indywidualnej sprawie równowagi między przełamaniem zasady pewności prawa i zapewnieniem stronie skutecznej ochrony sądowej oraz ochrony innych wartości leżących u podstaw przepisów mających zastosowanie w konkretnej sprawie (pkt 42 i 45 opinii). Możliwość stosowania mechanizmu jest też przyznawana na określony czas (pkt 43 opinii) stronom, które powoływały się na wadliwość składu (pkt 45 opinii). Nie znajduje natomiast uzasadnienia w orzecznictwie ETPCz wymóg określenia wpływu wadliwości składu na konkretną procedurę (pkt 44–45 opinii).

X. Zmiany w ustawie o Sądzie Najwyższym

X.1. Zmiany w strukturze Sądu Najwyższego

Najistotniejsze zmiany w zakresie ustawy o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym to zmiany w strukturze Sądu Najwyższego. Dokonanie zmian w ustawie z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym jest efektem potrzeby dostosowania obecnych regulacji prawnych do wiążących Polskę unormowań międzynarodowych (art. 9 Konstytucji RP), których relacja do obowiązujących ustaw wynika z art. 91 ust. 2 i 3 Konstytucji RP. Powszechnie znane orzecznictwo trybunałów międzynarodowych postawiło przed Polską kilka zadań w zakresie funkcjonowania Sądu Najwyższego. Odnoszą się one w szczególności do rozstrzygnięcia kwestii statusu Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych wraz z systemem odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, a także sposobu regulacji skargi nadzwyczajnej. Projekt odnosi się do wszystkich tych zagadnień.

W zakresie struktury Sądu Najwyższego stwierdzić należy, że wyodrębnienie w Sądzie Najwyższym pięciu izb, co zakłada obowiązująca ustawa o Sądzie Najwyższym z 2017 r., jest sprzeczne z polską tradycją ustrojową. Nie ma także uzasadnienia ani merytorycznego, ani funkcjonalnego dla dalszego utrzymania Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Projekt zakłada zatem jej likwidację (art. 51 ustawy).

O systemowym charakterze naruszenia standardów prawa do sądu w postępowaniach prowadzonych przez wyodrębnioną w strukturze organizacyjnej Sądu Najwyższego Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych ETPCz wypowiedział się w wykonywanym

niniejszą ustawą pilotażowym wyroku z 23 listopada 2023 r. Wałęsa przeciwko Polsce. W wyroku tym stwierdzono, iż Polska naruszyła art. 6 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do prawa skarżącego do niezależnego i bezstronnego sądu ustawionego ustawą oraz w odniesieniu do pewności prawa. Zasadniczym elementem, który skutkował stwierdzeniem naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji był fakt braku niezależności Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego (IKNiSP) (pkt 6b wyroku), a zatem sytuacja, w której izba ta nie ma cechy sądu.

W odniesieniu do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, w całości tworzonej przez sędziów powołanych na wniosek obecnej Rady, przypomnienia wymaga, że jej utworzenie związane było przede wszystkim z instytucją skargi nadzwyczajnej, której główna funkcja polega na weryfikowaniu po raz wtóry prawomocnych orzeczeń sądowych, w tym orzeczeń wydanych w postępowaniach, w których zapadło już orzeczenie Sądu Najwyższego, w oparciu o ogólne i nieostre kryteria. W praktyce orzeczniczej skarga nadzwyczajna ingeruje w istotny sposób w zasadę stabilności orzeczeń i trudno w tym kontekście dopatrzeć się poszerzenia prawa do sądu, skoro elementem gwarancyjnym prawa do sądu jest stabilność orzeczeń sądowych (zob. poniżej pkt X.2.). W szczególności w wyroku z dnia 24 października 2007 r., sygn. akt SK 7/06, Trybunał Konstytucyjny wyraził pogląd, że prawomocność jest sama w sobie wartością konstytucyjną, zaś podważenie prawomocności musi każdorazowo być przedmiotem skrupulatnego ważenia wartości. W tym kontekście należy uznać, że w przypadku skargi nadzwyczajnej nie doszło do prawidłowego ważenia wartości. Jako nadzwyczajny środek zaskarżenia skarga nadzwyczajna jest kolejnym wyjątkiem od koncepcji prawomocności orzeczeń w jej negatywnym i pozytywnym ujęciu. Wprowadzeniu skargi nadzwyczajnej do systemu prawnego nie towarzyszyła refleksja nad tym, w jaki sposób instytucja ta powinna być systemowo powiązana z pozostałymi środkami prawnymi służącymi kwestionowaniu prawomocnych orzeczeń, znanymi procedurze cywilnej i karnej, z którymi skarga nadzwyczajna wchodzi obecnie w rozmaite niejasne interakcje.

W wyroku ETPCz w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce stwierdzono zasadnicze wady procedury skargi nadzwyczajnej (pkt 228-239 i 323 lit. c). Z uwagi na tak istotne zastrzeżenia proceduralne, tj. swobodę zainteresowanych organów w interpretacji podstaw skargi, wykorzystywanie procedury skargi jako „zwykłego zaskarżenia pod przykrywką”, umożliwienie organowi orzekającemu rozpoznawanie sprawy na nowo także co do stanu faktycznego (pkt 232-235), celowe jest usunięcie z systemu prawnego tego środka, zważywszy

także na to, iż w systemie prawa procesowego pozostają instrumenty korekty prawomocnych orzeczeń naruszających prawo.

Jeżeli przy tym wziąć przy tym pod uwagę, że Izba ta kontroluje uchwały podejmowane w postępowaniach nominacyjnych prowadzonych przed obecną Radą, w tym na wolne stanowiska sędziowskie w Sądzie Najwyższym, to izbę tę można określić jako swoisty sąd szczególny, który otrzymał wyłączną kompetencję do decydowania *de facto* o składzie osobowym Sądu Najwyższego, a w niektórych przypadkach także o prawidłowości rozstrzygnięć zapadających w innych izbach tego sądu. Izbie tej służą ponadto, zakwestionowane wyrokiem TSUE z dnia 5 czerwca 2023 r., C-204/21, nadzwyczajne uprawnienia w zakresie oceny niezależności sądu lub niezawisłości sędziego. W takim kształcie nie ma więc ona racji bytu w Sądzie Najwyższym.

Uwzględniając powyższe, proponuje się zniesienie Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz przekazanie spraw, w których jest ona właściwa, do rozpoznania w innych izbach według ich właściwości rzeczowej przekształcanej w ramach projektu. Drugie ze wskazanych rozwiązań ustanawia projektowany art. 52 ust. 1.

Jednocześnie projektodawca przyznał osobom powołanym na stanowiska sędziowskie w zlikwidowanej Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych prawo do zgłoszenia kandydatury w konkursie ogłoszonym na wolne stanowisko w innej izbie Sądu Najwyższego (projektowany art. 30 ust. 3).

W odniesieniu do Izby Odpowiedzialności Zawodowej przewiduje się zmiany w sposobie wyłaniania sędziów orzekających w tej Izbie. Proponuje się (w nowelizowanych przepisach art. 22a i art. 22c) zastąpienie mechanizmu polegającego na wylosowaniu sędziów Sądu Najwyższego w liczbie trzykrotności miejsc podlegających obsadzeniu, spośród których Prezydent RP dokonuje ostatecznego wyboru i wyznaczenia sędziów mających orzekać w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej, mechanizmem, zgodnie z którym sędziowie Sądu Najwyższego zostaną wylosowani do orzekania w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej dokładnie w takiej liczbie, ile jest miejsc do obsadzenia, i każdy wylosowany sędzia zostanie wskazany do orzekania w tej Izbie przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Proponowane zmiany pozbawiają organ władzy wykonawczej wpływu na obsadę Izby. Ponadto proponuje się wyłączenie z grupy sędziów, którzy nie biorą udziału w losowaniu, Rzecznika Prasowego i zastępcy Rzecznika Prasowego, gdyż w ocenie projektodawcy pełnienie tych funkcji nie stoi na przeszkodzie orzekaniu w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej.

X.2. Skarga nadzwyczajna

Utworzenie Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, składającej się wyłącznie z sędziów mianowanych na wniosek obecnej Rady, związane było przede wszystkim z ustanowieniem nadzwyczajnego środka odwoławczego, którego głównym zadaniem jest ponowne sprawdzenie prawomocnych orzeczeń sądowych, w tym orzeczeń wydanych w postępowaniach, w których zapadło już orzeczenie Sądu Najwyższego, na podstawie ogólnych i niejasnych kryteriów.

Skarga nadzwyczajna jako nowy środek zaskarżenia, nieznany dotąd w takiej formie zarówno polskiej procedurze cywilnej jak i polskiej procedurze karnej, wprowadzony został do porządku prawnego, ustawą o Sądzie Najwyższym z 8 grudnia 2017 r. Zamierzeniem ustawodawcy było wypełnienie luki wynikającej z wąskiego zakresu skargi konstytucyjnej, w modelu przyjętym w art. 79 Konstytucji RP. Zarówno skarga konstytucyjna, jak i skarga nadzwyczajna mają spełniać ten sam cel, ochronę wolności i praw człowieka określonych i zagwarantowanych w Konstytucji RP. Wobec przyjętego na gruncie Konstytucji RP tzw. wąskiego modelu skargi konstytucyjnej praktyka funkcjonowania tego środka ochrony wskazuje, iż ten instrument prawny nie jest wystarczający dla zapewnienia odpowiedniego poziomu ochrony praw człowieka oraz wolności i praw obywatelskich. Stąd też, motywując to potrzebą uzupełnienia zakresu ochrony realizowanej przez skargę konstytucyjną, ustawodawca wprowadził do porządku prawnego instytucję skargi nadzwyczajnej.

Środek ten od samego początku spotkał się jednak z krytyką nauki prawa i Trybunału Konstytucyjnego, gdyż zarzucano mu zbyt szerokie i nazbyt ogólnie określone przesłanki jego stosowania, zezwalające na wzruszanie prawomocnych orzeczeń. W praktyce orzeczniczej skarga nadzwyczajna ingeruje bowiem w zasadę stabilności orzeczeń. Na tym tle pełną aktualność zachowuje stanowisko wyrażone przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 24 października 2007 r., sygn. akt SK 7/06, zgodnie z którym prawomocność stanowi sama w sobie wartość konstytucyjną, zaś podważenie prawomocności musi każdorazowo być przedmiotem skrupulatnego ważenia wartości.

W polskim systemie prawa funkcjonują zarówno zwyczajne, jak i nadzwyczajne środki zaskarżenia pozwalające na wzruszanie prawomocnych orzeczeń. Zaliczają się do nich skarga kasacyjna w postępowaniu cywilnym lub kasacja w postępowaniu karnym, a także - odpowiednio do rodzaju postępowania sądowego - skarga lub wniosek o wznowienie postępowania, a w samej ustawie o Sądzie Najwyższym zawarta jest dodatkowo regulacja

dotycząca wniosku o unieważnienie prawomocnego orzeczenia sądowego, którego unormowanie ma w polskim prawie tradycyjny charakter. Strony mogą również, na zasadach określonych w art. 417¹ § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.), dochodzić naprawienia szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia, które jest niezgodne z prawem.

Jako nadzwyczajny środek zaskarżenia skarga nadzwyczajna jest więc kolejnym wyjątkiem od koncepcji prawomocności orzeczeń, w jej negatywnym i pozytywnym ujęciu. Wprowadzeniu skargi nadzwyczajnej do systemu prawnego nie towarzyszyła niestety wystarczająco głęboka refleksja nad tym, w jaki sposób instytucja ta powinna być systemowo powiązana z pozostałymi środkami prawnymi, służącymi kwestionowaniu prawomocnych orzeczeń, znanymi procedurze cywilnej i karnej, z którymi skarga nadzwyczajna wchodzi obecnie w rozmaite niejasne interakcje.

Zarzuty formułowane w odniesieniu do skargi nadzwyczajnej zostały podzielone w znaczącym zakresie przez ETPCz. W pilotażowym wyroku ETPCz Wałęsa przeciwko Polsce stwierdzono zasadnicze wady procedury skargi nadzwyczajnej (pkt 228-239 i pkt 323 lit. c). ETPCz uznał w szczególności, że przesłanka wiążąca skuteczność skargi z dążeniem do ochrony „sprawiedliwości społecznej” otwiera drogę do arbitralności i powoduje ryzyko nadużyć (*misuse of the legal remedy and abuse of process*). Rozwiązanie pozwalające Sądowi Najwyższemu w postępowaniu skargowym na weryfikację ustaleń faktycznych podważa natomiast stabilność prawomocnych orzeczeń sądowych i zaufanie jednostek do prawomocnego orzeczenia, stanowiąc „ukrytą apelację” (*ordinary appeal in disguise*).

Biorąc pod uwagę tak istotne zastrzeżenia proceduralne, tj. swobodę zainteresowanych organów w interpretacji podstaw odwołania, wykorzystywanie procedury odwoławczej jako „zwykłego odwołania w przebraniu”, co umożliwia organowi orzekającemu ponowne rozpatrzenie sprawy, w tym w odniesieniu do stanu faktycznego (pkt 232–235), wskazane jest usunięcie tego środka odwoławczego z systemu prawnego. Jest to uzasadnione również jeżeli uwzględnić fakt, że system prawa proceduralnego przewiduje inne instrumenty służące do korygowania prawomocnych orzeczeń, które naruszają prawo.

Skutkiem zniesienia instytucji skargi nadzwyczajnej jest zmiana kodeksu postępowania cywilnego, w tym usunięcie odniesień do tej instytucji (zmiany w art. 48 § 3 i art. 626¹¹, a także uchylenie art. 388³) oraz wprowadzenie rozwiązań uwzględniających pozytywne aspekty dotychczasowego stosowania skargi nadzwyczajnej. Są to:

- 1) rozszerzenie wykazu organów uprawnionych do wniesienia skargi kasacyjnej;
- 2) wprowadzenie mechanizmu zapobiegającego występowaniu w systemie prawnym więcej niż jednego ostatecznego porządku dziedziczenia.

Projekt przewiduje nadanie nowego brzmienia art. 398¹ Kodeksu postępowania cywilnego. W tym zakresie przewiduje się uzupełnienie wykazu organów uprawnionych do wnoszenia skarg kasacyjnych o Rzecznika Finansowego, Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorstw oraz Rzecznika Praw Pacjenta. Zmiana ta wynika przede wszystkim z planowanego zniesienia instytucji skargi nadzwyczajnej i wynikającej z tego potrzeby zapewnienia możliwości podjęcia odpowiednich działań przez organy publiczne w przypadku skarg kasacyjnych. Organy, które zostały dodane do wykazu organów uprawnionych do wnoszenia skarg kasacyjnych, należą do kategorii organów ochrony prawnej. Ich konstytucyjny charakter zbliża je zatem do organów, które już posiadają tego rodzaju kompetencje w obecnym stanie prawnym.

Projekt przewiduje również dodanie w Kodeksie postępowania cywilnego przepisu art. 678¹ ustanawiającego właściwość sądu do uchylenia prawomocnego orzeczenia w sprawie stwierdzenia nabycia spadku, jeżeli w sprawie tego samego spadku zostało już wcześniej wydane prawomocne orzeczenie w sprawie stwierdzenia nabycia spadku. Wprowadzenie takich rozwiązań do systemu prawnego jest również konsekwencją planowanego zniesienia instytucji skargi nadzwyczajnej. Regulacja ta ma na celu ustanowienie jasnych zasad proceduralnych umożliwiających usunięcie z systemu prawnego powielających się orzeczeń w tej samej sprawie, a tym samym zapewnienie większej pewności i stabilności prawa.

XI. Wejście w życie i wykonanie ustawy

Projektowany mechanizm przywrócenia prawa do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa przez uregulowanie skutków uchwał obecnej Krajowej Rady Sądownictwa zakłada przeprowadzenie – w odniesieniu do stanowisk sędziowskich obsadzonych w latach 2018-2025 przy udziale niekonstytucyjnie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa – ponownej procedury konkursowej. Ponowna procedura konkursowa zostanie przeprowadzona przez Krajową Radę Sądownictwa ukształtowaną zgodnie ze standardem konstytucyjnym i pod kontrolą Sądu Najwyższego. Zarazem pierwszy etap zmian związanych z przywracaniem prawa do niezależnego i bezstronnego sądu zostanie

zrealizowany z mocy ustawy, poprzez pozbawienie skutków prawnych uchwał Krajowej Rady Sądownictwa z lat 2018-2025 obejmujących wnioski o powołanie na stanowisko sędziego (z wyłączeniem uchwał podjętych w odniesieniu do sędziów, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy). Powyższe oznacza, że do osiągnięcia celów pierwszego etapu nie jest konieczne ukonstytuowanie się prawidłowo ukształtowanej Rady. Zarazem, podstawowe cele projektu w zakresie przywrócenia prawa do niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie prawa zostaną osiągnięte już z dniem wejścia w życie ustawy.

Jeszcze przed ukonstytuowaniem się nowej, prawidłowo ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa będzie ponadto możliwe ogłoszenie przez Ministra Sprawiedliwości konkursów na zwolnione stanowiska sędziowskie oraz rozpoczęcie pierwszego etapu tego postępowania, które polega na zgłaszaniu się kandydatów i ich ocenie w poszczególnych sądach. Etap ten trwa średnio około 9 miesięcy, co oznacza, że jego zakończenie będzie przypadało na moment, w którym powinna już ukonstytuować się nowa Rada. Do tego czasu nadal będzie działać obecna, wadliwie ukształtowana Rada, która nie stoi na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów, a tym samym nie jest zdolna realizować zadania określone w projekcie.

W ocenie projektodawcy pierwszeństwo należy przyznać przywróceniu stanu praworządności w Sądzie Najwyższym, aby mógł on sprawnie i w pełnej obsadzie kadrowej realizować swoje ustrojowe i ustawowe zadania, w tym kontrolować uchwały Rady zapadające w konkursach powtarzanych na podstawie ustawy.

Z kolei w odniesieniu do stanowisk zwolnionych w innych sądach należy zakładać, że ogłoszenie konkursów będzie następowało stopniowo od dnia wejścia w życie projektowanej ustawy. Czas trwania tych postępowań jest zdeterminowany przez trzy czynniki:

a) czynności podejmowane w postępowaniu konkursowym, w tym związane z oceną kandydatów, bezpośrednio w sądach powszechnych, administracyjnych wojskowych, co biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia należy szacować średnio na okres co najmniej 9 miesięcy;

b) czynności podejmowane w postępowaniu konkursowym przed Krajową Radą Sądownictwa zakończone podjęciem uchwał o przedstawieniu Prezydentowi RP kandydatów na wolne stanowiska sędziowskie;

c) możliwość wniesienia odwołania od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa do Sądu Najwyższego, co odsuwa w czasie zakończenie postępowań konkursowych i wręczenie pierwszych nominacji sędziowskich.

W związku z powyższym zakończenie większości powtarzanych konkursów przed Krajową Radą Sądownictwa należy szacować na przełom 2027 r. i 2028 r. W tym czasie nastąpi również zakończenie proponowanej w projekcie ustawowej delegacji sędziów.

Podkreślić należy, że powyższy harmonogram zakłada dotrzymanie przez Krajową Radę Sądownictwa oraz Sąd Najwyższy określonych w ustawie terminów oraz sprawne prowadzenie postępowań konkursowych na etapie ogłaszania przez Ministra Sprawiedliwości o wolnych stanowiskach, zgłaszania i oceny kandydatów w poszczególnych sądach, wyłaniania kandydatów przez Krajową Radę Sądownictwa, rozpoznawania odwołań przez Sąd Najwyższy oraz dokonywania nominacji przez Prezydenta RP. Opóźnienia na każdym z tych etapów spowodują przesunięcie w czasie osiągnięcia skutków ustawy względem przyjętego harmonogramu.